ESK 71

UNIPKAUTSIT

attornartut ajoĸertûtsemut ĸaujijaksaujune sunatuinarne.

Illiniarvingnullo

ĸittorngarênullo illingajut.

HERRNHUT

G. Winterib nenilauktangit

1899.

Vorwort.

Durch die Allg. Miss.-Konf. von 1893 wurde mir die Ausarbeitung eines Lesebuches für unsere Schulen übertragen, leider ist die Vollendung desselben durch anderweitige Arbeiten weiter hinausgeschoben worden, als mir lieb war. Der Wunsch nach einem solchen Buch war begründet durch das oft von uns empfundene Bedürfnis, in unsern Schulen neben der „Heiligen Schrift" und den Calwer „Biblischen Geschichten" ein Buch leichteren Inhalts für die mechanischen Leseübungen zu besitzen. Die Erfahrung zeigte, dass wenn man auch für diesen Zweck nur die „Heilige Schrift" benutzte, dieselbe ihre Sonderstellung allem anderen geschriebenen Wort gegenüber im Bewusstsein der Kinder einbüsste. Über der Ausarbeitung selbst aber kam mir der Wunsch das Buch nicht nur für den Schulgebrauch zu bestimmen, sondern in ihm zugleich auch den Erwachsenen einigen unterhaltenden und belehrenden Lesestoff zu bieten, nach dem ja ein stetes Bedürfnis unter unsern Pflegebefohlenen vorhanden ist. Möge es dem vorliegenden Büchlein vergönnt sein, diesen doppelten Zweck einigermassen zu erfüllen!

Was den Inhalt betrifft, so sind die Erzählungen der ersten Abteilung aus verschiedenen Büchern z. B. „Weltliches und Geistliches" von Caspari, „Vaterländisches Lesebuch" und aus christlichen Zeitschriften gesammelt. In der zweiten Abteilung ist die Calwer „Biblische Naturgeschichte," in der dritten Abteilung die „Kleine Weltgeschichte" von Kappe u. a., in der vierten Abteilung endlich der bereits vorhandene eskimoische Bericht über die Labradormission benutzt worden.

Leider ist die bei uns übliche Schreibweise des Eskimoischen noch eine „sehr unvollkommene, in sich verschiedene und inkonsequente," doch hoffe ich, dass man in vorliegendem Buch das Bestreben erkennen wird, die in Br. Bourquins Grammatik festgestellten Verbesserungen u. s. w. in Bezug auf die Orthographie zu befolgen.

Nain, 20. Mai 1898.

A. Martin.

Unipkautsit okautigijaumajut aglangne tamakkonane.

Erste Abteilung.

Unipkautsit sunatuinait.

No.		Pag.
1.	Nukappiab tuksiarnerilauktanganik	1
2.	Jâkomiglo Annamiglo	1
3.	Arktaijomik	2
4.	Nangminek akkigiarniarase	2
5.	Hieronimusib Jêsusearsublo okarkattigêngningangnik	3
6.	Sorsuktuksamik kanimajomik (Perk. 1.)	4
7.	Gûdingoarnik niakoertaumajunik (Perk. 2.)	5
8.	Laurentiuse Passamik (Perk. 3.)	5
9.	Kettumaksaijomik (Perk. 3.)	6
10.	Kammiliortîngnik (Perk. 4.)	6
11.	Sennaugaliortemik (Perk. 4.)	7
12.	Pingoartunik (Perk. 4.)	8
13.	Attanermiglo kivganganiglo (Perk. 5.)	8
14.	Piniarnerdluktomik atâtaminik (Perk. 5.)	9
15.	Atâtaminik inuartomik (Perk. 5.)	10
16.	Sagvângitokangilak (Perk. 6.)	11
17.	Ajokertuijersoamik Johannesemik (Perk. 6.)	11
18.	Sinaktômanermik (Perk. 7.)	12
19.	Omatib iggalânganik (Perk. 7.)	12
20.	Sekkerngujarmik tigujaumajomik (Perk. 8.)	13
21.	Kanûtamik (Perk. 8.)	13
22.	Sæglojub pidlartauninganik (Perk. 9.)	15
23.	Sæglonermik attoromangilanga (Perk. 9.)	16
24.	Oktorluktok sâlagijauvok (Perk. 10.)	16
25.	Idluitullinerminik kigligiksartok	18
26.	Sorsuktuksâk ikkilersimajûk	19
27.	Aglait, Gûdib okausingit pivianadlarput	20
28.	Tuksiarungnarkêt?	22

Erste Abteilung.

Unipkautsit sunatuinait.

---

1. Nukappiab tuksiarnerilauĸtanganik.

Ajoĸertuijoĸ Indiamioĸ angerarmat illiniarvingmit iglominut, malliktauvoĸ nukappiamut nellojôjomut sulle. Tâpsoma ajoĸertuijoĸ ĸennuvigivâ, okpertungortitaujomavlune taipsomunga. Ajoĸertuijoĸ kiovoĸ: „Okpertungortillutit ajorpunga, Nâlekab Jêsusib kissime okpertungortitsungnarpâtit. Jêsuse tuksiarvigiuk, taimailiorĸovlugo.“ Ovatsiarolermat, nukappiaĸ taimna tikigivoĸ ajoĸertuijomut, tâpsomalo õmatinga kibliktaummarikpoĸ, nukappiaĸ oĸarmat imâk: „Nâlegaĸ Jêsuse Kristuse tikkipoĸ uvamnut iterlunelo õmatimnut.“ Ajoĸertuijuble apperivâ: „Kanoĸ taimak pijoĸalauĸâ?“ Nukappiaĸ kiovoĸ tagva: „Nâlegaĸ Jêsuse tuksiarvigilauĸpara oĸautilugo: Jêsuse, okpertungortilaungatôĸ illingnut! Nâlekablo tussarpânga, aĸkarpoĸ ĸilangmit iterlunelo õmatimnut.“

2. Jâkomik Annamiglo.

Jâko najangalo Anna paivuk, angajoĸâgik assinĕtillugik. Tagva Jâko oĸarpoĸ Annamut: „Najâk, nerĸiksarnik mamaĸtunik ĸennilauluk iglome, angajoĸâkpuk assinêngmanik!“ „Tessiorungnarumga takkojauviksaungitomut, illaujomagalloarpunga,“ kiovoĸ Anna. „Attê, ĸaigit,“ Jâkob oĸautivâ, „ĸollerudsivingme ermgautaujaĸarpoĸ, nerrilaulavuk!“ Annable kiovâ: „Aukak, takkojaunajarpoguk sillaliptingnut, ĸetjiormat iglub sângane.“ „Pikane iklervingme mamaĸsauteĸarpoĸ sulle, tamakkoa tigulaulavuk!“ Jâko oĸarivoĸ. Annable kiovâ: „Aukagle, takkojaunajarpoguk angumut piksomunga iglume

ĸânganik sennajomut.“ „Taimaimat ĸemmatullivingmut ittilauluk, ĸaĸĸôjârsungnik peĸarmat. Tagvane takkojaunajangilaguk kimut.“ Annable oĸautivâ: „Annîk, taimak issumaĸaralloarĸêt takkojauniarasuginanuk ĸemmatullivingmê? Erĸailungilatît, inungmut takkojaungigalloarlunuk, Gûdemut takkojautsainaramnuk, nanẽmangâmnuglõnêt?“ „Taimaidlarpoĸ,“ Jâko kiovoĸ, „tamanna pivlugo idluitulliniaranuk, Gûdemut sagvangitoĸangimat.“

3. Arĸtaijomik.

Angajoĸâĸsoaĸ Zinzendorfe innotôvlune pissugame nappârtutigut, opaktauvoĸ arĸtaijomut ĸukkiusijartomut. Arĸtaijub nipperĸortojomik oĸautivâ, Zinzendorfib kênaujaĸotingit perĸutingillo pijomavlugit. Sivoranane Zinzendorfib kênaujaĸautine saĸĸertipâ tunivlugo arĸtaijomut, taimaktauĸ ĸetterdlermik. „Tâvale imaĸâ —“ oĸarpoĸ arĸtaijoĸ, Zinzendorfib perĸutingit pôrlugit. „Aukagle!“ Zinzendorfe kiovoĸ, agganelo illivlugit arĸtaijub tuîgingnut kênarsivlugolo oĸautivâ: „Aviuterĸâranuk oĸarvigijomavagit kêtârsungmik. Nellonalungilaĸ, sukutsiane idluitullinitit malliklugit pidlartaulâravit toĸĸotauvlutillo, sâgiasângikuvit illuserijarnit. Kissianele toĸĸotauvingmut âtaulâruvit, puigorniarnak tagva, piuliklerteĸaravit nagliktingnik, toĸĸolauĸtomik pivlutit. Toĸĸoviksavit senniane aglât piulijomalârpâ sulle tarnit.“ Taimak oĸaudjauvlune arĸtaijoĸ ĸemmâvoĸ nappârtunut. Kissianele õmatinga kargjusarmut erĸiaktauvoĸ sôrlo, nipporungnangilaĸ, sâgialerĸârane apĸutigijaminit piungitunit Jêsusemut.

4. Nangmineĸ akkigiarniarase.

Sorsuktuksaĸ Hildebramik attelik idluitulliviodlarpoĸ Brunomut, sorsuĸatime illangænnut. Ningadlarlune idluitullivigijine akkiniarasuarpâ tagva, toĸĸotsomavlugo aglât. Kaungmat saviksoalijarlune ainasuarpoĸ idluitullivigijiminut. Pissugame tikipoĸ katimaviarsungmut apĸosinerub sennianẽtomut itilunelo tagvunga. Iksivalune katimavingme takko-

nârpok adsingoarnik pingasunik iglub karmangane nivingajunik. Sivorliænne Jêsusingoak takkuksauvok, mittautigijautillugo Herodesemut. Adsingoarmelo tamattomane aglakarpok imâk: „Suaktaujarangame suangilak.“ Adsingoab aipangane piulijivut takkuksaugivok issakajautillugo. Aglakarporle taimna: „Aniatitaugame, sillungilak.“ Pingajuangne Jêsuse kikkiaktorsimajok kejungmut senningajolingmut takkuksauvok, aglakartillugo imâk: „Atâtak, issumagijungnairvigikit, sullijatik nellongmagit.“ Adsingoat tamakkoa ullernaigivlugit Hildebra kibliktauvok õmatimine, sêrkortulerpok tuksiarlunelo. Katimavingmit annivlune pârtauvok angumut Brunob tillijanganut. Tâpsomalo Hildebra okautivâ: „Illingnut ainasuarpunga, angajokâma kairkovâtit, kanimadlarame.“ Tagva Hildebra illauvok Brunob iglunganut. Itermat, Brunob kenuvigivâ: „Issumagijungnairvigilaungatôk, idluitullivigidlarapkit!“ Hildebrale kiovok: „Nagliktara, õmatimne issumagijungnairvigilerêrpagit uvlâkut. Nakudlarpok, nangminek okarungnarama, illingnut issumakarungnairama piungitunik.“ Taimak saimartigêrkârlutik aviutivuk, Hildebralo kuviasuklune angerarpok igluminut.

5. Hierônimusib Jêsusearsublo okarkattigêngningangnik.

Jârit 400 tikassait Jêsusib sakkerningata kingorngane ajokertuijok Hierônimuse nunakalaukpok Betlehemib, piulijipta inûlervigilauktangata erkâne. Inutokaulerlune aglalaukpok imâk: Takkojartulerangama piulijipta inûlervigilauktanganik Betleheme, õmatiga nutarârsuglo Jêsuse okarkatigêkpuk sôrlo imâk:

Uvanga: Nâlegak Jêsuse, piulijomavlunga inangavekarpotit piungitunik, ivituinarnik, nergjutit nercheviænnik. Sumik piniarkovingâ akkilerlutit?

Nutarârsuk: Nagliktara Hierônimuse, assianik akkilertaujomangilanga nertordlernernit imaitomit: Gûde kotsingnermëtok nakoridlartaule! — Saimatuinarit, kakkame orksutalingme kejungmelo ajulernersauniarpunga sulle mãnamit. —

Uvanga: Nagliktara Jêsusiga, pillitsomadlarapkit sunamik, perкutimnik illũnainik tunidsiviginiarpagit.

Nutarârsuk: Kilait nunalo perкutigivakka, taimaitunik ajoкsalungilanga. Perкutigijatit tunituinakkit aklujunut, nangmineк pillitaunasugijomavunga tagva illingnut.

Uvanga: Nagliktara Jêsusiga, taimailioromagalloarpunga, sõrlo perкogamga, kissianele illingnuluatsiaк tunidjijomavungatauк sunamik. Taimailiorungnangikuma, kiksadlarajarpunga.

Nutarârsuk: Nagliktara Hierônimuse, tunidjijomadlaravit, tunijaksarnik кaujititsomavagit. Tunidsiviginga ajornernik takkordlimautiksarniglo asseroraksaunerniglo! —

Uvanga: Suksauvât tamakkoâ?

Nutarârsuk: Tuĩmnut illivlugit nangmaromavakka pêrlugillo illingnit. —

Tagva кugviudlarlunga oкarivunga: Nutarârsuk, nutarârsuk erdlingnartoк, õmatiga kibliktauvoк. Ananânik pijomanasugivagit, sunaubvâ, piunginimnik pijomavotit. Pigijakka pigikkit, pigilakka pigijatit! Tagva ajornikka pêrtauvut inôseкartitauvlungalo nungusuitomik.

6. Sorsuktuksamik кanimajomik. (Perк. 1.)

Sorsuktuksaкalauкpoк кanimajomik Englandeme. Attanerub illapsugigamiuk, oкautivâ: „Illerasungnak, кennulerit sumik, tunidjivigijomavagit pijomajarnik tagva.“ Sorsuktuksaк kiovoк: „Attanîk, nertornarnerpângojotit, ikajunga, ôlingnartoк oкumaijutigijara pêrtaurкovlugo uvamnit!“ Attaneruble kiovâ: „Taimak pinniarvigijungnangilagit, ajulerapko.“ „Gûdib tag[illegible] кajulinga!“ кanimajoк kiovoк, „akkunit nâlegaкalauкpung[illegible]pitsartuneкangitomik ikajorungnangitomik uvamnik кanoẽnimne. Kanoк nangitsungnaralloarкêk, кanoẽtomut anginersamut tikkitaunajaruma? Tagva illa tetteкarnera êgimmarilauкpara. Takkugle, uvlomemit silatoleromavunga kin-

gorngane lo kivgartoromatuinarniarpunga nâlekamut ikajorungnartomut ĸanoẽnimne tamaine, imâk: Gûdemut ômartomut kissianut kivgartoromavunga.“

7. Gûdingoarnik niaĸoertaumajunik. (Perĸ. 2.)

Adsiliortaujomanane inuit agganginut Gûde oĸalauĸpoĸ Israêlikkunut: „Inungoarmik adsingoarmiglõnêt sennajuksaungilatit pivlutit. Taimaitut tuksiarvigijaksaringilattit kivgartornagillo.“ Sullele Israêlikkut nâleĸattalaungilat Gûdib perĸojanganik, Gûdingoaĸalauramik ôpigivlugillo. Mãnalo sulle Gûdingoat sunatuinait: ĸejuit machaillo ujarĸallo ôpigijauvut nellojunut. Taimailioralloarlutik ikpigiĸattarput Gûdingoat sunaungininggænnik. Tamanna saĸĸijâtsiarpoĸ pijoĸalauĸtokut mattoma sivorngane Kinêsit nunangænne. Iglugasæksuit illangine katimaviksoaĸarpoĸ Gûdingoalingmik 15 nik. Tâpkoa illũnatik opigijaudlarput Kinêsinut. Iglugasæksuit angajoĸângat nertornaluartoĸ tikiaĸijaungmat toĸĸomut, Kinêsit toĸĸotaunasugivât Gûdingoat ipkoa illangænnut. Nellonadlarmalle, nelliat angajoĸâmik toĸĸotsingmangât, Gûdingoat illũnatik âtauvut erĸartuivingmut. Kiglisiniartaugalloarlutik kiojungnangilat, passijaksaunginitik sakkertillugo ajorpât, tamanna pivlugo illũnatik Gûdingoat pidlaraksaunerartauvut. Inuit unuktut takkunârtillugit, Gûdingoat niaĸoertauvut êgitauvlutiglo kôngmut. Taimak Kinêsit Gûdingoaĸutigijatik pinniarvigivait. Gûdeĸartomik ĸaujigalloarlutik Gûdib asserojuitub ânanauninga mumilauĸpât inub asserortuksab tingmitjallo nergjutillo pâmgortullo adsinginut.

8. Laurentiuse Passamik. (Perĸ. 3.)

Laurentiuse Passa, aglangnik illisimajoĸ, ajoĸertuijôlauĸpoĸ. Pigiarnerme ômaridlarlune sullimmariklunelo oĸâlalauĸpoĸ Gûdib oĸausinginik. Kingorngane ka galerpoĸ ômaludlarlarmelo. Inertertaugame akkulaitokassangmik issumatâromaluganele ajæktortausinnalerpoĸ inniminit piniaraksaminillo. Tamannale ningarlune issumajârutigivâ angijomik, ailunelo innemut ingmigolingajomut. Tagvane inuit unuktut

takkunârtillugit aggane ĸollangiutitillugit ĸilangmut mittauteĸarlune Gûdemut oĸarpoĸ: „Illisimanimnik piniaraksamniglo uttertitsivunga illingnut. Kivgartortuksamik assimnik ĸennituinarit, uvangatauĸ angajoĸâksamik assingnik ĸenneromavunga.“ (Imâk: Gûde kivgartorvigijomairpara, ajorneĸ pijomavlugo.)

Mãnamit ikligunernut ajornerub pinginut kivgartorasuarpoĸ kattammariklune. Annorâĸarlune tungujoĸtanik arĸtaijut illagivait. Kissianele akkunit nâlegarne nutâĸ kivgartorvigilaungilâ. Sûtjarnut unangmijauvlune tigujauvoĸ pititauvlunelo parngnanairsimavingmut. Tagvanêdlune nangmineĸ inôtsine nungutipâ inuarlune. Gûde mittautigilauĸpâ attingalo attornerluklugo, tamanna pivlugo pidlartauvoĸ ajornerub akkiliutânik.

9. Kettumaĸsaijomik. (Perĸ. 3.)

Kettumaĸsaijoĸ ĸissingnik ergortuilauĸpoĸ kôngme sillaĸidlartillugo. Tagva suarutaĸsoarmut tikkitauvoĸ. Ningarlune nikkovilerpoĸ, aggane erĸingajut ĸollangiutitipait ĸilangmut, ĸaigarsuklunelo imailivoĸ: „Igvit takpikkanētotit, sillalurĸojijuksaugalloarĸêt attornalungimmariktillugo sullijaksaptingnût?“ Kaumalangmut kallungmullo kiojauvoĸ. Tallinga issaksimajoĸ ĸilangmut toĸĸungalerpoĸ tumângavlune. Gûdible tarninga piulijomavlugo inôrĸolauĸpâ sulle. Talleĸalauĸpoĸ toĸĸungajomik inôtsine nâvlugo erĸaijutiksamut, Gûdib attinganik attornerlulaurame. Gûdib attinganik attornerluktoĸ idluitullinime maliktinginik nangmartuksauvoĸ.

10. Kammiliortîngnik. (Perĸ. 4.)

Kammilortoĸarpoĸ maggungnik. Aipâ nulliaĸarpoĸ kittorngaĸarlunelo unuktunik. Aipâ nulliaĸarivoĸ ĸittorngaĸaranele. Kittorngalik unuktunik ungavoĸ okpilunelo Gûdemut, Sonntagesiorpoĸ idluartomik katimaviliatsainarlarmelo. Uvlune assingine sullijaksalingne ĸuviasuklune sullijaksaminut aisôngovoĸ. Pillorikporlo sullijaksamine, akluilerlune aglât. Aipan-

gale kittorngakangitok ômaridlarlune sullijaksakatsainarpok uvlâmit unnungmut, kikkarlungilarlõnêt Sonntageotillugo. Sullele pilloringilak, ajoksatsainarpok pijariakartaminik, aklunersauvalliavlune aglât. Taimailingavlune uvlut illangænne ailerpok kammiliukatiminut okautilugo: „Omât! kiolaunga! Kanok piusekaralloarkêt? Kittorngakaralloarlutit unuktunik siornioriakalungilatit taimak angitigijomik uvaptut. Uvanga kittorngakangilanga, uvlulle tamaita nâvlugit siardlertuksauvunga unnuarmelo, ajoksatsainarlungalo. Kanok piusekarkêt?“ Kammiliorte Gûdemik sivorajok kiovok: „Kattangut, kaupat uvlâkut kaingmiguvit, tukkisititsomavagit, kanok piusekarmangârma kanorlo pilloriktitaumangârma sullijaksamne.“ Uvlub aipangane kaingmingmat, sivôrajub Gûdemik illaurkovâ katimavingmut. Kaupsârpallo taimailiorivok. Uvlulle pingajuænne taimailioromamingmat, kammiliortib aklujub okautivâ: „Apkosinek katimavingmut nangminek kaujimagalloarpara; ajokertortaujomatuinarpunga, kanok perkutinik pikkuminartunik kattersoimangârpit?“ Tagva kammiliortib Gûdemik sivôrajub okautivâ: „Tussalaungilatît Nâlegapta Jêsusib Kristusib okausinginik: Gûdib nâlegauvinga idluarningalo pinasurkârsigik, tagva tunitjivioniarpose tamakkoninga tamainik? Inniksamik idluarnersamik katimavingmit kaujimangimmarikpunga timimnullo tarnimnullo.“ Kammiliortib aklujub kiovâ: „Kattangut, nãmaktomik kiovallukparma.“ Taipsomanenillo kammiliorte aklujok illautsainarpok katimavingmut Nâlekablo uvlokotinga ivlerivâ. Ovatsiarolermat akkiliksakarvine akkilêvigivâ pilloritsainarlunelo kingorngane sullijaksamine.

11. Sennaugaliortemik. (Perk. 4.)

Angut idluartok sennaugaliorvekarpok kaivitausôngojomik annorib pitsartuninganut. Akkunit annorekalungimat, sennaugaliorte sullijungnangilak akkiliutiksarsijungnaranelo. Sonntageolermat annorekalerpok. Tagva sennaugaliortib inûkatingita illangat kaitsivok kakkôjaksanik tâpsomunga, serka-

lijaurкovlugit tagvainaк sennaugaliorvingme, annoreкalermat. Sennaugaliortible oкautivâ: „Sonntageme sennaugaliulungilanga.“ Inûкatinga kiovoк: „Sillaitotit, uvlut unuktut nâvlugit кassutsainarpoк, māna annoreкatainarpoк, tagva sennaugalioromangilatît?“ „Ahaila, annoremut tarniga pilloriktitauniangimat,“ taimak kiovoк sennaugaliorte. Inûкatingatale oкautivâ: „Tukkisijungnangilagit. Annoremik māna attulungikuvit, akkiliutiksarsiniangilatit.“ — „Akkiliutiksarnut tarniga pilloriktitauniangilaк.“ — „Sunamulle?“ — „Pilloriktitaujungnartuinarpoк tâpsomunga oкalauктomut: Uvloк Sabbateojoк erкaruk, ivlerijaurкovlugo illingnut.“

12. Pingoartunik. (Perк. 4.)

Aulatsijoк iglugasangne Saкsôniamētune ikajortine pimajeкotinelo pingoarкovait, tuktuvak dêlukarvigivlugo Sonntageotillugo. Inertertaugalloarpoк angijomik ajoкertuijomut, taimailiorкonnago sullingitomigle. Taipkoale pingoarlutik akkerartortigêlerput, magguglo kappijaulerpuk inôjungnairlutiglo. Ajoкertuijub tagva aulatsijoк кairкovâ toккarlugo: „Igvit passijaksauvotit ukkoa aungangnut!“ Tâmnale akkiorpoк: „Sonntageme кetteraliub sivorngane oкâlajomik tussariartorupta, tagva Sonntagesiorpogut nāmaktomik; kingorngane pingoaralloarupta sunatuinarnik, idluitullerкôngilagut.“ Ajoкertuijub oкautivâ: „Aglaksimmavoк: Uvloк Sabbateojoк erкaruk — tagva Sabbateojoк illūnane issumagijauvoк.“ „Atso!“ aulatsijoк allêkuteкarlune kiovoк „aglaksimmajoкarpoк unuktunik issumagijaungitunik. Pingoarluta Sonntageme idluitullikupta, taga inôniarnermik tussulungilanga kingorngane Sonntageotillugo.“ Sunaubva, oкausingit malliklugit Gûdib piniarvigivâ. Sonntageolerкârtinnago amma tagvainaк ochovoк toккovlunelo.

13. Attanermik kivganganiglo. (Perк. 5.)

Friedriche, nertornartomik attipsâlik, attaniotillugo Prussiame (1740—1786) nukappiaкalauкpoк aklujomik attaniub kivgangita akkorngænne. Atâtanga inôjungnairsimavoк

anânangalo uigarniovlune ajoĸsaĸattarpoĸ pijariaĸaluartaminik. Nukappiab anânane nagligidlaramiuk Gûdiblo perĸojanga ĸaujimavlugo, ikajorasuaralloarpâ pattangaitinasuarlugolo. Unnuat tamaita kivgat illangat iglub attaniub sinnigvigijangata aiparusingane pigâriaĸarpoĸ, attaneĸ kivgartorlugo, pairivlugolo, tuppalerajarpat. Kivgait illangita pigâriaĸarnitik tamanna oĸumaigigamitsuk, simmertaujomadlarput illangænne illamingnut. Tamanna pivlugo kivgab taipsoma aklujub kivgauĸatine simmilerpait kivgartornimelo tamattoma akkinga tillikliutivâ anânaminut. Tagva pijoĸarpoĸ imâk: Unnuangolermat attaneĸ sinnigungnangilaĸ, taimaimat kivgarne najortigijomavâ. Sivannikullukkut ĸairĸongmago, tikkitoĸangilaĸ. Tagva attaneĸ nangmineĸ makkipoĸ ailunelo pigârtub innigijaksanganut, nautsertoromavlune, tagvanētoĸangimangât. Kivgaĸ iksivajoĸ, sinnisimajoĸ naipipâ. Sângane aglaĸarpoĸ nukappiab aglalauĸtanginik anânaminut, sinisilerĸârtinnago. Attaniub aivigivâ atuarsivlunelo aglangnik. Imailingavut: „Nagligiluartara anânaga! Unnuarnik pingasunik pigâlerêrpunga, akkiliutiksarsijomavlunga. Sappikasakpunga uerngamut. Kujalidlarpungale, taimak akkiliutiksarsigama illingnut shillinginik ikkitôlungitunik. Tamakkoa tillikliutivakka illingnut“ — Nukappiab piniarninga ĸuviagivlugo attaneĸ aiklerpoĸ kênaujanik unuktunik igluminit illivlugillo nukappiab annorângata ikpiarsunganut. Kingornganе utterivoĸ sinnigvingminut. Nukappiaĸ tuppalerame, nagvarpoĸ kênaujanik. Nakit pimangâta nellolungilaĸ. Kuviasudlaralloarlune kappiasudlarivoĸ, pigârĸojauvlune sinnilaurame. Iterame attaniub iglunganut uvlârme, ĸennuvigivâ, issumagijungnairviojomavlune tammarnerminit ĸujagidlarlugolo. Attaniuble nukappiaĸ nertorpâ, anânanga nagligidlarmago ikajorlugolo; kingornganelo, kivgaĸ taimna aklujoĸ inummariolermat, attaniub angajoĸângortipâ.

14. Piniarnerdluktomik atâta[illegible]ik. (Perĸ. 5.)

Inôsuktuk magguk pissulauĸpuk nappârtutigut. Tagva aipâ illagijaminut oĸarpoĸ: „Nappârtub tachaliningane ingi-

lauluk! Sekkineradlarpok! Allakimêk kilak tautuklugo!“ Aipangata kiovâ: „Ahaila, takkordlimautiksakangitomut allakidlaralloarpok.“ Sivorliub apperivâ: „Takkordlimautiksakarkêt?“ Aipanga anersaumivlune kiovok: „Sukutsiane illakka illagivlugit iglomut allianartolingmut sunatuinarnik illaujomalaukpunga. Taimailioromavlunga kênaujanik unuktunik pinasualaukpunga atâtamnit. Tâpsomale okautivânga: Ernîk, kaujimaguvit, kanok anânait uvangalo šiardlertuksaumangâmnuk, tagva taimak unuktigijunik pinasuarajangilatit. Tagga! kênaujârsuk una tiguleruk nāmaksilerlutillo nungutillugole angeralerit. Uvangale kênaujârsuk tiguvara êgilugolo nunamut tullerarlugolo. — Atâtaga tokkungavok; uvangale aggama kukkinginut aggasorungnarupko illuvermit, tagvainak taimailiorajarpunga. Issumagilerangapko ônarsilerpunga õmatimne kiksarnermut siorniudlarlungalo. Kênaujak attausek taimna pivlugo perkutikka tamaita tullerajarpakka.“ Unipkârtok taimaitomik kingorngane aklunersauvalliavok kenujariakarlunelo nerkiksaminik. „Atâtaminik anânaminiglo okarnerluktub, tâpsoma kaumautinga târmaringnerme kamminiarpok.“ Sal. okāl. 20, 20.

15. Atâtaminik inuartomik. (Perk. 5.)

Angutekalaukpok inuartomik atâtaminik sagvangitome. Inuartok kaujijaungimat, tagva nunab taipsoma erkâ nautsertortauvok idluarsaijunut ikajortinginullo sullingitomigle. Uvlulle ikkitut kingorngane ingergajokarpok nappârtutigut takkovlunelo inungmik annaulerniktomik tulukkat auktortangænnik piaralingmik. Ingergajok tattaminiarlune okarpok annaulerniktomut: „Sôg taimailiorkêt, tâpkoararsuit idluilugviginiangilâtit?“ Annaulerniktub kiovâ: „Tussângilatît, kanok nipliatsainarmatta: atâta — inuarpâ! atâta — inuarpâ!“ Annaulermivlugit kidjijâralloarlune pigannerpok. Ingergajorle aivok idluarsaijunut tussalauktaminik okariartorlune. Taimak inuartok atâtaminik tigujauvok piniarviovlunelo piniarnine malliklugo.

16. Sagvângitokangilak. (Perk. 6.)

Jârit ikkitut mattoma sivorngane niviarsiak jârelik 12nik pissinariartulaukpok niakôjamik niakôjaliortemit. Unulermat angeralungilak utakkijaugalloartillugo. Kaungmat nappârtut nautsertortauvut, tagvanêngmangât. Ahâglo, nagvartauvok kimitauvlune nappârtomut aksârtaularmelo kênaujaminik niakôjaminiglo, kappianadlartomik idluitulliviodlarlune. Angajokâkita ogguadlarlutik illuveriartorpâk. Inuartingale nagvartaujungnangimmarikpok.

Jârit pingasut taipsoma kingorngane aglalitsijub aglait kaipait ikkajusômut taikanētomut. Aglaillo taipkoa akkilertaujariakarput angijomik, Amêrikamit pingmatta. Aglagviojorle ikkajorteogame aklulaukpok, aglaillo taipkoa akkilerlugit sapperpait. Tamanna pivlugo aglalitsijub aglait uttertitsomavait. Ikkajortible illangit kaujigosugamik, aglait akkilertaujariakarningat kaipât, tussaromamut aglait okausinginik, unuktut illakalaungmatta Amêrikame. Ikkajortib nāmagivâ taimak. Idluarsaijok atuarsijuksaulaukpok, unurnersat atuarsinermik illisimalungilat. Aglaillo taipkoa iglugasangmiôlauktomit pivut. Aglaktok unipkâlerpok, pilloridlarame sullijaksamine, iglugasangnit aulalauktuttauk. Kingorngane kemalauktarne Germaniame apperkutigivait, kanok illingamangâta. Idluarsaijub tamakkoa tamaita nipperkortojomut atuarpait okautsit imaitut tikkidlugit: „Kanok illingagalloarkâ taimna“ — tagva idluarsaijok iptorilerpok atuarsijungnangitsertorlune. Ijautine allarterpait atuarmivlugillo aglait nâlerpait. Pijarêrame aglait neksarpait idluarsaivingmut. Okautsillo taipkoa atuaromangitangit imailingavut: „Kanok illingagalloarkâ taimna niviarsiak kimitavuk nappârtomut, inôvâ sulle upvalo tokkungavâ?“ Okautsit taipkoa malliklugit ikkajorte tigujauvok piniarviolunelo perkojat malliklugit. Imnalo aglalauktok akkilertausimagivok inuartub piniarningit malliklugit.

17. Ajokertuijersoarmik Johannesemik. (Perk. 6.)

Ajokertuijersoak Johannese Konstantinopelemiok, „ajungitullijomik“ attipsâlik, ningarnermut tikkitauvok angut piojo-

ridlartoĸ pivlugo. Johannese ningautiksaĸaralloarlune ŏmamiutarsivoĸ Apostelib kaiblaininganik imaitomik: „Ningarluse idluitulliniarase; seĸĸineĸ nippitsiarinago ningartilluse!“ (Æfes. 4, 26.) Uvluklilermat, Johannesib ningaumajârvigijane oĸautjaurĸovâ: „Kattangut, seĸĸineĸ nippilerpoĸ.“ Ipsoma tukkisigame Johannese aivigisârpâ saimartigêklutiglo. — Gûdeĸangitut pivlugit aglait imailivut: Sinningilat idluitullilaurĸâratik, merngoersingilallo ĸanoētoĸartitsilaurĸâratik. (Sal. oĸăl. 4, 16.) Okpertulle sinnigungnangilat tuksiarĸâratik: Idluinivut issumagijungnaikit, sôrlo uvagut idluitullivigijivut issumagijungnaivigigaptigik.

18. Sinaktômanermik. (Perĸ. 7.)

Anguteĸalauĸpoĸ ĸaujititaujomajomik Gûdemut, ĸanoĸ pilloridlarungnaralloarmangât nulliarêngnerme sullijaksanelo piniarlugit idluartomik. Tagva sinaktômanikkut saĸĸertoĸarpoĸ tâpsomunga Engelinik pingasunik. Sivorleĸ sêrĸortorlune tuksiarpoĸ imâk: „Arlorpunga ĸaĸĸanut ikkajortaunermik tikkiudjivigijamnut!“ — Aipangata tiklarmut nappârtut amângit pêjarasuarpait, kidjijârlune angijomik oĸarlunelo: „Kênavit kidjijârningane nerĸiksarnik êsijuksauvotit!“ Pingajuata nappârtut amângit, aipangata pêjartangit, kattersorpait amargaujamut oĸarlune: „Kamaginiartavut unuksivalliatsainarput.“ Nappârtullo amângit âpait iglomut Engelit taipkoa pingasut innigijangænnut.

Angut taimna tuppalerame, tukkisivoĸ imâk: Nullianiktoĸ tuksiartuksauvoĸ ômaridlartuksauvlunelo kamatsiartuksauvlunelo Gûdib tunnergutinginik.

19. Omatib igalânganik. (Perĸ. 7.)

Unipkârtoĸarpoĸ oĸauserijauvaktomik imaitomik: Itsaĸsoarme Gûdib inuit pingortilauramigit, âtaurĸovait illisimajomut, tâmna apperijaurĸovlugo, puigorsimajovinermik tukkisijungnarmangât innungne? Illisimajoĸ kiovoĸ: „Inuk tatamnadlartomik sennasimatsiarpoĸ. Sunaubvale! inuk ôma-

miutekarpok uivētoksôjomik! Inub õmatinga mumiksimajok kunnujoksôvok. Inuk igalâkartuksaulaukpok õmatimigut, õmamiutanga illitarijaurkovlugo, taimak ânanaudlarajarpok!“ „Taimaitsengilak,“ Gûde okalaujuvok „õmatinga igalâkalerērpok inub kênangane ijîgingnelo illusinganelo; tamakkonane inub õmatingata issumangit illitarijauvut. Tamakkoningalo illisimajok kamatsiartuksauvok. Inub illusingitigut õmatinga illitarijauvok.“

20. Sekkerngujamik tigujaumajomik. (Perk. 8.)

Attaniviksoak Karoluse pisukpok iglut akkorngættigut illagijauvlune inungnut unuktunut. Illagijangita akkorngænne tigliktokarivok. Tâmna sekkerngujamik senasimatsiartomik pivianadlartomik takkogame attaniviksûb kongasingane, ailerpok najorninganut, sekkerngujak terrēsarlune tiguvâ, attaniviksoak mallugosuluktinago sumik. Kingorngane, mallugosugame aksârtaunerminik, kaigarsuklune unipkârpok tigligvionerminik, malliktut illûnaita tussartillugit. Tigliktok ijerlune kemâjomagalloarpok, ajornarporle inuit tetjarningat pivlugo. Tamanna pivlugo suadlartut illagivlugit ningartôjarlune suakattauvok issumagijaujomanane. Ahâgle, taimailiortillugo sekkerngujak ikpiarsungane ijersimajok avilortarpok tussarnadlartomik illûnainut, tigliktorlo kangusuktitauvok inuit takkunârningænnut. Tagvainarle sajuklune pâmakterlunelo attaniviksûb ittigangit tigumiarpait. Sekkerngujak uttertillugo kugviudlarlunelo nâpkigijaunermik kenuvigivâ. Tagva attaniviksûb pitsiarlune issumagijungnaivigivâ okautilugo: „Issumagijungnaiviovotit, kissianele piniarnivit kangunarninga anginersauvok perkutemit tigurkaujarnit. Taimak inertertaulerit tigligungnailutillo. Aggangnut pinasualerit nerkiksarnik, taimak nertortaulualârpotit Gûdekarlutillo saimarsimajomik.“

21. Kanûtamik. (Perk. 8.)

Mattoma sivorngane uigarnekalaukpok aklujomik, sittamanik kittorngalingmik. Angajuklek nukappiangolaukpok

Kanûtamik attelik. Sinnigvingme inniksaкalaungimat illũnainut, tagva Kanûta majutit кollãnne innangaviкarlune sinnisôngovoк. Sivorlermik sinnigiamik inotôvlune erкsiкattarpoк, kingornganele tuksialaurкârlune unnuksiumik sinnisitsiaкattarpoк.

Uvlut illangænne sorrutsit illiniarvingmut illausût Kanûta illagivlugo kajusimaкattigêkput nappârtoliaromavlutik taкoaksaкarlutik niaкôjamik pencetullo pingasutut. Kanûtab anânanga penceкalunginame pingasunik, ernerminut oкarpoк: „Niaкôjamik ânanâmik pijuksaugalloarpotit, kênaujanigle кaitsivigijungnangilagit.“ Kanûta кanoêngitsertorlune annivoк. Apкosiniâlungmut tikkigame кeasilerpoк, ingminik ijertorlune apкosinerub senniane takkojaujomangimut inungnut. Tagvanētillugo angutik magguk akluituk кângerpuk. Kângilerêrmanik, Kanûta aivoк apкosiniâlungmut takkovlunelo pôrmik tættæmmariktomik kênaujanik. Kanûtalo tagvainaк issumalerpoк, angutik taipkoa udlaromavlugik oкautilugiglo tamattominga. Oktorluktuble oкautivâ: „Ovatsiaro! kênaujat nautserturкârlugit!“ Taimailiorpoк nagvarlunelo kênaujunik goldeojunik silbereojuniglo кannujaujuniglo unuktunik. Oktorluktub amma issivjutivâ oкautilugo: „Takkuit, kênaujaкarpoк unuktunik, igvit ajoкsarpotit tâpkoangongitorle!“ Tagva Kanûta pencenik pingasunik ikkiame ikpiarsunganut illijivoк. Taimailiorêrame sajudlarpoк angutiglo taipkoa udlalugik sapperpoк takkordlimanermut. Unnukkut akpangerpoк iglungangnut, kênaujat nagvalauкtarne unertûtigivlugit kivgat illangænnut angerarsârlunelo. Inangavingminut paungarmat, anânangata oкautivâ: „Kanûtârsuk Gûdib saimartiliuk najorlugolo!“ Kanûtale erкsivoк angijomik, unnuksiumik tuksiarungnangilaк.

Uvlub aipangane anânangata oкautivâ: „Kanûta, takkuk, ikpeksaк piniutjilauкpunga pencenik pingasunik, tâpkoninga pijuksauvotit, nertornatsainaravit. Tagga, pikit кuviasuklutillo!“ Kanûtale кuviasulungilaк sorrutsit nappârtoliartillugit, ikpiarsungmiutaкarame oкumaititsijunik. Uvluk pingajuangne angutib akluitub kivganga кaivoк anânanganut, Kanûta ap-

perкutigivlugo. Tâmna tussarame apperкutigijaunerminik, ijerpoк saккijâromangimut. Unnuarme taipsomane sinnilungilaк erкsinermut, tigliktotut illinganeкalârame. Kaungmalle Kanûta illaujomatillugo illiniarvingmut, pârtauvoк angutemut akluitomut taipsomunga. Taimnalo oкarpoк: „Nagvarsinnalerpagît? Sunamik oкaralloarкêt akkilertaunermut imaitomût?“ kênaujaк goldeojoк tunivlugo Kanûtamut. Kanûtab ijîgik târsilerpuk kangusungnermut, piluartomik oкaudjaungmat: „Tiglijuitôvotit, taimailiorannerit, nertortaulârpotit tamainut.“ Anânangata kênanga кuviasungnermik saккêvoк oкarporlo: „Ahaila, ernera tiglijuitôvoк, taimaitsainalauкpoк tamât.“ Kanûta nertortaunerminik tussarame, nunnojungnarungnairpoк kigligiksarporlo tamainik, tigliktotut illuseкaromanginame, oкarlune: „Aukagle, uvanga tiglijuitsengilanga. Takkuit!“ — taimak oкarlune kênaujaк nangminiutitarne êgipâ. Anânanga oкarpoк: „Nakudlarpoк, kigligiksaravit“, kênangale кattaksilerpoк agganelo illivait nukappiab tuinganut. Angutelo oкarpoк: „Sinaungajôgalloaк, taimailauravit; mãnale кanoëtoкarungnairpotit. Kênaujarle goldeojoк tunivara anânangnut, kênaujarle tigulauкtat tigugivara.“

Kanûta uvloк nâvlugo кeaкattarpoк. Unnukkulle anânangata oкautivâ: „Gûdib ernera nagliktara saimartiliuk!“ tagva Kanûta saimarsartaulerpoк õmatimine tuksiarlunelo: „Nâlegaк Jêsuse, tigumianga, sangêdlarama!“ Uvlublo aipangane tuppagame, кuviasukpoк tigligungnaimmariklunelo kingorngane.

22. Sæglojub pidlartauninganik. (Perк. 9.)

Iglugasaksoarne Stokholeme erкartortaujoкalauкpoк niaкoeraksamik assime mangatsininganut sægloninganullo, passijaksaungitillugo. Toккotauviksamut tikkigame anorærtitaularmelo, takkonârtut akkorngænne passijiminik takkovoк. Tagva nipperкortojomik oкarpoк tikkoarlugo: „Nellangaitotit, sæglolauкpotit, kamalerit, uvlome кaupallõnêt saккijârкovagit Gûdib iksivautaкsoangata sângane, illagivlunga erкartortaurкovlutit sæglonit malliklugo!“ Sunaubvalo! taipsomanelua-

tsiak niaкoertaungmat saviksoarmut, sæglojoк ochovoк nunamut toккovlunelo.

23. Sæglonermik attoromangilanga. (Perк. 9.)

Amêrikame nukappiaкalauкpoк mattoma sivorngane saeglojomangitomik. Tamanna pivlugo nertornartungortitaulauкpoк kingorngane Gûdemut. Nukappiaк taimna atâtaminut ullimautearsungmik pillitaulauкpoк. Ullimautearsuk кuviagidlarlugo attorкattarpâ. Tagva aivoкtauк atâtame perorsêvinganut angutaujârasuarlunelo napârtut tagvanētut illangat nakkappâ. Kaungmat, atâtanga perorsêvingmut aivoк, napârtorlo nakkataumajoк takkolugo ningarosulerpoк oкarlunelo: „Kappê! кaujituinaruma, kia nakkalaungmangâgo, pidlarajarpara.“ Kaujijoкalungilarle nukappiab assianik, kina pilaungmangât. Tâmnale perorsêviub sillatâne nangerlune tussarpoк atâtame oкausinginik kangusuklunelo issumaкalerpoк ōmatimine imâk: „Kiksanadlarpoк, taimailiulaurama; kissianele oкaugikuma, sæglonajarpunga sæglonermiglo attoromangitunga.“ Itterpoк perorsêvingmut, atâtaminullo aivlune oкarpoк: „Atâtâk, uvanga nakkalauкpara. Kiksadlarpunga, taimak idluitullilaurama illingnut.“ Tagva atâtangata nukappiaк takkunârpâ akkunit ningarungnairlunelo pidlarnagolo, ernime nellâgôrninga кuviagigamiuk.

Nukappiaк taimna (George Washington) inummariolerpoк Gûdemullo angajoкaunerojungortitauvoк inûкatigênut Amêrikamiunut.

24. Oktorluktoк sālagijauvoк. (Perк. 10.)

Nukappiaк illiarsuk, nerкiksaminik кennujoк inuit iglungine, uvlut illangænne serкalitsivingmut кaккôjaksanik siniktariartorpoк. Serкalitsiviub inungita pitsiarlutik illaliorpât tessiulâllo nerrimârvingmut, innangaviksamik âкiksoivigivlugo tagvane. Unnuab кetterarningane nukappiaк tuppalerpoк kiksauteкarlune saksârnerminik ajoкsarnerminiglo issumajârlunelo кauksaк pivlugo. Taimaidlune tussarpoк seккerngujab

takkolauĸtame uvlôtillugo aulajogulangaṅik. Tagvainaĸ ōmatimigut issumatârpoĸ, seĸĸerngujaĸ tigujomavlugo igalâkullo ĸemâjomavlune, inuit siniktillugit sulle. Erĸarsautekulluit tamakkoa sālaginasuarpait, Gûdib perĸojangit erĸarlugit anâ-nagilauĸtamelo inerteriningit: „Inûĸativit perĸutinginik pijomajuksaungilatit!“ — sālaĸarêrkassaklunelo. Nutte! ôktorluktoĸ utterpoĸ pitsartuneĸaluarlune aglât, pitsartuninganiglo ikpigivoĸ avatimine tamaine. Oktorluktorle oĸauseĸarpoĸ imaitokassangnik: „Seĸĸerngujaĸ tigugungne, niorvgutigijungnarpat anorâllo nutât pissiarivlugit. Kingorngane kivgartorviksamik ĸennerniarpotit saksârtotut itsungnailutit, ajoĸsarĸonak ĸeujarĸonaglo, sôrlo pilauravit māna tikkidlugo. Serĸalitsiviub inua akluigame, kingômaklerajangilaĸ seĸĸerngujamik issumajâranelo. Igville kênaujaĸaruvit unuktunik, tagva ĸaĸĸialerlutit asseĸartiniarpat akkilêvigijomavlugo.“ —

Nukappiaĸ sālaĸarasuarpoĸ pitsartunerminut tamainut, kissianele ôktorluktoĸ pingitsertornersauvlune nipporsaivlunelo oĸâlavoĸ. Nukappiaĸ ikpigilerērpoĸ sālagijauniarnerminik, tamanna pivlugo kajusimasaraipoĸ ĸemâjomavlune. Tagvainaĸ igalâĸ angmarpâ missiklunelo nunamut aĸpangerlunelo inuartunut unangmijaujotut napârtunut tikkidlune. Tagva pâlakpoĸ ujarĸanut ĸejuvinernullo — taimaitônasugilauĸpait. Taikane siniktaromavoĸ ĸaulerĸârtinnago. Uvlâkkullo seĸĸineĸ nuisimangmat, tuppakpoĸ — illuĸĸê! — tukkisilerpoĸ, napârtub idluitullijut ĸimitauvingæta attâne sinnilaurame. Ujaraunasugilauĸtangit ĸejuvinillo tagva idluitullijut ĸimitaumajut sauniviningit, ipkoa pidlartaulauĸtut piniarningit malliklugit. Māna Gûde ĸujagivlugo, taimak pitsartutitaulaurame unnuarme ĸângertome, utterpoĸ serĸalitsiviub inunginut unipkârlune tukkisilauĸtaminik, ĸanoĸ ôktortaumangârme sālaĸaromamullo ĸemâlaurame. Serĸalitsiviub inua tussarame mattominga, kibliktauvoĸ kajusivlunelo nukappiaĸ illalioromavlugo ĸittorngamitut. Tagva nukappiaĸ ĸuviasukpoĸ tukkisitainarlunelo sālaĸartub ôktorluktomik ĸuvianarninganik.

25. Idluitullinerminik kigligiksartoĸ.

Jârit unuktut mattoma sivorngane nunane sunatuinarne idluitullijut: arĸtaijut tigliktullo assingillo pititauĸattalaungilat parngnanærsimmavingmut, umiarnulle angijunut umiaĸsoarnullo âtaulauĸput. Kellaumgujanut ĸellaĸsortauvlutik epudlariaĸalauĸput, perĸojaulerangamik. Aglât angijomik sugiartauĸattalauĸput, aksororĸojauvlutik, umiaĸ tuavitomik ingergajuksaulermat. Taimailingavlutik oĸumainersamik inôseĸalauĸput parngnanærsimmavingmētunit. Sillaĸidlartillugo sillaluktillugolo, kiaĸartillugo itjeĸartillugolo epuleriaĸalauĸput, unuktut toĸko tikkidlugo aglât. Taimak idluitullinitik malliklugit pidlartaulauĸput, oĸumaitomiglo inôseĸaralloarlutik unuktut idluartomik ĸaĸkialingilat, inûĸatimingnik passiklerlutik pituinarput. Tamanna saĸkijâdlalauĸpoĸ, angajoĸâĸsoaĸ Toskânamioĸ umiamut taimaitolingmut aingmat. Tâmna takkogame taipkoninga ĸellaumgujanut ĸellaĸsorsimajunik, illapsugosukpoĸ issumaĸalerporlo, illangænnik aularĸojijomavlune. Taimaimat apperivlugit kiglisiniarpait, suna pivlugo tamaungarĸojaungmangâta. Sivorlermik tagva apperivoĸ oĸarlune: „Sunamik idluitomik piniaĸalauĸêt, taimak pidlartaugavît?“ Taimna kippalo oĸarpoĸ: „Nâlegaĸ, passijaksaungilanga, kigguijunulle idluitomik piniarnerartauvunga pidlartauvlungalo, idluarneralo okperijaungimat ovanêrĸojauvunga.“ Tagva angajoĸâĸsoaĸ aipanganut aivoĸ taimak apperingmivlugo. Tâmna taimak passijaksaunginerarivoĸ oĸarlune: „Attausiarlunga pinniarnerluktut illangit illagilauĸpakka piniarĸatiginagille. Sunaubva! erĸartuijunut erĸartortauĸatauvunga taipkoa illagivlugit, passijaksaungigalloartillunga.“ Taimaglo unuktut angajoĸâĸsoarmut apperijaujut oĸarput passijaksatônermingnik oĸalugatik; kangusumut nellangaimullo sunatuinarnik passiklerput. Sæglotuinarmatta, angajoĸâĸsoaĸ tukkisigalloarpoĸ, kângerlugillo ama assianik apperivoĸ taimatsainaĸ. Tâmnale apperijaujoĸ idluinerminik missigitsiarpoĸ ĸaĸkialerporlo õmamut tamânut. Taimaimat oĸarpoĸ angajoĸâmut: „Nâlegaĸ, idluitoĸsôvunga. Idluammariktomik piun-

ginera malliklugo erĸartortauvunga. Idluinima malliktinginik nangmarpunga māna passijaksatôvungalo taimailingarĸojaunimnut.“ Tagva angajoĸâĸsoaĸ ĸuviasulerpoĸ, ĸaĸĸialertomik takkogame, oĸarporlo (sivorlît mittautigivlugit): „Tagga, ukkua idluartut illũnatik passijaksaunginerarput. Unale idluitotôlerpoĸ, tâmnalo idluartut akkorngænnētuksaungilaĸ. Taimaimat ĸellarutjârtaule aularlunelo.“ Idluinerminik kigligiudjijoĸ nâpkigijauvoĸ, missiartulle sullitsengilat.

26. Sorsutkuksâk ikkilersimajûk.

Jârit ikkitôlungitut mattoma sivorngane unatadlarneĸalauĸpoĸ Europame, Germânillo Dênillo sorsuktigêngmata. Taipsomane unuktut ĸukkertauvut toĸotauvlutiglo ikkilertauvlutiglõnêt. Tamanna pivlugo igloĸalauĸpoĸ ikkilersimajunut illingajunik. Iglune tamakkonane ĸanimajut ikkilersimajullo nellasôngovut, Germâniomangâtalõnêt, Deneomangâtalõnêt. Nâlekablo ânianingit sennajutigilauĸpait unuktunik õmatingine. Ajoĸertuijoĸ nertornartoĸ taikunga nunamut unatadlarnelingmut tillijaulauĸpoĸ, sorsuktuksanut ĸanoêngitunut ĸanimajunullo, Germâninut Dêninullo oĸâlarĸovlugo Gûdib oĸausinginik ullapirsautelingnik. Tâpsoma iglut ipkoa ĸanimajotalît nellipsaĸattarpait. Illangænne, unuktokasangnik ĸanimajotalingme sorsuktuksamik Germaniojomik naipitsivoĸ ikkilersimajomik angijomik, niunga sauminga ĸukkertaunermut sujummaringmat. Tâpsoma senniane Dêne nellavoĸ ikkilersimajoĸ adsigêkasangmik. Ajoĸertuijub Dêne apperingmago, ikpigimangât illaĸanginerminik ĸemaktaunerminiglo, tâpsoma tuksialerêrtub sôrlo imgerumik 23mik kiovâ imâk: „Nâlekab illagivânga!“ Tamanna oĸautigilerêramiuk, innangavik tallerpingminētoĸ issakpâ Germanilo ikkilersimajoĸ takkonârlugo oĸarpoĸ: „Una illanârivara erdligijara.“ Aipâ illingangmat Germâninut, aipâle Dêninut, tukkisijigêngigalloarpuk, imâgle illanârêlilauĸpuk. Germâne mallugosulauĸpoĸ uvlut illangænne, innangaĸatine Dêne tigusingmat Davidib imgerutinginik Testamentitâmiglo ikpiarsungminit. Tagva õmatinga illumertaulerpoĸ ĸuviasumut, okpertôĸataujomik najorteĸarame.

Tuavi aglaкotine, Germânit oкausingine aglaksimajut, makperlugit imgerut 94, v. 19 кennerpâ: „Issumajârneкalauкpunga unuktunik õmatimne, manigoiniville tarniga erкiertortipât.“ Dênelo ãniaкatigijane takkotipâ numerinik. Dêne oкautsinik tamakkoninga aglaкotimine кennilaurame atuarsilarmelo, tuavi kiogivoк makperlugo Testamentitâmine I. Petr. 5 v. 6: „Tamanna pivlugo illipsingnik nikanasâritse Gûdib agganginut pitsartujoкsoarnut, nelliunermine illipsingnik nertornartitserкovlugo.“ Taimaktauк Germâne numerinik takkotipâ. Taimailiortigêkpakpuk taimangat uvlãkut tamât, unnukpallo tamât. Germânilo tukkisingigalloarmat Dênib oкausinginik Dênelo tukkisingigalloarmat Germânib oкausinginik, tamarmik anernerub ajunginerub oкauserijanginik aglangne tukkisitsiarpuk nagliktigêklutiglo кattangutititut Nâlekame.

27. Aglait, Gûdib oкausingit pivianadlarput.

Uigarneкalauкpoк. Tâmna sivikitomik uime toккungata kingorngane akludlalauкpoк ajoкsaкattarlunelo angijoкsoarmik. Ernituanga illaujungnaitainarpoк illinniarvingmut. Anânamele illinganinga siardlerutigigamiuk, issumajâкattarpoк, кanoк ikajorungnarmangârmiuk. Tagva oкautivâ: „Perlerniaranuktôк! umiaкsoarmut ailaulanga oktorlungalo, akkiliutiksarsijungnarniangimangârma.“ Taimak anânane кenuvigivâ nipporungnarane, tâmna angersinalerкârtinago ajoкsarnermut, nukappiaк allaromangigalloarlugo.

Nukappiaк, anânane кemaklugo, umiakovingmut кanninerpâmut aivoк, umiaкsuit, niuvertit perкutinginik ussiksalît, illangænne sullijaksaкartitaujomavlune. Umiaкsuit angajoкânginik unuktokasangnik appersuigalloarpoк, sulliluganele. Taimak uvlut illangit nâvlugit sullinane pinasualaurame, kiksalerpoк, anânanelo aklujoк erкaumavlugo mungungadlalerpoк. Tagva angumik takkovoк, umiaкsuit angajoкângititut tautulingmik. Jânib sâvigivâ appersorlugolo: „Nâlegara, nukappiamik pijariaкangilatit sulliniartomik umiaкsoarnê?“ „Taimaitomik illa кenneriarpunga,“ kiovoк. „Nâlegâk, neksalaunga!“ nukappiaк oкarpoк. „Aglaкotitille kigligiudsijut ki-

naunernik illuserniglo naneĸât?“ Nukappiaĸ kiovoĸ: „Mâne kialõnêt illitaringilânga, inûlervimnĕkuma, mãnakut taimaitunik ĸaitsinajarpunga.“ Angajoĸâble oĸautivâ: „Nukappiamik aglaĸangitomik umiaĸsoamnut neksarungnangilanga.“ Nukappiak oĸarpoĸ: „Nâlegâk, angeruvit, nâletsainaromavagit, tamainik perĸoniartarnik uvamnut piniaromavunga.“ Angajoĸâĸ kiovoĸ: „Oĸautsit tamakkoa illũnatik ânanaugalloat, nukappiara, nãmaksilungilarle, kigligiudsijunik aglaĸangitomik neksaruma.“ Jâne anikitomik issumaksarsiorpoĸ kiksarlunelo kênangolerpoĸ, tagva aglaĸotine erĸarivait, ikpiarsungmit tiguvait issuallo ĸemergojautillugo angajoĸâmut appersorpâ, aglait ukkoa kigligiudsigalloarmangâta. Angajoĸâĸ atuarsivoĸ: „Gûdib oĸausingit, aglait ukkoa pillitaumajut Jâne Rainoldemut illusitsiaringninga pivlugo illiniarvingme.“ —

„Tagga! tagga! nukappiara,“ angajoĸâĸ oĸarpoĸ, „kigligiudsineĸ tamanna pivlugo illaurĸovagit. Kaituinalerit umiaĸsoarmut!“

Taimak Jâne umiaĸsoarnut pivoĸ Pêtersburgemut ingerganasuartunut. Uvlut ikkitotuinait kingorngane aĸĸonaksoaĸalerpoĸ angijoĸsoarmik, umiaĸsuillo serĸomitauniarĸôrput. Illũnaita kakkilângatillugit, Jânib aglokotine tiguvait, nipperĸortovlunelo atuarsivoĸ imgerumik 51 mik. Atuarsijungnairame sêrĸortorlune õmamut illungertortomut Nâlekamut tuksiarpoĸ: „Aĸĸunaĸsoaĸ ikkublatilauruktôĸ!“ Tuksiarlune kippalut angajoĸârlo sêrĸortoĸattigivait. Nâlekab ĸuviagivâ tuksiaĸattigêngningat tussarlugolo; aĸĸunaĸsoaĸ ikkublanersauvoĸ nangiarnangitokullo inergajungnarput kingorngane. Angajoĸârle oĸarpoĸ Jânemut: „Uvlorme taipsomane, umiaĸsoarmut illaurĸolaurapkit, pilloridlalauĸpunga. Pêtersburgemut tikkigupta, uvloĸ attauseĸ issumangnik pissungniarpotit, tuksiarnernut umiaĸsoavut piulijaumangmatta.“

Pêtersburgemut tikkilaungmatta, nukappiaĸ, sôrlo angerviomalaungmat, uvlut illangænne sullijaksaĸartitaungilaĸ. Tagva iglugasaksoætigut arvertarpoĸ, piluartomik attaniviksûb igluksoangata ĸannitangane. Kamutit aksalloalît, horsinut ĸemuktaujut ĸuviagiluarpait. Ullernaigigamigit, takkovoĸ

kattaktoĸarmat sunamik illangænnit. Okkovlune kiviklugolo takkovoĸ, tallermiutaungmat ujarârsulik pivianartoĸsôjunik. Akpangerpoĸ ĸemuksit angunasuarlugit ĸemuksertomullo nipliavoĸ: „Noĸĸarit! noĸĸarit!“ sulliluganele, ĸemuksit assiorĸôrput assingita akkorngænne. Tagva angajoĸâminut aivoĸ, tallermiutaĸ tunnivlugo tâpsomunga. „Pilloridlarpotit, Jâne,“ oĸarpoĸ taimna „ujarĸat ukkoa diamanteovut akkitujoĸsuit.“ „Perĸutigingilakkale,“ Jâne kiovoĸ. „Nakit pivigît?“ „Kattalauĸput sâmne nunamut, kivilauĸpakka ĸemuksertorlo noĸĸarĸolauĸpara tussartaunangale, taimaglo ĸanningitomut ĸemukserpoĸ.“ Angajoĸâb oĸautivâ: „Taimailiorlutit pinasualauĸpotit nãmaktomik, tallermiutaĸ inuanut tunnijomavlugo, mãna perĸutigivat, Londoneme niorvgutigijungnarpat kênaujarsiniarlutillo unuktunik.“ Jâne õmateĸarporle nellâgôrtomik uiverijaujungnangilarlo tamattomunga idluinermut. „Aukak! aukak!“ nipliavoĸ, „diamantit perĸutigingilakka; uttertillutalo Londonemut aĸĸunaĸsoaĸarpat, Gûdemut tuksiarungnarajangilanga, idluitullilaurama; ĸanorlo tagva illinganajarĸitâ?“ „Tamattominga erĸaumalaungilanga,“ angajoĸâĸ oĸarpoĸ ôktortuinaromajoĸ nukappiamik, „tagva inua ĸennerasuaromavavuk.“ Tâmna mãnakut nagvartauvoĸ, Jânelo nellâgôrninga pivlugo shillinginik 800 nik pillitsiviovoĸ. Kênaujat tamakkoa unuktoĸsôvut tâpsomunga. Kuviasudlarlune ĸanoẽluganelo Jâne utterpoĸ anânaminut. Kujalidlarporlo, anânane pairijungnaramiuk pattangaitillugolo aggame sullijanginut.

28. Tuksiarungnarĸêt?

Unnulermat nukappiak magguk, jâreĸarlutik 14 nik ĸikkertaĸ Tahiti ĸemalauĸpâk umiarĸortôĸ attorlugo, ingergajomavuglo ĸikkertamut ungasimmaringitomut. Oĸĸomileramik tikkisarainiarasugivuk aivigijaksamingnut. Apĸotib ĸerĸânut tikkingmanik, ĸilak ĸernersilerpoĸ aĸĸunadlalerporlo; immarbik iktullijâdlarpoĸ nangianartoĸsoarmẽlerêrpuk. Umiarlo immaliksôlerpoĸ. Nukappiab aĸôtemẽtub umiaĸtuĸattine apperivâ: „Tuksiarungnarĸêt?“ Tâmna kiovoĸ. „Aukak!“ Aukârmat oĸarpoĸ: „Taimaimat, ĸailerit aĸôtemẽlerillo, tagva

tuksiaromavunga." Sêrкortorlunelo tuksiarpoк, Gûdemut saputijaurкovlutik nangianartoкsoarmillo piulijaudlarкovlutik. Gûdib tuksiarninga tussâvâ, tagvainaк tattamnartullingigalloarlune ikajorlugik. Sulle stundit illangit nâvlugit kivititauniarasugivuk malliksoarnut. Kaungmalle (Sonntâgeotillugo) annore кassumilerpoк, malliksuillo iktullijânginersauvut kêta. Annorele sangulermat, tâpsomunga uttertitaulerpuk кikkertamut aularvigilauкtamingnut ikpeksaк. Kannitanganut tikkigamik, takkovuk ikkerasab attoraksarijamik ikkatungit malliksoarnut ulliktaudlarmatta. Tamanna pivlugo nangiadlarivuk. Tagva illangak oкarpoк umiaкtuкatiminut: „Sulle attausiardlunuk tuksiaromavoguk ikkerasaк attorкârnago!" Tagva ama tuksiaкatigêkpuk, Gûdemut piulijaujomadlarlutik. Kingorngane torârvigivâk кanoēnatiglo ingergavigivlugo sikjaк tikkipâk kattimaniksaкatainarningane. Tuavilutik umiamit pivuk ittersârpuglo Gûdib iglunganut, tâmna кujagidlarlugo, piulilaungmagik.

29. Sinnaktômajub tukkisilauкtanganik.

Sinnaktômajoк tukkisilauкtaminik unipkârpoк imak:

Sâtanase passiklertoк inungnik takkolauкpara iksivautaкsoarmine iksivavlune illumajaularmelo anernernut ajortunut unuktunut, nâletsiartunut perкojininginik. Tagva passiklerte inungnik imna apperivoк: „Kina asseroijartoromavâ inuit tarninginîk?" Tagva anernerit ajortut illangat кaigialerpoк oкarlune: „Uvanga aijomavunga." Passiklertib apperivâ: „Sunamut asseroromavlugit issumavêt?" Kaigialertoк kiovoк: „Inuit кaujititsomavakka Gûdeкangitomik." Passiklerte ningarlune kiovoк: „Sulliniangilatit! Inuit кaujimavut Gûdeкartomik. Illâne illangit oкaralloarput Gûdeкangitomik, õmatinginele nipliajoкatsainarpoк Gûdeкartomik silluktomik, idluartomiglo naglingniktomiglo. Toккublo senniane illũnatik ikpigilerput Gûdib erкsinarninganik naglingnarninganiglõnêt. Mattomunga sulliniangilatit."

Ammalo apperingmivlune oкarpoк: „Kina sulle asseroijartoromavâ inuit tarninginik?" Ipsoma assia кaglilerpoк

oĸarlune: „Uvanga piniaromavunga!“ „Sunamut asseroromavigît?“ passiklerte inungnik apperivoĸ. Anerneĸ ajortoĸ kiovoĸ: „Inuit ĸaujititsomavakka Gûdeĸartomik idluartoĸsôjomik ivsornaitoĸsôjomiglo pidlarnitsainartomik ajortullijunik. Tikkitoĸalerangat ajortullijomik, nâpkigijaujungnangilaĸ ajortullilualaurame.“ „Sulliniarginivotit!“ passiklerte kiovoĸ. „Aglaĸaramik, Gûdib oĸausinginik taijaujunik, atuarsijungnarput tamakkonane Gûdib naglingninganik nelleĸangitomik oĸautsiniglo imaitunik: Gûdib naglingnine uvaptingnik nellonaijarpâ, Kristuse pivluta toĸĸolaungmat, sulle ajortoĸsôtilluta. (Rom. 5, 8) Tâpsomunga okpertoĸ idluartitauvoĸ. (Ap. pin. 13, 39) Sil latuneisamik attoiĸojivunga inuit tainingita asserortaujutiksanginut. Taimaimat apperipsârpunga: Kina asseroijartoromavâ inuit tainingini̇k?“ Kappianartovingme nippeĸartailivoĸ stundib ĸoppanga nâvlugo. Tagva anernerit ajortut pingajuat ĸaigiasinnaleipoĸ oĸarlune sivornganetut: „Uvanga piniaromavunga!“ Passiklerte inungnik apperivoĸ amma oĸarlune: „Sunamut inuit tarningit asseroromavigît?“ Anerneĸ ajortoĸ kiovoĸ sukkaidlarlune: „Inuit ĸaujititsomavakka Gûdeĸartomik, tussartitauĸojomavakkatauĸ oĸautsinik tussarnertunik, tussulerangatta. Kaujituinarlet oĸautsinik unipkârtunik Gûdib naglingninganik, ernine tunnilaungmago ajortullijut assiojuksat pivlugit. Atuarsituinarlet, Gûdib erninga ingminik tunnilaungmat toĸĸomut ajortullijut pivlugit. Nâletuinarlet oĸautsinut imaitunut: Pijomajoĸ immermik ômanartomik pile akkeĸangitomik. (Takkot. 22, 17) ammalo: Nâlekamut Jêsuse Kristusemut okperit, tagva piulijauniarpotit. (Ap. pin. 16, 31). Tussartailititsomangilakka, piulijauneĸ saimanermut okpernikut pingmat, tunergutauvlunelo Gûdemit piniarnermuungitoĸ. Tamakkoa tamaita tussaraksarivait agviartaunatik.“ Passiklertib apperivâ: „Kanoĸ asseroromavigît tarningit tamattomungâ?“ Anerneĸ ajortoĸ kiovoĸ tautuĸarlune Sâtanasetut kassêtoĸsôvlune: „Unipkârvigijomavakka: Tamakkoa tamaita mikseĸârtôvut; kissianele oĸautiĸassiutijomavakka: Tuaviniarase! ovatsiaro! Ovatsiaro issumaksarsiortungnarpose Gûdib tunnergutinganik saimarsaininga-

niglo illipsingnut mãnaluatsiaungitoĸ.“ Taimak oĸâlatillugo anernerit ajortut illũnatik ĸaggudlarput iggiaĸomijarlutik: „Sâtanasetut oĸâlavoĸ illa; sulliniarpoĸ una.“ Tâĸtuble attaninga nangmineĸ oĸarpoĸ: „Ailerit, sutaidlartotit, asserorniarpattit.“

30. Gûdib erĸartuininganik.

Iglugasait Spaniamẽtut illangine Dôlorikkut perorsêvilerijut ĸittorngarêt nunaĸarput. Sittamauvut: atâta, anâna, erneĸ inummariolertoĸ paniglo uigasuk. Tâpkoa ĸuviasuklutik illusitsiariklutiglo inônasuarput. Ernerle tâmna inummariolermat atsuilitsiarlunelo ĸanoêngimat, sorsuktuksaurĸojauvoĸ. Akkilêjungnarunele shillingetut 1500 tut inangertaunajarpoĸ, nangmineĸ sorsuktuksaujariaĸarane. Taimaimat atâtanga ernerminik najorteĸaromavlune akkilêjomavoĸ perĸojaujomik. Tagva uvlut illangænne atâta anânalo ernerlo iglugasaksoarnut aulatsiviojunut aivut angajoĸâĸsoarmut akkilêjomavlutik aglangniglo tunnitsiviojomavlutik kigligiutsijunik ernerub tâpsoma sorsuktuksaurĸojaujungnairninganik. Taimak pitillugit, panik inôtôvlune iglomẽpoĸ. Sillalleĸarpulle piungitomik tigliktomiglo. Tâmna, Tûlamik attelik, ĸaujimavoĸ, Dôlorikkut sulle kênaujaĸarmatta iglome, taipkoningalo tigligomavlune kajusilerpoĸ. Tagva aularningænnik utaĸĸivoĸ illitarijaujomananelo kênangoarmik attorpoĸ. Itterlunelo Dôlorikkut iglungæta tunnuagut igamut pivoĸ. Uigasuk igamẽpoĸ ĸoaĸsâdlarlunelo opinarane, taimna tigliktoĸ ittermat. Ikajortaujomavlune nikkovipoĸ ĸaigarsudlarasuarlune. Tigliktuble pittukpâ sukkamut savingmiglo saĸĸêvlune apperivâ, kênaujat nanẽmangâta. Kappiasuklune uigasuk oĸarpoĸ tamainik ĸaujijaminik. Tagva tigliktub kênaujat tiguvait ikpiarsungmut pôrlugit. Uigasugle illitarsilerpoĸ, tigliktoĸ kinaungmangât, taimaimat oĸarpoĸ: „Piungitomik piniarpotit mãna; sillallerêlauĸpogut mãna tikkidlugo, nutte, aĸsârnigasuarpotit perĸutiptingnik.“ Tigliktoĸ oĸarpoĸ: „Illitarivingâ?“ Uigasuk kiovoĸ: „Ahaila, Tûlauvotit.“ Tâmna oĸarpoĸ: „Illitarigamga, toĸĸojuksauvotit. Nellonangilaĸ, illangnut oĸarniaravit oĸautigivlunga, parngnanaŕsimaving-

mullo pititaunajarpunga. Kaujijaujomangilangale, taimaimat toккojariaкarpotit.“ Uigasuk кennugalloarpoк toккotaujomanane, angerpoк aglât, tigliktub kinauninganik oкaromanane, ajornarporle, Tûla soккosertaungilaк; oкatuinarpoк: „Annerosugit, savingmullõnêt aklunâmullõnêt кimiktauvlutit toккotaujomangmangârpît.“ Uigasuk kappiasumut кimiktaujomangârlune oкarpoк, nerriuklune sulle ikkajortuksamik tikkitoкarajangimangât. Tûlalo aklunâmik tigusivlune sâme nangerpoк, aklunâк niksingmut atsungerlugo кimiumiglo âкiksoivlune. Oktortuinaromavlune, кimiut idluarmangât, aklunâк pitipâ кungaserminut. Sunaubva! sâ nangervigijanga ochovoк кimikporlo nangminerminik. Angijomik ikkajortaujomavoк, ajornarporle, uigasuk ikkajortuksatôjoк pittuksimajoк ikkajorungnangilaк. Taimailingajoкartillugo angut Dôlorikkunut tikkiкattartoк tikkipoк. Avilortaralloarlunelo upkuerutjaunginame, tattaminialerpoк. Utaккitillugo sulle sillatâne, sillallît illangit tikkilerivut upkoarlo serкomillugo itterput. Kappianarmêk, uigasuk pittuksimajoк angullo кimiktaujoк takkovakit. Uigasuk kappiasumut issumaкarungnairpoк Tûlalo toккorкôrpoк. Uigasuk pittûdjârtauvlune pairijauvlunelo unipkârungnalerpoк pijoкalauкtunik, Tûlalotauк niogartautsiarlune inôlerivoк кanimavlunele. Tagva kênaujat Tûlab tigulauкtangit perкutaugivut Dôlorikkunut taimnale tigliktoâluk parngnanairsimavingmut pititauvoк erкartortauniarlune.

31. Uigasungmik Nuniamik.

Kaккaкsuit Kaukasusit seккerngænne nuname Georgiame itsaкsoarnit inuкatigêktoкarpoк Iberinik taijaujunik. Avallingit târsiortillugit nellojôtillugillo sulle, Iberit okpilerêrput Jêsuse Kristusemut, tattamnadlartomik sâgiartitauvlutik okpernermut Jêsusemut. Iberit taipsomane unatadlaкattalauкput nunaкatigênut sunatuinarnut Kristusemiunullo nellojunullo. Inûкatigêt illangit Kristusemiut sãlagivlugit Iberit aкsârnigaкarput sãlagijaujut nunangænnit uigasungmik okpertôjomik. Angajoкâкsuit illangæta pissiarivâ kivgangortilâlo iglumine. Taimak uigasuk Nuniamik attelik inôlerpoк nellojut, Gûdi-

ngoarnik kivgartortut, akkorngænne. Kiksarĸattaralloarlune ĸugviuĸattarlunelo Nunia maksoajungnailungilaĸ, piulijine Jêsuse tâpsomalo angersimaningit manigorutigivlugit. Kunnujuilune malligasuarpoĸ angajoĸâme perĸojanginik, taimaglo illuseĸarlune ĸuviagijauvoĸ idluarijauvlunelo angajoĸâminut.

Tagva uvlut illangænne Iberit illuserijangætut sorrusiarsuk ĸannimajoĸ akkigartauvoĸ iglugasait akkorngætigut, takkojaurĸovlugo inungnut, ĸaujijoĸarajarpallo ãniasiutiksamik ĸannimajomut, tâmna taisilerĸovlugo tamattominga. Kaujijoĸangilarle âniasiutiksamik, iglugasangmiut illũnatik sorruseĸ ĸannimajoĸ ĸollalerpât. Tagva inuit illangat apperivoĸ, tujormiaĸ Nunia tukkisijauniangimangât. Tagvainarlo ĸannimajub atâtangata anânangatalo âpâk Nuniamut. Nunia annivoĸ iglomit tussarlunelo sorrutsib angajoĸâkita issumanginik. Tamakkoninga tukkisivlune oĸarpoĸ: „Aniasiutiksamik ĸannimajomut ĸaujilungigalloarpunga, taisivigijungnarpaptigle piuliklerungnartomik sorrusiarsungmik ĸannimasermit toĸĸomillo.“ Angajoĸâgik apperivuk, kinaungmangât nanẽmangâllo. Nunia kiovoĸ: „Nâlegauvoĸ ajugaĸangitoĸ. Inneĸarpoĸ takpâne ĸilangme, sullele nâpkigosuktôvlune illũnaita tuksiarvigijine najorpait ikkajorlugillo.“ „Aisâlerit, ĸairĸovlugo!“ taimak ĸanimajub angajoĸâgik nipliavuk. Nunia itterpoĸ igluminut sêrĸortorlunelo piulijine tuksiarvigivâ: „Nertortaurĸovlutit, Nâlegaĸ Jêsuse, saĸĸijâlerit mãna ikkajorlutillo!“ Kuviasuklune annigivoĸ iglomit; sunaubva! sorruseĸ ĸannimajoĸ uitalerpoĸ, ĸungalerpoĸ âĸiktaulerlunelo. Kuviasudlarlutik ĸujalidlarlutiglo angajoĸâk ĸittorngatik angergautivâk, inûlijauninga oĸautigivlugo inungnut tamainut. Nellojôvlutigle sulle sorruseĸ inûlijaunasugivât Nuniamut, tâpsoma Gûdinga inuliklilauĸtoĸ erĸaginnago.

Mattoma kingorngagut nunab attaningata nullianga ĸannimalerpoĸ ĸanimasingalo pivalliasaraidlarpoĸ. Aniasiortillo angakkullo ikkajorĸojaujut illũnatik pijungnærtillugo sapperpât. Tagva unipkârtoĸarpoĸ uigasub Nuniab piniarnerilauĸtanganik sorrusermut ipsomunga ĸannimalauĸtomut. Tagvai-

nak attanersûb uigasuk aijaurкovâ. Nuniale кaijomangilaк. Kiksadlarpoк, Jêsusib nertortaujutiksanga illingatitaungmat inungmut sangẽtomut. Tava attanersûb nullianga âtauvoк Nuniamut. Kanimajorlo illapsugivlugo Nuniab tuksiarutivâ. Gûdemut pijungnærtitaurкovlugo. Tuksiarninga tussartaugivoк кilangme, attanersûb nullianga âкiktaulerpoк. Attanersûb Mirêusib nulliane âкiktaumajoк takkogamiuk, uigasuk Nunia akkilerasuarpâ angijomik. Nulliangatale agviarpâ oкautivlugo, Nunia akkilertaujomangimat, akkilertaunasuginajarmalle amigangitomik, tussaromajoкarpat Jêsusib attinganik. Uigasub illusinganik Mireuse tattaminiaralloarpoк, sulle õmatinga kibliktaulungilaк Iberillo sâgialungilat sulle Jêsusemut tattamnartullijomut uigasukut Nuniakut.

Tagva pijoкarpok uvlut illangænne, attaneк Mireuse õmajoкsiortillugo кemmaktaungmat õmajoкsiuкatiminut. Taktoкsoarmut tikkitauvlune apкutiksaminik nellommarikpoк. Unnulermat kappiasummarikpoк. Taimailingavlune erкailerpoк uigasub oкauserilauкtanginik Jêsuse pivlugo, igluкsoaкarmat кilangme, sullele tuksiarvigijine najormagit. Tagva horsib кemmerdluanit aккarpoк sêrкortorlunelo tuksiarasuarpoк Jêsusemut kappiasungnermine oкarlune: „Igvit, tujormiab Nuniab Gûdigijanga, Jêsuse, innôguvit, ikkajorungnaruvit, saккilerit tagva ikkajorlungalo! Ikkajorumga piulivlungalo, tagva õmatiga, inôseralo perкutikkalo perкutaulet illingnut, tagva okpervigijomavagit nagligivlutillo.“ Ahâglo! tagvainaк taktoкarungnailerpoк, apкutiksaminiglo nellojungnærlune attaneк angerarungnarpoк, nulliane кaujitillugo pijoкarкaujunik. Tamarmik кollarungnailerpuk, Nuniab Gûdigijanga nellâgut Gûdetôngmat. Kaulermat aivuk Nuniamut unipkautijartorlugo pijoкalauкtunik ikpeksaк. Attaneruble unipkârungnairlune uigasub aggangit tigumiarlugit oкautivâ: „Mãnalo oкautitiguk nãmanersamik piulijingnik Jêsusemik.“ Tattamnarmêk! attanersoaк Mirêuse nulliangalo ingipuk kivgakullub ittiganginut, ajoкertortaujomavlutik tâpsomunga oкautsinik tussarnertunik. Ovatsiarôlermat, tagva attaneк nangmineк ajoкertuilerpoк angutinik nulliangalo arna-

nik. Illũnatiglo ĸuviasuklutik illaliorput Gûdib oĸausinginik.

32. Sorrusermik nertornartomik.

Augusteme 1 me jâreme 1895 me sorrutsit pingasut najagêt Mildra Katlinalo Heribalo ĸuviasuklutik annivut angajoĸângmik iglungangnit, nuvugulâksioromavlutik. Nukappiararsuk Heriba inûlerveĸarmat uvlome, najâkita iglo ânanausinasuarpâk. Sorrutsit tâpkoa angajoĸâgik ajoĸertuijôvuk Kinêsit nunangænne. Englandemit tikkilauĸpuk jârillo unuktokassait nâvlugit nunaĸalerêrpuk Kinêsit akkorngænne, pilloridlarlutik sullivigijamingne piniarvigijamingnelo.

Sillamêdlutik sorrutsit tussalerput tiptulausijartunik takkolerlutiglo Kinesinik unuktokassangnik iglugasangnit ĸaijunik. Illerasutsengilat Kinêsinik, taipkoa akkorngænnêtsainalauramik. Kuviasuklutik aĸpangerput, pissuktut takkonâromavlugit. Sunaubvale! uiverijauvlutik Sâtanasemut Kinêsit taipkoa issumaĸarput piungitummaringnik ĸablunânut, Gûdib oĸausinginik oĸâlajunut. Sorrutsit ĸannidlammaringmatta, nukkarêk illangak Katlina tigusârtauvoĸ angutit illangænnut, nujamigut pijauvlune. Koaĸsâdlarlutik tagva sorrutsit ĸemânasuarput ĸeavlutiglo aĸpangidlarput iglomingnut. Kissianele malliktauvut unangmijaudlarlutiglo Kinêsinut ĸaggudlartunut. Itterlutik iglomut angujauvut Kinêsillo unangmijingit itterĸassiutivut. Taipkonunga saviksoalijartunut ĸallugialijartunullo ĸemâtitauvut sunatuinarmut igluĸsoakut. Katlina pullasinalerpoĸ sinnigviub attânut Mildralo ijerasuarpoĸ sinnigvingmine. Sorrutsik õmatîgik sajudlarpuk kappiasumut. Kanoĸ pijoĸarmangât iglome ĸaujilungilak. Mallugosutuinarput, Kinêsit õmajutitut nujuartutitut, aungmik ikliguktutitut illiormatta. Tussarpuk pervalluktomik ĸaggudlartomiglo, tussarpuk illamingnik âlajunik. Tussarungnairamik nippemik illitarijamingnik, tussarpuk Kinêsit oĸausinginik kissênik. Kingorngane ĸângertoĸarpoĸ iglemik Katlinab ijervigijanganik nipliadlartomik: „Tâva! tujormiarâlungnik illũnainik toĸĸotsilerêrpogut imaĸâ.“

Pervalluktoĸarungnaipalliangmat, Katlina sajuklune ĸannimajôjârlunelo kiksarnermut kappiasumullo annilerpoĸ iglime attânit. Nipliajoĸangimmarikpoĸ iglume, Mildrab iglinganit kissiane Katlina âlagalaktomik tussarpoĸ. Tagvainarle mallugosulerpoĸ nuttiĸattartomik niviarsiarlo tukkisisaraipoĸ, uivētut taipkoa ikkitserĸaungmatta iglomik asserummarigomavlugo. Koaĸsâdlaralloarpoĸ, kjssianele nangminerminik issumaĸalungilaĸ. Angajua Mildra ĸaujijungnærlune nellavoĸ iglimine auktovlune, ikkeĸarame angijoĸsoarmik sêrĸumigut. Tâmna piulinasuarpâ iglomit ikkoalajomit. Katlina sangêdlaralloarpoĸ jâreĸatuinarlune 11 nik, Jêsusible ikkajorpâ. Angajune nangmarlugo annitipâ iglomit illivlugolo iviksukanut. Tagvainarle niviarsiaĸ utterpoĸ iglomut ikkoalajomut, annivlune tagvangat âlagalaktomik tussarĸaugame. Itterame iglut illangænnut, takkunârpoĸ atâtaminik anânaminiglo. Ogguarnarmêk! tamarmik ikkiliksôvlutik auliksôvlutiglo toĸĸovuk; Katlina ĸaujitsialerpoĸ, inôjungnailerêrmanik. Omatinga kiksammarigalloarpoĸ tuavitsariaĸarlunele itterpoĸ iglorusermut. Tagga! anniarsua Evan, pingasunik jârelik, ikkilersimajoĸ. Katlinab nukappiararsuk erĸisimiarlugo annitipâ illivlugolo najangata sennianut. Ammalo itterpoĸ iglomut ikkoalajomut. Anniarsua Heriba inôveĸartoĸ uvlome nanēĸâ? Nagvarpâ ikkiliksoaĸ toĸĸokasaktorlo. Tâmnatauĸ annitipâ, ĸattangutiminut pitillugo. Pingajuænniglo niviarsiaĸ sangētoĸ utterivoĸ iglomut, nutarârsuĸarmat sulle tagvane. Takkonâsinnalerpâ nukkârsune pairĸsijub toĸĸungajub attâne. Timimigut pairĸsijub nertornartub nutarârsuk sapputinasualauĸpâ. Serlammarik Katlina sappilungilaĸ, tâmnârsuk pêrlugo toĸĸungajub attânit. Kappianarmêgle! ikkeĸadlarivoĸ ĸaumine. Katlinab tâmnatauĸ annitipâ. Mānale piulijaksaĸarungnærpoĸ, iglo nungutautuinarle ikkomamut! Katlinab ĸattangutingit sittamat innangavut iviksukane. Kissianele kiaĸadlarpoĸ toĸĸolerkasaktullo perlerniarput kiamut. Ajoĸertuijut iglugilauĸtangæta ĸannitangane igluĸaralloarpoĸ inungille ĸemâsimavut. Tagvunga Katlinab ĸattangutine nangmarpait. Ketteralermat iglub inungita illangat arnaĸ utterpoĸ. Ki-

ngorngane tikkitoĸarpoĸ ikajortuksanik unnunersanik. Seĸĸinerle nippilerĸârtinnago nukappiararsuk Heriba inûveĸartoĸ inôjungnailerpoĸ, illautitausarailune atâtaminut anânaminullo, nunamut ãnernartoĸarungnaitomut. Nutarârsuktauĸ mallisaraipoĸ toĸĸovlune nukappiarlo Evan. Ogguarnarmêk niviarsiaĸ taimna Katlina! Piuligalloarlugit iglomit ikkoalajomit ajulauĸpoĸ ĸattangutime inôsingat piulivlugo toĸĸomit. Gûdible, illiarsuit atâtangata, sorruseĸ naiperĸonadlartoĸ oĸautivâ: „Sôrlo anânab ĸittorngane manigormago, taimak manigoromavagit!“

33. Gûdib tessiorninganik tattamnartomik.

Inornarmêk Gûdib akluitoĸsôningata ittininga, tamangnik: sillatujoĸsônermik nellotuitoĸsônermiglo! Illa, tâpsoma kajusimaningit tukkisijaujungnangilat apĸutingillo nautsertortaujungnaratik! (Rom. 11, 33.)

Angutekalauĸpoĸ innangajomik iglume sângane. Nâlekab apĸutingit tessiorningalo issumaksarsiorutigivlugit oĸarsinnalerpoĸ: „Nâlekab apĸutingit sangusârput tamaitalo idluarsangilait, idluitullinerit attanioterĸôrmatta nunaĸsoarme.“ Kingorngane angut taimna sinisilerpoĸ tussarĸôrlunelo nippemik ĸilangmit oĸartomik: „Nikkovilerit, Johannese, ailutillo sillaĸsoarmut, Gûdib apĸutinginik tukkisititsomavagit.“ Nikkovilerpoĸ tagva ajaupiaĸotine tigumiarlugo ailarmelo napârtunut. Napârtunêdlune apĸosinerminik tammaivoĸ. Taimailingavlune nipperĸortovlune nipliavoĸ, ĸanitome inuĸangimangât. Ahâglo, illitaringitangata saĸĸervigivâ oĸautivlugo: „Mallinga! inûtôvlutit aijungnangilatit napârtutigut!“ Unnulermat tikkipuk iglomut. Iglub inuata pitsiarlune illaliorpak nerritilugiglo inangaviksaĸartilugiglo oĸarlune: „Uvloĸsiorpunga ĸuvianartomik. Omigijiga saimarsartaumavoĸ uvlome; illanârêngnimnuk soĸĸosijuititaujutiksanganut ermgusiarsungmik goldeojomik tunnitsivigivânga.“ Kaungmat aularomagamik Gûdemut akkilertaurĸonerpâk pitsiarninga pitjutigivlugo. Aularĸâratik Johannese mallugosukpoĸ, tessiorte imna angigutsivlune ermgusiarsungmik goldeojomik tigusingmat illijiv-

lunelo pôкotiminut. Johannese ningarosugomangmat, tessiorte oкarpoк: „Nippangilerit, taimak Gûdib apкotingit illingavut." Kingorngane tikkilaurivuk iglomut assianut. Igluble ôma inua pijomatudlartoкsôvoк, oкarnerlulerlune suadlarlunelo idluitullijomavak." Ovanêtsungnangilaguk," tessiorte oкarpoк „ittikkapta sanningit katterarlavut erкartortaujutiksanganut." Aularlune tessiortib angut idluitoк tunnitsivigivâ ermgusiarsungmik goldeojomik tigulauкtaminik angutemit pitsiartomit. Johannese ama ningarlune oкarpoк: „Suvêt?" Tessiortib aggane apperijub кanninganut illivait oкautivlugolo: „Nippotuinarit, tamatja Gûdib apкotingit." Unnulermat tikkilaurivuk iglomut assianut. Inua pitsiaralloarpoк, kissianele kiksadlarpoк aklujoкsôgame. Sivorngane perкuteкalauralloarpoк unnuktunik, mãnale perкuteкarungnairpoк iglome assianik, illagijautsainaramegôк кanoëtomut. „Gûde ikkajulârpoк!" tessiorte oкarpoк aularlutiglo. Sulle aulartillutik, tessiorte paккojamik ikkisimajomik tigusivoк aklujublo iglunga ikkipâ tamattomunga. „Aijairâluk!" Johannese nipliadlarpoк, tessiorte agviaromavlugo. Tâpsomale kiovâ oкarlune: „Nippotuinarit, taimak Gûdib apкutingit illingavut." Uvluk pingajuangne tikkilerpuk angutemut annûdlartomut кevisimaluktomut, ernetuaminik кuviasûteкartomut, tâmnale angijomik nagligivâ. Johannesib tamanna ânanaugidlarpâ. Kaulermat, iglub inua oкarpoк: „Uvanga illagijungnangilaptik, ernera nagliktara illauniarpoк кaujitillutik apкutiksaptingnik sangmijomik kôksûb ikautinganut. Kamagivlugo pît, кanoëtoкarкonnago." „Gûdib agviarliuk!" tessiortib kiovâ, aksunairvigivlugolo aularpuk. Tikkingmatta ikautemut amitomut kôksûb кângagut, ingergarneк nippalârtillugo, nukappiaк inna utteromavoк. Tessiortible oкautivâ: „Aigalâlerit sulle!" Kôksûb кerкânẽtuarmatta ikauteme tessiortib erneк tiguvâ êgilâlo kôksûb ingergarninganut. Mãnale Johannese ningaumajârlune kiksammariklunelo oкarpoк: „Sâtanaseojotit, ablornermik attautsemiglõnet pisuкatigijomangilagit mãnamit. Utteromangârpunga perlilungalo napârtune ubvalo alliktortaujomangârpunga õmajoâlungnut nujuartunut illaunermit illing-

nut. Tamakkoangovât Gûdib apκutingit tukkisijautitsomajatit uvamnût? Sæglovotit, sæglonikkut angmuartuksauvotit kappianartovingmut!“ Tagvainarle tessiorte ablatsaulerpoκ Engelingorlune akkisuktauvlunelo κaumajomut κilangmit pijomut. Oκarpoκ: „Johannese, tussatsiarit! Ermgusiarsuk tigulauκtara angutemit pitsiartomit mingoarsimavoκ toκκonartomut; augutib inôsinga piulijomavlugo ermgusiarsuk tiguvara tunnilugolo angumut pijomatudlartomut, idluitullinime akkiliutânik immilerκovlugo tagvangat toκκovlunelo. Aklujub iglunga ikkipara, perκuteκarmat angijomik iglub tungavigijangane. Aklujub nagvâlârpâ pilloridlarlunelo κanoētoκarniangilaκ. Nukappiaκ êgipara kôngmut, atâtanga idluitoκsôngmat. Eginajangikupko kôngmut, kingorngane atâtane inuarajarpâ. Mãnale atâtangata õmamiutarilârpâ κaκκialerlunelo piulijaularmelo. Nukappiarle piulijaumavoκ. Igvit sivorngane Gûdib idluartoκsôninganik okperomalaungilatit. Aulatsiningata illainanganik takkorκauvotit. Tamanna pivlugo nãmaksilerit pijomârtome!“ Taimak oκarκârlune Engele niparpoκ. Johanneselo tupakpoκ κollarungnairlunelo.

34. Polikarpusib toκκunganik.

Jârit 160 it Kristusib kingorngagut attaniviksoaκalauκpoκ Rômame Marκuse Aurêliusemik attelingmik. Attaniviksoaκ taimna ânanâmik idluarsailaukpoκ pitsialaurame. Illisimavoκ sunatuinarnik, aglât aglangnik aglaklune. Kissianele illisimajoκsôgame sillab mattoma pinginik piojorilauκpoκ. Kristusemiullo κenuesârtut nâpkiniktullo ullapirsaijullo õmigidlarpait unangmijaurκovlugillo. Gûdingoat tuksiarvigivlugit perκovait; taimailioromangitulle toκκotaksauvutgôκ. Piluartomik ajoκertuijut ajoκertuinêrojullo unangmijaurκovait, ajoκertuigannertailititsomavlugit Jêsusib ajoκertûsinganik. Taipkoa ajoκertuinêrojut toκκotaumajut illangæta toκκunga κemergoniarpavut.

Ajoκertuinêrojoκ Polikarpusemik attelik unertutigijauvoκ aulatsijunut akkerartortotut attaniviksûb perκojanginik. Tagva κenneriartortauvoκ âtaurκovlugo kiglisiniarpaktunut. Poli-

karpuse unangmijautillugo sulle, Nâlekab sinnaktômanikkut okautivâ: „Polikarpuse, maksoalerit, uvlut ikkitut kingorngane Nâlegak Jêsuse nakorilârpat ikkomame.“ Polikarpuse kiovok: „Nâlegara, pijomajat pile!“ Unangmijaunerminik tussarame, kemâgalloarpok innigijaminit illagêktut pairijaujariakarningat issumagivlugo, nagvârtauvorle unangmiklertunut. Taimaidlune pagreartorpait itterkovlugit iglominut. Ittermatta manidjivigivait nerkiksamiglo immiksamiglo, inotôvlune tuksiaromagame Gûdiminut. Stundik magguk nâvlugik tuksiarpok nekoksijauvlune angijomik. Tagvale sûtjat tâpsominga tuaverkojivut ikkilerkovlugo kamutingnut aksalloalingnut, âtaurkovlugo Rômamut. Ingergatillugit sûtjat angajokângæta Polikarpuse apperivâ okarlune: „Polikarpuse, idluitulligalloarkêt, kiglisiniarvingme okaruvit imâk: ‚Attaniviksoak nâlegarivara‘ tunnergutemiglo attausênarmik kaitsivlutît?“ Polikarpuse kiovok: „Idluitullinanga taimailiorungnangitunga.“ Tagva sûtjat ningarlutik kattaktipât kamutinit mittautigilâlo annaulerlâlo. Polikarpusele nippangerlune âtauvok kiglisiniarvingmut. Ittitainarlune idluarsaivingmut nippemik tussarpok okartomik: „Maksoalerit, Polikarpuse, mãnakut niakôtemik õmanartomik pilârpotit!“ Tagvane nangertut unuktut tussarivut nippemik takkolungilalle sumik.

Idluarsaijub okautivâ tagva: „Polikarpuse, erkaigit, jârekalerêravit 90 nik; tamanna pivlugo Kristuse missiarutigivlugo attaniviksoak tuksiarvigiuk, tagva kellarudjârniarpagit opigijaurkovlutillo.“ Polikarpuse kiovok: „Ahâk, jârit unuktoksuit nâvlugit kivgartorvigilaukpara mãnalo tikkidlugo idluitullivigilaungilânga. Kanok tagva? Nâlegara, attanerijara tâmna missiarutigijaksarivigô, piulilaungmanga? Ajornarpok. Gûdigivara, tokkojomadlarpunga tâmna pivlugo.“ Idluarsaijub ningarlune okautivâ: „Tagva nerrijaurkoniarpagit õmajoâlungnut nujuartunut.“ Polikarpuse kiovok: „Kaituinarlet, pijarêrpunga.“ Idluarsaijub okautivâ: „Omajoâluit erksiginginangne pititaurkoniarpagit ikkomamut. Polikarpuse kiovok: „Sillukpotit ikkomamut nungusaraidlartomut, illitarsinginavit ikkomamik kappianartoksoarmik nungutsiniartomik

akkerartortunik.“ Taimak okâlatillugo kênanga tautukarpogôk Engelib kênangatut. Kissianele tokkotaurkojauvok ikkomamut. Kellaksortauvok nappajomut sûtjallo ikkomaksat illivait avatânut. Kejuit ikkitillugit Polikarpuse tuksiakattarpok nipperkortovlune: „Gûdib inôgutaujub erninga, nâpkiginga!“ Ikkomable, ikkoaladlaralloarlune avatâgut, aktulungilâlõnêt, timinga akkisukpogôk goldetut keblertotut. Sûtjat takkogamitsuk taimailingajok kallugiarmut puttorpât tokkolugo. Taimak tokkotauvlune Polikarpuse itterkojauvok Nâlekab kuvianarninganut, Nâlegarne nagliktarne tautuklugo issokangitomut.

35. Kêrubamik.

Jârit ikkitûlungitut mattoma sivorngane arktaijôkatigêkalaukpok Indiame. Kakkanelo kôrkunelo kairosungnelo innekasôngolaukput, inuillo ingergajut nunakkut nangiatsainarput. Illâne arktaijut taipkoa ijerasuarput, napârtoksuit millukataliksuit apkosiniâlungnẽtut majoarlugit. Kângertokalerangat akkalersârput napârtunit, ingergajok aksârlugo annaulerlugolo tokkokasaklugolo. Arktaijut taipkoa angajokâkarput Kêrubamik attelingmik, tâmnalo erksinarnerpauvok tamainit. Inuit unuktokasait passijaksaungitut inôsingat, arnait sangẽtut sorrutsillo nukkekatsiangitut inôsingat nungutaukattalaukpok Kêrubamut. Kissianele Englisit nunakalertut Indiame pitsartuningat aglivalliangmat, nuna aiviokattarmat sûtjanut, arktaijut ullapitaukattarput kemâtitauvlutiglo. Taimailingatitauvlutik arktaijut unurnerpât kunnulerput sullijaksakarnermingnik piungitomik siamarterlutiglo. Angajokârilauktangalle Kêruba inotôvlune napârtoliksoakkut ingergavok. Inulingmut aijomangilak, illũnainut illitarijaugame erksigijauvlunelo. Perkutekadlaralloarlune kênaujanik unuktunik ajoksakattarpok kâdlarlunelo. Omatinganetauk ullapitsijokalerpok Kêrubalo erkaikattarpok piniarnerilauktaminik nãmangitunik. Sinnaktômavlune tussarasugikattarpok inuit tokkolauktame nippinginik kappianartunik. Sinnaktômavlune tallinginik issamijunik, alliktortauniarasugivok tamak-

konunga. Taimak ullapitauvlune kappiasuktitauvlunelo õmatimine ĸemâvoĸ ĸanningitummaringmut, nunamut takkolaungitaminut sivorngane.

Tagvunga tikkidlune aivoĸ inungnut, tâpkoa akkorngænne nunaĸalerlune illusitsiariklunelo. Aklujut ajoĸsartullo ikkajuĸattarpait pijungnartaminut unuallo nâvlugit pāmangaĸattarpoĸ illâne, Gûdingoat tuksiarvigivlugit opigivlugillo. Timiminik ãniatitsiĸattarpoĸ kappianadlartomik inûĸatingitalo idluartômmaringnerarpât illutsit tamakkoa pivlugit. Angijomik aglât Kêruba nertortauvoĸ inungnut. Itteromajoĸalerangat Kêrubab iglunganut apperijomamut tukkisititaujomamullo sumik, sêrĸortorlutik kissiane idluartub angutib sângane pisôngolauĸput. Taimagle nertortaugalloarlune inungnut Kêruba ullapirsauteĸalungilaĸ, ullapitautsainarpoĸ piniarnerilauĸtaminut piungitunut, uvlôtillugo unuangotillugolõnêt erĸaumanagit ajorpait. Tagva Kêruba erĸailerpoĸ, nellojut tagvane nunaĸartut issumaĸarningat malliklugo, kôksûb Gangesib immingit epĸêjautiksaungmattagôk ajortunit tamainit. Tagvainarlo kajusilerpoĸ kôksoarmut Gangesemut aijomavlune, ubvarniarlune tamattoma immingine ullapirsautiksasiniangimangârme.

Aularpoĸ tikkisinnalerlunelo iglugasaksoarnut. Tamakkonane noĸĸarasuarpoĸ illaujomamut uvloĸsiorviksoarmut nellojut attortangænnut taikane. Arvertarlune iglut akkorngætigut tussariorpoĸ sivannikullungmik. Tukkisijomavlune, ĸanoĸ tukkeĸarmangât, inuk ĸângertoĸ apperivâ tâpsomungalo oĸautjauvoĸ, Kristusemiut kattimaniksaĸarniarmatta Sonntâgeongmat. Kristusemiulle sunaungmangâta? — Kêruba nellovoĸ, attingænnik Kristusiblo attinganik mãnamut tussalaunginame. Sivannermigle malligasuarlune ĸaivoĸ igluksoarmut. Inuit unnuktovaksuit itterput tagvunga Kêrubalo illauvoĸ taipkonunga. Kattimavingmêdlune tattaminialerpoĸ angijomik. Tagva ajoĸertuijoĸarpoĸ nangervingme. Oĸautsit nautsertoraksat taivlugit imailivoĸ: „Jesusib Kristusib Gûdib erningata aungata ubvarpâtigut ajortunit tamainit.“ (1. Joh. 1, 7.) Oĸautsit tussarnertut tamakkoa tussarlugit arĸtaijoviniub

õmatinga kibliktaulerpoĸ kammatsiarlunelo nâlegasuarpoĸ oĸâlajub oĸausinginik. Ajoĸertuijoĸ nangervingmētoĸ oĸausеĸarasuarĸôrpoĸ Kêrubamut kissiânut sôrlo. Taimak Kêruba issumaĸarpoĸ. Oĸarpoĸ, inuit illũnatik pititaksaungmatta kappianartovingmut idluitullinitik pivlugit, Gûdemut ivsornaitoĸsôjomut ĸuviagijaujungnaratik. Gûdible nangmineĸ nâpkigosungnerminut inuit piulijauviksarsiorpait. Ernituane nagligijarne tillivâ ĸilangmit nunamut, nangmarĸovlugo ajorniptingnik pidlartaujutiksaptingnik tamainik. Ajornivut pivlugit Gûdib ernituanga Jêsuse Kristuse kikkiaktortaulauĸpoĸ ĸejungmut senningajolingmut, tâpsomalo toĸĸunganut piulijaumavogut illũnata. Ajornivut unuktoĸsôgalloarpatta angijôvaksôgalloarlutiglo pêrtaujungnarput illũnatik — illũnamassiatik.

Taimak ajoĸertuijoĸ oĸâlavoĸ. Sorailermat, inuit kattimavingmētut nikkoviput annivlutiglo. Kêruba kissime kattimavingmēpoĸ sulle. Ajoĸertuijoĸ anninasuartillugo, Kêrubab aivigivâ oĸautivlugolo: „Ajoĸertuijoĸ, oĸauseriĸaujattit illũnatik mikseĸârtôgalloarĸât?“ — „Ahaila, nellonalungilaĸ, mikseĸârtôngmatta, Gûdib nangmineĸ oĸauseringmagit.“ — „Taimaipat, attê! oĸautilaunga! Nangervingmêdlutit oĸarĸauvotit, Gûdipse aungata ajornerit tamaita nungulugit ajulungimagit. Inuartub idluitulliningittauĸ pêrtaujungnarĸât Gûdipse aunganût?“ — „Ahaila, tamakkoatauĸ pêrlugit ajulungilait, inuartoĸ, idluitullinine ĸaĸĸialerutigivlugit, okperpat Jêsuse Kristusemut. Gûde nangmineĸ oĸarpoĸ: illũnatik okpertut tâpsomunga issumangnarungnaitomik ajorninginit pilârmatta.“ — „Kanorle, inuĸarpat inualauktomik maggungnik; tâpsoma ajorningittauĸ pêrtaujungnarasugivigît?“ — „Ahaila, tamakkoatauĸ pêrtaujungnarput.“ — „Kanorle, tellimanik toĸĸotsilauĸpat?“ — „Taimailioralloarlune issumagijungnaivioniarpoĸ Jêsusemut.“ — „Kissianele, inungnik passijaksaungitunik tellimaujortunik toĸĸotsilauĸpat?“ — „Ajornerit tamakkoatauĸ pêrlugit Jêsusib ajulungilait!“ — „Kanorle, unungersanik sulle inualauĸpat?“ — „Sullele Gûdib issumagijungnairpâ ernituame Jêsusib ãnianingit toĸĸungalo pivlugit.“

— „Taimaimat Jêsuse Kristuse Gûdigijomavara, ajoĸertuijoĸ!“ taimak Kêruba oĸarpoĸ, ĸugvit kataktillugit ijigîngnit tuksialerporlo: „Gûdîk, idluitoĸsôjunga nâpkigilaunga! Unnunersanik 20 nit inualauĸpunga, nâpkigilaunga!“ Ajoĸertuijuble arĸtaijoviniub aggangit tigumiarlugit manigorasuarpâ ĸeaĸatigivlugolo. Kêrubale kigligiksatsiarpoĸ piniarnerilauktaminik piungitunik tamainik aulajijaminik, ajoĸertuijorlo unipkautivâ, õmatine mãnamut kappiasuktitaudlalaungmat nipporungnarane. „Mãnale,“ taimak nipliavoĸ ĸugviorlune, „mãnale nagvarĸauvunga nellâgut Gûdib saugârsunganik nangmalauĸtomik sillaĸsoarmiut illũnatik ajorninginik, nangmalauĸtomik ajornimniktauĸ. Ikpigidlarpunga õmatimne, oĸauseriĸaujatit mikseĸârtôngmatta. Nâlegaĸ Jesuse Kristuse, tettituarivagit; takkordlimautiksamnik tamainik illijivunga illingnut. Pêlaukit, illa pêlaukit ajornikka tamaita!“ Kugviudlarlune arĸtaijovineĸ sêrĸortulerpoĸ ajoĸertuijub sennianut, tuksiaĸatigêkpuk, ĸakĸialertub ajorningit tamaita issumagijaujungnairĸovlugit. Kingorngane Kêruba baptitauvoĸ Jêsusib toĸĸunganut ullapirsauteĸarlunelo õmatimine ĸuviasudlarpoĸ.

Ovatsiarolermat Kêruba utterpoĸ nunaĸatiminut unipkautiniarlugit tukkisilauĸtaminik tamainik. Tataminiarlutik Kêrubab oĸausinginik unuktut tussulerput tessiortaujomavlutik angumut oĸâlajomut oĸautsinik tussarnertunik. Kêrubablo tessiorpait tagvunga; arĸtaijoviniub nellojut ittigangit torârtinasuarpait apĸomut ullapirsartauvionartomut.

36. Muslimîmik Hâfisemik.

Hâfise, angajoĸaunerojub Muslimît akkorngænne erninga, inôlilauĸpoĸ iglugasaksoarne Damaskuseme. Jâreĸarlune pingasunik angajoĸângminut neksartauvoĸ Turkit nunangænnut, iglugasaksoarnut Konstantinopelemut. Tagvane inugoijauvoĸ Muamatib ajoĸertusingit malligaksaurĸojangillo mallikulugit illiniartitauvlunelo ajoĸertuijomut. Inosuktôlerame attuarserĸojauvoĸ ĸemmergurĸojauvlunelo Muamatib aglalauĸtanginik „Kôranemik“ attelingnik. Tamakkonane unipkârtoĸarpoĸ, Gûdib itsaĸsoarme aglait sittamait (aglaklugit agga-

migut nangminerijamigut) tunnilaungmagit sillaĸsoarmiunut, Gûdemik illitarsititaulerĸovlugit tamakkotigûna. Aglait sittamait tamadja: Kôrane, Testamentitoĸaĸ, Imgerutit, Testamentitâĸ. Hâfisele Kôranemik kissiane attuarsijariaĸarame, ajoĸertortine apperivâ, aglait taipkoa pingasuit Kôranib assingit nanẽmangâta. Ajoĸertuijoĸ kiovoĸ, taipkoa pingasuit Gûdemut nangmineĸ nũtitaungmatta nunamit inuit idluitullingit pitjutigivlugit. Inuit illũnatik, Kristusemiut piluartomik ajaktortauvut Gûdemut. Aglait „Korane“ kissêta Gûdib nunamêrĸovait, inuit Muamatemut kissiane piulijaujungnarmatta.

Taimak kiojaugalloarlune Hâfise nippulungilaĸ. Ovatsiarolermat itterpoĸ niuvervingmut aglangnik niorvgutiksalingmut. Takkogiorpait tagvane aglait, Gûdib oĸausinginik taijaujut, Turkit oĸausinginut ablâtsangorsimajut. Tukkisivlunelo tamakkonanêngmatta aglait taipkoa pingasuit Muamatib tailauĸtangit, pissiarivait ĸuĸiasuklunelo angergautivait. Ullapitaujomanane atâtaminut illaminullo attuarpait sagvangitome, anânangata kissime ĸaujimavâ. Jâringne maggungne aglait illũnaita attuarpait nâvlugit 6 ertorlune. Aglait oĸausertangit Kôraniblo oĸausertangit ĸemmergolugit sennilerêktillugit sôrlo, tukkisiliaĸivoĸ, aglait mikseĸârtôngmatta, Muamatible oĸausingit sægloniongmatta. Tamanna pivlugo Hâfisib uvlut illangænne ajoĸertuijoĸ illiniartitine itterĸovâ iglominut saviksoarnelo amulugo nipliavigivâ: „Attê, mikseĸârtomik oĸarniaruvit, nikkagijauniarpotit, nellâgulle oĸaromangikuvit, toĸĸotauniarpotit mãna. Kiolerit; nelliak opinarnersauvâ: pingortitsijoĸ (tagva Gûde) pingortitangalõnêt (tagva inuk Muamat)?“ Ajoĸertuijoĸ kiovoĸ: „Nellonalungilaĸ, pingortitsijoĸ opinarnersaungmat.“ Taimak kiojauvlune Hâfise nipporpoĸ, ajoĸertuijoĸ nellojungnairtipâ, Muamat sæglojoĸsôngmat. Annivlunele Hâfisib iglunganit, ajoĸertuijub ĸaujititsariartorpâ atâtanga pijoĸarĸaujunik. Tâpsoma ernine aivigivâ tagvainaĸ oĸautivlugo: „Ituĸĸiarata! piuliklerte okpervigijat kinauvâ?“ Erninga kiovoĸ: „Okperpunga Jêsuse Kristusemut, tâmna piuliklerteovoĸ Muamateungitoĸ. Muamat sæglotojoĸsôvoĸ, Jêsuse Kristuse kissime mikseĸârniovoĸ.“ Tagva atâtangata

ĸanningaumajârlune opakpâ pâlaktillugo, saviksoarlo amulugo serlak toĸĸolungilâ, arnaminut kivgaĸotiminullo agviartaugame. Iglomulle pitillugo parngnanairsorpâ.

Taĸkit 7 it nâvlugit Hâfise ĸanimadlarpoĸ, taipsomane atâtaminut killertaugame angijokassangmik. Nakornersauvalliavlune aglait erĸaumavalliagivait. Taipkoale taipsomane atâtanganut ikkitaulauĸput. Anânangatale, Hafise ĸennujoĸ ĸippilugvigivlugo ajorame, pissiarivait amma aglait Hâfisiblo attutsiarpait. Gûdine ĸenuvigiĸattarpâ, Kristusemiut nellâgôrtut illagêngninginut tessiortaujomavlune, Jêsusib oĸauserilauĸtangit ipkoa: „Magguk pingasullõnêt kattimajarangatta attimne akkorngænnêtsomavunga“ — tukkisilauramigit imâk: Kristusemiut illagêngninginut illaujungnaruma, tagva Kristusemik nangmineĸ takkoniarpunga.

Ovatsiarolermat Hâfise ĸattangutine illagivlugit ingergarĸojauvoĸ umiaĸsoakut Arabiamut, tuksiariartorĸojauvlune Muamatib illuvingane. Umiaĸsoarnêdlune atuarsiĸattarpoĸ aglangnik. Taimailiorlune naipitauvoĸ uvlut illangænne ingergaĸatingita illangænnut, ajoĸertuijomut Katolikeojomut. Ajoĸertuijub tâpsoma Hâfise oĸautivâ: „Aglait tamakkoa ivlerigungne, aglaktingallo takkojomagungne, ingergaĸataulerit Rômamut. Jêsuse Kristuse Rômamēpoĸ.“ Ajoĸertuijoĸ okperigamiuk, Hâfise kajusilerpoĸ, piviksaĸatuarpat, ĸattangutine ĸemmagomavlugit ajoĸertuijorlo taimna illagivlugo Rômamut ingergajomavlune. Umiaĸsuit Egiptenemut tikkingmatta, Hâfise ĸemâvoĸ Katolikelo illagivlugo ingergavoĸ Rômamut. Tagvanêdlune tessiortauvoĸ pâpstemut. Tâpsomalo apperivâ, suna pivlugo Rômamut tikkimangât? Hâfise kiovoĸ: „Tikkipunga, Kristusemiunut illautitaujomavlunga aglaillo tamakkoa aglâktingat takkojomavlugo.“ „Baptitaujomavêt?“ pâpstib apperivâ. „Ahaila,“ oĸarpoĸ Hâfise „tikkipunga Rômamut, ajoĸertuijub oĸautilaungmanga, Rômame Jêsuse Kristuse takkonajarapko.“ — „Jêsuse Kristuse nagligiviûk?“ — „Ahaila, sôrlo tukto nipliangmat immeĸaromamut nigliktomik, taimak tarniga nipliavoĸ Jêsusemut.“ — „Naukut illitarsititaulauĸêt

Jêsuse Kristusemîk?“ — „Aglaktigut ukkotigûna,“ oĸarpoĸ Hâfise, aglait najortigijarne tikkoarlugit.

Ajoĸertuijersuit illangænnut ajoĸertortaurĸârlune Hâfise baptitauvoĸ, baptijutible sunauninganik tukkinganiglo ĸaujilungilaĸ. Baptitaulerêrtillugo pâpstib Hâfise kunikpâ oĸautilâlo: „Māna Engeleovotit erniangupsârsimagavit. Illauvotit māna Katolikinut uvangale Jêsuse Kristuse simmerpara nuname. Aglait attulauĸtatit mānamut tunnilaukit uvamnut!“ Hâfisib aglaĸotine ivlerigalloarpait, pâpstible oĸautingmago tigummarigomanagit, tunnivait. Kingorngane illiniartitauvoĸ sulle Kristusemiut Katolikit ajoĸertûsinginik. Aiĸattarpoĸ pâpstemut aglait nangminerijane pijomavlugit. Pâpstible ĸippilugvigitsainarpâ oĸautillugolo aglait piunginingænnik. Taimak oĸautjauvlune Hâfise kiksalerpoĸ, puisulerpoĸ mallugosuklunelo, Katolikit ajoĸertûsingit tungaveĸatsiangimatta Gûdib oĸausinginik. Kristusemiunut illaugalloarlune pillorilungilaĸ, õmatingane ullapirsauteĸatsialungilaĸ sulle. Tamanna pivlugo kajusilerpoĸ, Katolikit ĸemmagomavlugit Evangeliumiullo ĸenneriartorlugit. Hâfisib illangit Konstantinopelemētut aglaĸattarmatta, utterĸovlugo tagvunga, tagva pâpstib angerarĸovâ. Ingergavlunele uvlut illangænne ingergaĸatine Katolikit terliarlugit ĸemmakpait ailunelo Evangeliumiunut. Tâpkonunga illaliortauvoĸ tâpkoalo akkorngænnêdlune õmatinga ullapirsartauvoĸ, okpertôlerpoĸ nellâgut. Taimak pilauĸpoĸ õmatime tussugijanginik ĸuviasuklunelo inôvoĸ Evangeliumiut akkorngænne.

Zweite Abteilung.

Unipkautsit ômajunik attornartuniglo sunatuinarnik.

---

1. Loeve.

Loeve ajugaunerartaukattarpok inungnut, attaniublo Salomob taigêrpâ Testamentetokarme: „sôngojoksoangojomik ômajut akkorngænne“. Takkonârungnarajarupta loevemik akopijomik tussarungnarlutalo kallingoartomik, kigligiutsinajarpogut, attinga taimna nâmatuinarmat.

Itsaksoarme loevekadlalaupallukpok Europamelo Asiamelo Afrikamelo. Tamanna pivlugo taijaukattarputtauk aglangne. Kissianele tokkotaukattarlutik ômajoksiortinut loevit ikiglivalliavut mânalo taimaitunik ômajokaluarpok Afrikame kissiane.

Ajugaujok ômajut akkorngænne ânanaudlarpok. Timinga korksuktanik merkolik sangidlarpok, kungasermigut sagvingmigullo angut merkokortoluarpok. Uvlôtillugo loeve kikkatuinarpok naksarne nappârtolingne, târsilerpalle makkipok ejaksarsioromavlune. Makkillune kallingoadlarpok, inuillo ômajullo tussartut nippinganik kakkilârput, ajugaujok erksinadlarmat. Tamanna pivlugo okarpok Apostele, Pêtruse, Sâtanase adsekartillugo loevemik: „Akkerartortise Sâtanase arvertarpok loevetut nipliajoksoatut ejaksarsiorlune nellianik.“

Ajugaunerminik kaujimarkôrlune loevib ômajut nikkagivait; opatuinarpait, kâlerune. Taimailingatillugole ômajokarkôngilak angiluartomik sôngoluartomik loevemut. Tuktuvak tokkopâ tagvainak, annautuinarlugo ittigaminut angerautivlugolo. Nochatuinak angerautivlugo kannermigut sukkaliluarungnarpok sulle, inungmut ablangajomut horseme serlak angujauvlune. Inuk Gûdib adsiluanganut pingortisimajok

nikkagiluarĸôrpâ, kâluarlune kissiane inuk opakpâ, illânelo taimailingagalloarlune ĸemâĸattarpoĸ, inuk erĸsinane nangituinarpat loeve takkonainarlugo.

Mattoma sivorngane Afrikame seĸinerdlerme uigarneĸalauĸpoĸ nûtsomajomik nunamut inugoivigilauĸtaminut. Kittorngângne illagivlugik pisukpoĸ sunaĸajuitokut, sorrutsîk ajulerĸârtinnagik pissugiamik kiamut. Tagva arnab oĸautivak: „Ingileritik tamaunga! Immeĸtarniarpunga ĸejuktarlungalo. Kingorngane nerĸiksaptingnik iganiarpunga. Nerrirĸârdlutik pissugungnarniarivotik. Kissianele ovanēniarpotik assinētillunga!" Sorrutsîk angerpuk arnarlo aularpoĸ imeĸtaromamut. Immeĸatsiangimat akkunêrpoĸ. Utterlune ĸittorngângne naipilungilak, merngortorlutik uttaĸigiamik tâpkoa nûlauĸpuk. Tagva arnaĸ ĸennilerpoĸ ĸittorngângminik nipliadlarlune; akkunit taimailiorêrlune takkovak ĸannitome malliktautillugik loevemut. Sukkalidlarlune pivoĸ sorrutsîk loeviblo akkorngænnut. Tagva ĸittorngângne nipliavigivak: „Loeveĸarpoĸ. Tuavi ĸemâleritik nappârtunut ijerlutiglo tagvane!" Sorrutsîk mallikpuk arnarlo, loevib illusinganik ĸaujivlune, nangerpoĸ tâpsoma sângane. Ningadlarlune takkonâtsainarpâ, ajugaujomik ômajut akkorngænne oĸarnerlûtjivoĸ angijoĸsoarmik unavinâlûrlune; ĸaneĸadlarpoĸ. Loeve arnab iktoriktaininganik tattaminiarlune aĸopilerpoĸ mallugosugomavlune oĸausеĸarungnairniangimangât. Arnarle noĸĸalungilaĸ oĸarnerlûtivlugo. Tagva loeve makkipoĸ uttilunelo innigijaminut. Arnab sivoraneĸanginінganut tâmna nangmineĸ ĸittorngâgiglo piulijauvut.

2. Elefante.

Nergjutit nunasiutit anginerpângat tagva elefante. Jarditut sittamatut angitigijôvlune kaindeletut 60 tut oĸumaitigisôngovoĸ. Elefantit ĸernangavut, kissianele ĸaĸĸortaĸarpoĸtauĸ illâne. Elefante ĸemmergokuptigo, tagva ĸingaĸsoanga tattaminiarutigiluarajarpavut. Nellâgullo tattamnadlarpoĸ, kanoĸ ĸingaĸsoarminik attusôngomat. Kitjijâlerune, elefante milluksivoĸ immermik ĸingaĸsoarmigut, kingorngane

annitillugo timine serparsarpâ namutuinaĸ sâdlugo. Aniatitauvlune millugiarnut, ivjo karngasorpâ timiminut millurĸârlugo ĸingaĸsoarmigut; ubvalo nappârtut ĸessertutingit ĸingaĸsoarmigut kippilugit millugiat pêrpait tamakkotigûna. Nerĸiksaminik imiksaminiglo tamainik tiguserĸârlune ĸingaĸsoarmigut kissiane illijivoĸ ĸannerminut. Kingaĸsoarmigut pukumâlugungnarpoĸ kênaujârsungmik sanningnit, ĸingaĸsoarmigut nakkatitsijungnarivoĸ nappârtunik angijoĸsoarnik. Kingaĸsoarmigut tigusijungnarpoĸ ĸaĸĸôjârsungmik innungme ikpiarsunganit, ĸingaĸsoarmigut egitsilerivoĸ tigerinik erĸsinartoĸsoarnik nunamut serĸalivlugit. Omajoĸsiortunut elefantit pijausôngovut, tôgângit pivianadlarmatta. Togâĸ attauseĸ kaindeletut oĸumaitigisôngovoĸ illâne, akkeĸarlunelo shillinginik 400 nik; 500 niglõnêt.

Illâne elefantit ômajoĸutauĸattarivut. Pijautainarlutik erĸsinaralloarput inungmut, kissianele pairijautsiaramik sungiutisarailerput inungnut ungadlarlutiglo. Itsaĸsoarme elefantit attortaulauĸput unatadlarnerme. Elefantit ĸângænne iglukullukalauĸpoĸ ĸejungnik. Tagvangat sûtjat pittikserungnalauĸput akkerartortimingnik, akjartortauvlutik elefantinut, kaindelinik 40 nik akjarsivlune attautsekut elefante sappilungimat.

Elefante sillatutsiarpoĸ piungitullivigijinelo issumagijungnaitsengilait tagvainaĸ. Elefante ômajoĸutaujoĸ tunnitjiviolauĸpoĸ innungmut ĸaĸĸôjamik ônarnartomik tauvluĸutelingmik elefantiblo tamanna mamaigivâ — opinarane — piungitullivigijinelo akkiniarlugo issumaĸalerpoĸ. Kissianele inuk taimna piungitullijoĸ akkunit ailungilaĸ elefantemut, ningausinga sivoragivlugo. Ovatsiarolermalle elefante puigorasugivlugo aivigilerivâ. Elefantible puigolungilâ; immilukaĸ milluklugo ĸingaĸsoarmigut piungitullivigilauĸtarne serparsarpâ illũnât sallumaitillugo.

3. Kamêle.

Kamêle ânanaulungigalloarpoĸ; niungit takkijut, niaĸunga mikkiluartoĸ, ĸemerdlua ĸatsitalik, ĸungasinga takkijoĸ niungajorlo takkorannẽput aglât, sullele tattaminiariaĸarpogut

pingortitsijub sillatuninganik, kamêle taimailingatingmago, nergjutsoaĸ tâmna illusingillo ĸemergotsiatuinaruptigik. Kamêleĸangipat ajornarajapallukpoĸ sunaĸajuitut sioraggit Afrikamētut ingergavigivlugit. Tamakkonunga kamêle illingatitauluarĸôrpoĸ pingortitsijomut.

Niungit takkijôngmatta, ĸatsitaĸarmallo ĸemerdluane, ablangajoĸ iksivaveĸartitauvoĸ poĸtoluartomik kamêlib ĸângane, pujormut perĸsidlartomut sioraliksoarme pijaunane. Kungasinga takkijôdlarmat, kamêle nerrijungnarpoĸ iviksukanik akkutôjunik apĸutib sennianētunik pisuklune sioraliksoatigut ĸikkariaĸarane. Piluartomigle kamêlib illua tataminiarutigivavut, aĸearunga imeĸauteĸarmat angijomik. Kamêle immerlune taimna immeĸaut tætæmmarikuniuk, pisugungnarpoĸ uvlunik 10 nik 12 niglõnêt immeriaĸarane. Taimailingavlune kamêle nãmaluarpoĸ ingergajunut sunaĸajuitokut.

Kamêle ômajoĸutauvoĸ inungnut seĸinerdlinut nunaĸartunut Arâbiame Afrikamelo tachardlerme. Kamêlit illangit ĸatsitaĸarput maggungnik tâpkoalo attortausôngovut akjartoriamut niorogutiksarnik sunatuinarnik sunaĸajuitokut. Kaindelenik tellimaujortunik akjartorlune kamêle sappilungilaĸ aglât. Ussilertortauniarlune kamêle aĸopilerĸojauvoĸ inungmut, ussilertortaugêrlune nikkoverĸojauvoĸ; kissianele ussinga oĸumailualerangat, nikkoviniangilaĸ illangertaurĸârtinnago. Inuit taipkoa kamêleĸotimingnik ungadlarput kamêlillo ungadlarivut inungnik pitsiarviokunik. Iperautakkut kamêle aulatillugo ajornarĸôrpoĸ. Taimailiorviovlune ĸunutuinarpoĸ nujuarlunelo.

Illangænne angutib kamêleĸotine angiluartomik usseĸartipâ, kamêlelo nikkovilungimat perĸojaugalloarlune ipperarpâ angijomik. Taimak pijauvlune kamêle nujualerpoĸ erĸsinalerlune aglât angullo ĸemâjariaĸarpoĸ igluminut. Oktoromavlugo kingorngane, ĸanoĸ illinganiarmangât, angut inungoaliorpoĸ attitillugo annorâminik nessaminiglo. Kamêlible, inungoaĸ takkolertuaramiuk, opakpâ tavainaĸ inônasugivlugo, ochotipâ tullerlugolo.

Kamêlit taimak illinganeкarmatta, inungit tuksiagalautsinik attusôngovut oкautsiniglo ânanaujunik, nipjausijarput aglât, kamêlit taimak aulatitsomavlugit.

4. Tuktuvak.

Tuktuvak nunaкsoarme illũnânekasak ômajoкutauvoк inungnut, taijauкattarpoкtauк aglangne. Okkiorme pairijausôngovut inungnut iglome, kissianele aujarme nangmineк nerкiksarsioкattarput natername iviksukatalingme, inungnut mianerijauvlutik. Anginersauvlune sôngonersauvlunelo tuktumit tâpsotunaк nakjuкarpoк, kissianele nakjûgik naituinarpuk кallutaujaкaratiglo. Tuktuvait nakjungit taijauкattarput aglangne adsiojungortitauvlutik sangijoкsoarmut. Taimak altârib terreкungine nakjungoaкalauкpoк adsiojuksanik Gûdib ajugaкangininganut. Inublo pitsartuninga taijauкattarivoк nakjumik. Imgerume 89 me oкartoкarmat Gûdemut: „saimarveкarnernut nakjuvut кongmuartiniarpat“ — tagva oкautsit tamakkoa tukkeкarput imak: „saimarveкarnernut, Gûde, pitsartunivut angijorortiniarpat.“

Tuktuvak sukkalilungilaк erкeasuкôrpoк aglât, inungnulle ungadlarpoк. Merкungit sunatuinauvut; tuktuvaкarpoк кajunik кenertaniglo кaккortaniglo okkilerianiglo. Tuktuvait angutit anujauvlutik кemusôngovut кamutinik aksalloalingnik makpiterautiniglo; sukkalilungigalloarlutik ussiksaк oкumaidlartoк aulallugo ajulungilât. Tuktuvait uniartut sukkalinersaurкovlugit кemuksertut attusôngovut mãna ipperautanik, itsaкsoarmele kạppumik attulauкput. Tuktuvait akkerartorasualerangamik, kapput tukkarlugo, sullilaungilat ãnianersautuinalauкput kappijaunersauvlutik. Tuktuvait illinganingat tamanna adsiojungortillugo Nâlekab Jêsusib Sauluse oкautivâ, saккervigivlugo apкume Damaskusemut sangmijome: „kapput tukkarlugo ajorsâleromârpotit“ — imaipoк: „akkerartorlunga ajummarikpotit.“

Tuktuvait arnait attoraksauluarput immungat pivlugo. Immungat mamadlarpoк inungnullo unuktunut tamanna nerкiksauvoк. Immuk kovijaukpat pôgutanut, tagva immub orк-

sunga ĸangattarpoĸ ĸânganut kinnersivlunelo. Orĸsunga pêrtauvoĸ, aulataudlarlunelo ĸattaujâlungne pattangolerpoĸ, tamannalo mamadlarivoĸ. Immuk pattalo pingmanik tuktuvangmit, ômajoĸ tâmna ivlerijauluarpoĸ inungnut. Kissianele tuktuvak atoraksauvoĸ illũnane sôrlo. Nerĸinga ânanaudlarivoĸ nunanelo sunatuinarne inuit ômajoĸsiorungnangimatta ômajoĸangimut nujuartunik, tuktuvait nerĸingat nerrijausôngovoĸ. Amingit attortauvut kamiliortinut, ittiganginit pivoĸ nippitinerĸut, nakjungit sennasônut illaijautingortitauvut illaigutingortitauvlutiglo, tunnungallo paĸĸojaliortinut ubvauteliortinullo attoraksaudlarpoĸ. Taimak tuktuvak illũnane attortauvoĸ. Opinarane ivlerijaudlarpoĸ pairijaudlarlunelo inungnut.

5. Horse.

Horse ânanaunerpauvallukpoĸ inuit ômajoĸutigijanginit tamainit ivlernarnerpauvlunelo. Pingortitsijomut nangmineĸ horse illingatitauluarĸôrpoĸ inungnut, tâpkoa illagivlugit kivgartorlugillo perĸojaurĸôrlune.

Allagaiksarasuaritse ômajomik taimaitomik! Horse angivoĸ sangidlarlunelo, sagvinga sillikpoĸ, ĸemmerdlua ĸattigoliungatsiarpoĸ, ĸungasinga niungavoĸ. Kungasermine horse merĸoĸadlarpoĸ takkijunik, inub nujangititut illingajunik pammiungalo taimailingagivoĸ. Ijîgik angijôvlutik ĸeblarikpuk, siutîngmigut issumaminik saĸĸijârtitsivoĸ sôrlo, ĸongmuartillugiglõnêt mamilitisârlugiglõnêt, ĸingângmigulle anerteridlarlune maksuanerminik saĸĸertitsivoĸ. Takkorannidlarpoĸ nangituinarlune, takkoranniluarpoĸ pangaliklune naternakkut. Nâletuinaritse, ĸanoĸ horsib ânanauninga Hiobib aglangine oĸautigijaungmat: „Kingangata anerteridlarningata ânanauninga kappianadlarpoĸ. Tukkarpoĸ ittikaminut nunamut ĸuviasukporlo pitsartuneĸaĸassiutjilune, aularporlo sakkolijartut pachreartorlugit. Nangiarneĸ mittautigivâ ĸoaĸsâranelo, saviksoarlo ĸemâlungilâ. Tiptulaut sôngojomik tussaksaulerangat, tagva huilavoĸ naimalunelo sorsungnermik ĸanningitomit.“

Horseĸarpoĸ adsigêngitunik: illangit aupallângavut, illangit ĸernerput, illangit ĸaĸĸorput, illangit ĸorĸsukput

Tuktuvaktitut ĸemukput ĸamutinik aksalloalingnik, kissianele sukkalinersauvut tuktuvangnit. Perorsêvilerijunik ikajorlutik makpiteraut niksiĸatautsoarlo maniksaullo uniarpait. Nangmarputtauĸ inungnik ablângajunik. Taimak attortauluarput sorsuktuksanut unatadlarnerme. Ablângajoĸarpat horseme, iksivaviktârtauvoĸ ĸemerdluagut noĸĸilautikkullo, ĸanninganut illijaujokut, aulatitauvoĸ.

Horsit ungadlarput inungnut illisimadlarlutiglo. Sorsuktuksat horseĸotingit illitarsitsiarput tiptulautib nippinganik ĸaujitsiarlutiglo, sunamik piniarĸojaungmangâta tamattomunga. Unatadlarneĸartillugo mattoma sivorngane sorsuktuksat illangat killertauvoĸ kattaklunelo horsemit. Horse mallugosugame, ablângajoĸarungnairmat, utterpoĸ ĸennilunelo inungminik toĸĸungajut killersimajullo akkorngænne. Nagvarpâ, inuglo sinnerĸôrmat, horse nangerpoĸ tâpsoma senniane, utaĸĸivlune, tupangniangimangât. Sûtjaĸ tupalerame, ĸuviasudlarpoĸ horseĸotine takkolugo. Sangêdlaralloarlune ikkinasuarpoĸ horsib ĸânganut, horsiblo nangmarpâ illanginut.

Taijauĸattaralloarlune aglangne horse itsaĸsoarme attortaulualauĸpoĸ unatadlarnerme kissiane. Ingergatuinarlutik Jûdit attusôngolauĸput siuterĸortojunik. Siuterĸortojut tagva horsit assingit sôrlo. Kernângavlutik mikinersauvut horsinit sangênersauvlutiglo piluartomigle siutimikkut adsigêngititauvut horsinut. Horsit illingaluartillugit sûtjanut unatadlartunullo, siuterĸortojut illingalauĸput inutuinarnut sorsulungitunut ingergajunullo niorvgojunullo. Piulijivullo Jêsuse ittilauĸpoĸ iglugasaksoarnut Jerusalemut iksivavlune siuterĸortojome. Taimailiorlune saĸĸertitsilauĸpoĸ: „Nâlegauviga sillaĸsoarmit tamattomangat pingilaĸ. Nâlegauvimnik âĸiksoinasualungitunga saviksoatigut sorsuktuksaĸsoatigullo, sôrlo sillaĸsûb tamattoma attanertangit pivangmatta, oĸautsitigulle âkênartutigut.“

6. Saugaĸ.

Aglangne saugaĸ taijauvoĸ sivorlerpâmik ômajunit tamainit, unipkaudjaugapta, Adamib erninga Abele mianersijôlaung-

mat saukkanik. Inuillo akluitut perĸutevaksoaĸarlutik itsaĸsoarme perĸutevaksoaĸalauĸput saukkanik. Saukkab nerĸinga nerrijauvoĸ merĸungillo annorâksaliortinut attortauvut. Taimaimat saugaĸ ômajoĸutauvlune inungnut ivlerijaudlarpoĸ.

Merĸungit ĸaĸudlarmatta, saukkat nujuidlutik ĸennuẽsârmatta, adsiotitauĸattarput õmatinut ivsornaitunut. Tamanna pivlugo attortaulualauĸputtauĸ Israêlitinut tunnergutiksautillugit Gûdemut tempeleme. Saugaĸ ĸennuẽsârtoĸ sinnaungaitsainartorlo adsiotitauvoĸ aglât Gûdib ernituanganut piulijiptingnut, Jêsuse taijauĸattarmat Gûdib saugârsunganik, sillaĸsoarmiut ajorninginik nangmartomik.

Tamattoma senniane Jêsuse taisigivoĸ nangminerminik mianersijomik inuĸotinelo saukkanik taivlugit, oĸarame: „Uvanga mianersijôvunga ajungitoĸ pikkalo illitarivakka illitarijauvlungalo pimnut.“

Saukkat pijauĸattarput nangianartunut sunatuinarnut. Tussarpogut, Davide mianersijôtillugo, saugaĸotingit tikkitaulaungmatta loevemut aklarmullo. Taipsomane saukkat ĸemâvlutik sapperput, Davidible ômajuk erĸsinartuk opakpak toĸĸolugiglo, saugaĸosine piulivlugit saputivlugillo. Taimak mianersijub ajungitub saugaĸotine saputigivait akkerartortinginit tamainit piulivlugillo nangianartunit. Saukkat tessiortausôngovut mianersijomut nerĸiksarsiorvingmut, ajoĸsalerĸonnagit. Taimailiorivoĸ mianersijoĸ ajungitoĸ saugaĸotine pattangaitillugit pairivlugillo timekullo tarnekullo.

Inuĸotinele oĸautigivlugit Jêsuse oĸarpoĸ imâk: „Saugaĸotima nippiga tussarpât illitarivakkalo mallikpângalo.“ Taimak saukkat illuseĸarput taunane. Nipliaviovlutik, kairĸojauvlutik mianersijomut kiosôngovut malliklutiglo mianersijomik. Taimak uvaguttauĸ nâletsiariaĸarpogut mianersijub ajungitub piulijipta Jêsusib nippinganik, tussalerangaptigo.

Saukkat illusingat tamanna saĸsijâtsiarpoĸ unipkautsine imaitune. Palestiname angut saugaĸoteĸalauĸpoĸ attausênarmik, taimna ungagidlarlugo. Inûĸatingitale illangænnut saugârsuk tigliktauvoĸ kiksadlarlunelo inungata saugaĸotine

ĸenneriartorpâ. Takkovâ tigliktub iglungane neĸsarasuarpâlo tagvangat. Kissianele tigliktub agviarpâ, saugârsuk perĸutaunerarlugo nangminerminut. Taimaimat angut tigligviojoĸ aivoĸ erĸartuivingmut, tigliktoĸ nellonarungnaitillugo erĸartuijomut, pitlartaurĸovlugo tâpsomunga. Erĸartuijub tamarmik (angullo tigligviojoĸ angullo tigliktoĸ) ĸairĸovak erĸartuivingmut. Apperijauvlutik tamarmik angimmarikpuk, saugaĸ taimna perĸutigivlugo. Nellonadlarpoĸ, ĸanoĸ nellâgut illingamangât. Tagva erĸartuijub saugaĸ pitjutaujoĸ pititaurĸovâ iglomut. Saugaĸ tagvanĕtillugo, erĸartuijub angut tiglingnermik passijaujoĸ ĸairĸojerĸovâ saugârsungmik. Tigliktoĸ nipliadlaralloarpoĸ saugaĸ ĸairĸovlugo, sunaubvale! saugaĸ nâlelungilaĸ. Taga erĸartuijub angut tigligvionerartoĸ nipliarĸovâ. Nipliatualermat, saukkab attinga taivlugo, tagvainaĸ kiovoĸ sukkalidlarlunelo annivoĸ iglumit angajoĸâminut. Taimak saukkamut nangmineĸ saĸĸijârtitauvoĸ, nelliangnut perĸutaungmangât. Tigligviojoĸ tunnitjiviovoĸ perĸutigijaminik tigliktorlo pidlartauvoĸ.

7. Kuingêngeĸ.

Kuingêngeĸarpoĸ nunane illũnakasangine itjeĸalualungitune. Sillaidlarlune kuingêngeĸ nujuadlarpoĸ. Ivsorosungininga nerrituningalo oĸautigijauĸattarpuk inungnut. Aglangnelo oĸartoĸarpoĸ: „Kuingêngeĸ sallumarsarsimajoĸ sallumaitomut aksakârtinivoĸ ingminik.“ (II. Petr. 2, 22.) Piarĸane nangminerijane aglât nerrivlugit kuingêngib illâne sappilungilait. Nerĸiksarnik sunatuinarnik nacholugane ômajoĸutauĸattarpoĸ inungnut, nerĸinga orĸsungalo (poaĸ) mâmadlarmanik. Inungnulle nunaĸartunut kiaktalingme kuingêngevineĸ ĸanimanaĸattarpoĸ. Tamanna pivlugo Israêlitittauĸ Môsesemut nerrerĸojaulaungilat kuingêngevinermik. Mianersijullo kuingênginik nachogijaulauĸput inũkatimingnut. Erneĸ assiomajoĸ, Jêsusib oĸautigijanga (Luk. 15.) nachonarnersanik sullijaksarsijungnalaungilaĸ kuingênginik mianersijub sullijaksaĸarninganit. Kuingêngit merĸungit attortauvut niogauteliortinut.

8. Strausse.

Tingmitjat anginerpângat tagva strausse. Poĸtunersautuinalungilaĸ angumit, niûgik silliktigiĸattarivut angutib niûgiktut. Straussib niaĸunga siggungalo ĸungasingalo ĸemmergoguptigit, nerlersoarmik tautunasugivogut sôrlo. Angutaunek ĸernertaĸ pappiĸarpoĸ ĸaĸĸortanik, arnaunek ĸernangajoĸ pappiĸarpoĸ ĸernertanik. Tamakkoalo pappingit ânanausijutiksauĸattarput inungnut arnanut. Tingmiangogalloarlune tingitsungnangilaĸ, pissuklunele esarûngne attorunigik, sukkalidlarpoĸ, horsemut angujaujungnarane aglât. Illâne ômajoĸutaugivoĸ inungnut ĸernertallo attorpât, horsetut ablângavigivlugo. Nujuadlarmat pijauĸattalungilaĸ inungnut, arnaunillo ivajut kissimik pijausôngovut. Sullele saĸĸijârpoĸ illangænne, straussetauĸ nangianarungnarmat inungnut. Illagêngnipta Afrikamĕtut illangæta ĸannitangane niuverniarteĸarpoĸ. Tâpsomalo strausse angijoĸ ômajoĸutigivâ. Uvlut illangænne Hottentote Michael niuverviliarasuarpoĸ. Strausse mallugosugame, Michael ĸaĸĸôjamik ikpiarsungmiutaĸarmat, aivigivâ, ĸaĸĸôjaĸ pijomavlugo. Michaelele tunitjijomangilaĸ perĸutiminik tingmiamut ningarosuklunelo straussib ĸemmakpâ. Ovatsiarôlermat Michael niuverviliarivoĸ ĸannitanganullo pivlune opaktaugivoĸ tagvainaĸ straussemut, serlammarik ĸemâjungnarpoĸ niuvervingmut. Niuvertemulle ĸemâjoĸ mittautigijauvoĸ, tingmiakullungmik erĸsidlarmagôĸ. Tigumiarasuatuinarpago straussib ĸungasinga, tingmiaĸsoaĸ erĸsinarungnairajarpoĸ. Sunaubvale! Michael aningmat tukertauvoĸ angijomik nângmigut straussemut, tigumiarasuarĸârane tingmiab ĸungasinganik. Michaelelo ĸanimadlalerpoĸ toĸĸovlunelo aglât.

9. Sioraujaĸ.

Nellonalungilaĸ, sioraujaĸ attornadlarmat inungnut. Sioraujat attortautuinalungilat, nerĸiksat sunatuinait: oggait, erĸalluillo tuktuvinerlo auniotailititsomavlugit, inuk sioraujamik attoriaĸadlarpoĸtauĸ timime ĸanoêngitsiarniksanganut. Nerĸiksat sunatuinait mamarinajangilavut, sioraujanik illa-

ĸartitaungipatta, illa sioraujanik illaĸaratik illinganajangilat timipta nekoĸsijaujutiksanganut. Sioraujarle nakit pivâ? Kaujivose, imaĸ tarriongongmat, taimaimat nellonalungilaĸ, imarbiub imanga sioraujanik illaĸarmat. Sioraujaĸadlarivorle ujaraujunik nunab illuane. Ujaraĸsuillo taimaitut sioraujaujut senniænne puailaveĸarpat, tagva puailavît tamakkoa tarrijomik annititsisôngovut nunab ĸânganut. Tamakkonangat tamainit: ujaraĸsoarnit sioraujanit nunab illuanĕtunit, puailavingnillo tarrijolingnit, imarbingmillo sioraujat saĸĸertitauvut inuit agganginut. Poagijarlutik, tiklarlutiglo ĸukkerlutiglo inuit nunat illangine ittersâluliorput, jarditut 500 tut ittitigijunik aglât, ujarait sioraujat nunab illuanit pêrniarlugit takpaungautiniarlugillo nunab ĸânganut. Serĸallijaurĸârlutik ujarait tamakkoa attortaujungnarput tagva inungnut. Puailavingnille tarrijolingnit imarbingmillo sioraujat pijausôngovut imâk. Tarrijoĸ annoremut seĸĸinermullo kiaksautemullônêt pititautillugo, imanga nungutitauvalliavoĸ, amiakoĸarporle sioraujanik. Taimaluatsiaĸ sioraujat attortasetauĸ pijausôngovut. Sioraujat attortase Spaniamit, iglugasaksoarnit Kadiksemit ĸaitauvut tamaunga Labradoremut. Iglugasaksuit taipkoa ĸannitangænne tæsseliangomajoĸarpoĸ takkijunik ittijôngitunigle. Tamakkoa operngâme tættætauvut imarbingmit. Aujaĸ kiaĸadlarmat Spaniame, tagva tessingoat ipterilikput imangallo nungutautillugo okkiarme tessit erĸænne amiakoĸarpoĸ sioraujanik. Epĸêjartaurĸârlutik sulle attorungnarput tamakkoa. Taimak gallonenit 100 nit tarrijolingnit gallonîk magguk kissimik sioraujalîk pisôngovuk.

10. Sennaugaĸ.

Kaujivose, inuĸatigêt illuseĸalungimatta sullijaksaĸaratiglo adsigêktunik. Illangit ômajoĸsiuluarput, illangit perorsêvileriluarput, illangit sennavut sunatuinarnik attornartunik aggamingnut. Perorsêvingmik inuit sivorlerpângat Adame sullijaksaĸartitaulerêrpoĸ, oĸartoĸarmat: „Gûdib inuk pitipâ perorsêvingmut Edenemĕtomut, sennaviorĸovlugo udsertortaurĸovlugolo tâpsomunga.“ Inuillo nerĸiksangit unuktut pivut

perorsêvingnit; taimailingavoĸ sennaugaĸtauĸ. Kaujivallukpose, sennaugaĸ iviksoarnit ĸaĸĸôjaksatalingnit pingmat.

Perorsêvît ĸaĸĸôjaksatalît angijovaksôvut. Inuit aggangitigut poagijarlugit ajornarmat, tagva nergjutit: horsillo tuktuvaillo, makpiterautinik ĸemuktut, attortauvut aulataugalloarlutik inungmut. Perorsêviub ivjunga makpiterartautsiarĸârtillugo karngasoiviovoĸ. Nuilerunik ĸaĸĸôjaksatalît ivititut illingarĸôrput, kingornganele sullugainertârput paungalingnik. Tamakkoa innilerpatta, kippijauvut paungaijaivingmullo âtauvut. Paungaijaivik netteĸarpoĸ sittijomik. Tagvunga ĸaĸĸôjaksatalît illijauvut tullertauniarlutik nergjutinut katjuktauniarlutiglõnêt inungnut. Taimak piniarviovlutik paungait kangâlerput, sullugainerit pannidlarmatta. Sullugainerit paungaijartaumakpatta, ivît kappuĸautemut pêrtauvut. Paungalle akkorngænne ameravineĸadlarpoĸ sulle. Taimaimat, paungait sannêjaromavlugit, poagitit attortauvut. Poagitekut êgitautillugit paungait oĸumainersat kattasaraiput, sannîlle oĸinersat annoremut tiktauvut. Paungait ĸaĸĸôjaksat sanningnik illaĸarungnairlutik pititauvut serĸalitsivingmut, ujarait sittijut ĸaivitut akkorngænne serĸalijaurĸovlugit. Taimak sennaugaĸ sennajauvoĸ.

Iviksuit ĸaĸĸôjaksatalît adsigêngilat, illainanginik taisivunga: vaizenik, gêstaniglo, hafaniglo, maiseniglo. Sennaugaĸ attortavut pivoĸ vaizenit paunganginit, sannitâluk hafab paunganginit, sannitâgulait pivut maisit paunganginit.

11. Tê ĸâfelo.

Têmik ĸâfemiglo imiĸattalauralloarpose; imiksalle tamakkoa sunaungmangâta, nellovallukpose. Opinarase, nunamit ĸanningitoĸsoarmit akjartortaungmatta nunapsingnut, nunakkut imakkullo ingergavlutik. Kinêsit nunangænne Indiamelo perortoĸarpoĸ ukpigarmik, têmik attelingmik. Ukpigaksat taimaitut Kinêsit illiorĸappait perorsêvingnut angijoĸsoarnut pairitsiarlugillo. Ukpigait tamakkoa millukataĸadlarput tungujoĸtammaringnik ĸeblertunik. Pingasuertorlutik jâreme attautseme ukpigait millukatangit nussuktauvut, seĸkinermullo ki-

aksaumullõnêt pannertaurĸârlutik serĸallijauvut inuit agganginut, taimaglo sulliviorĸârlutik attoraksaulerput inungnut.

Kâfe napârtomit ĸâfemik attelingmit, jarditut pingasutut poĸtotigijomit pivoĸ. Nunane sunatuinarne kiaktalingne napârtoĸarpoĸ taimaitunik. Millukatangit ĸunorlilungilat, napârtub ĸessertutingititut tungujutsainarput. Napârtoĸ una paungaĸadlarpoĸ. Paungab taimaitub aminga pêrtautillugo saunâk magguk saĸĸijâlerpuk — tagva ĸâfe attortavut. Sivorngane ĸâfe attortaulaungilaĸ inungnut. Uvlulle illangænne mianersijut mallugosugamik, tuktungajut nerrerĸârlutik ĸâfib paunganginik maksoalermatta uimajârlutiglo, ôktulauĸpait imiksautillugit, taimaglo ĸâfib paungangit attulilauĸput innungnut.

12. Allakapsajat.

Kaujivose, aglait attorĸattartase illiniarvingmelo kattimavingmelo allakapsajaungmatta. Itsaĸsoarmele allakapsajaĸalaungilaĸ sulle, inuillo aglagomajut attoriaĸalauĸput aglagaksanik sunatuinarnik: ujarĸanik, satujâniglo, napârtut millukatanginiglo, ômajut aminginiglo. Piluartomik ômajut amingit ĸettumaksartautsiarĸârlutik aglagaksangortitaulauĸput ânanâmmaringnik. Taimaitunut aglait Gûdib oĸausingittauĸ aglaktaulauĸput itsaĸsoarme. Kissianele ômajut amingit amigasarailaungmatta, tattamnalungilaĸ, allagaiksarupta, ômajut ĸapsit amingit attorajarmangâta, attausiartuinarluta Testamentitâb aglanginik illũnainik aglarĸojaunajarupta taimaitunut. Tamanna pivlugo inuit aglagaksalioraswaĸattalauĸput tamattoma assianik. Jârit 600 tikasait mattoma sivorngane sennajoĸatainalauĸpoĸ allakapsajanik, sôrlo attorĸattaraptigit mãna sulle. Tattaminiarpallukposelo, tussarupse, piunginerlukut sunatuinait: annorâvinillo uvinerovinillo taimaitullo attortaungmatta allakapsajaliortinut. Piunginerlukut taimaitut epĸêjartautsiarĸârlutik imermik illaĸartitauvut iggajauvlutiglo. Kingorngane serĸallijauvut, serĸalitsivingmillo annigamik allupsatut kinnertotut illingavut. Allupsaĸ tamanna illaĸartitauvoĸ sulle nippitinerĸutemik mingoa-

rutemiglo kingornganelo aksalloâk kikkiangojuk ĸallerêktuk ĸaivitsainartuk akkorngætigut pititauvoĸ maniksartauvlunelo. Sâtut tamakkoa pannilerpatta, tagva allakapsajaĸarpoĸ saĸĸijârungnærporlo, piunginerlukunit taipkonangat pingmatta.

13. Argjat.

Atuarsikupta Testamentitoĸab aglanginik, unipkautjauĸattarpogut unatadlartoĸarninganik inugiartoĸsuit akkorngænne. Sorsuktuksat illusingit sakkungillo imaitut: saviksuillo pittiksillo kapputillo assingillo taijauĸattarputtauĸ. Kukkiutinigle ĸukkiutsoarniglo sûtjat attorpaktanginik mãna taisijoĸalungilaĸ aglangne. Sôĸ tamakkoa taijaulungilât? Taipsomane, Israêlitit nunaĸartillugit Kânaaneme, ĸukkiuteĸalaungilaĸ sulle argjaĸaranelo.

Kinêsinut argjaĸ illlitarijaulaungneralloarpoĸ itsaĸsoarme, Europamele sennajautainalauĸpoĸ jâreme 1320me Jêsusib saĸĸerningata kingorngane angutainamut Suartzemut. Taimna goldeliorasuarlune aumakuniglo orĸsorutiniglo salpêteremiglo serĸalitsivoĸ akkutsivlunelo. Unnulermat serĸalitsivik mattuvâ ujarĸamut. Paĸĸojamik ikkitsingmat, ingnikpalak kattakpoĸ serĸalitsivingmut. Tagvainaĸ iglunga ĸaumartauvoĸ sôrlo ĸaumalangmut, ĸukkidlarlunelo serĸalitsiviub mattunga ujaraĸ ĸongmuartitauvoĸ iglub ĸânganut. Opinarane Suartze ĸoaĸsârpoĸ angijomik. Goldeliorasuartomut argjaĸ sennajautainarpoĸ pitsartuningalo ikpigijauvoĸ taipsomunga. Argjat attoromavlugit inuit sennavut kingorngane ĸukkiutsoarnik unatadlarnermut illingajuksanik. Jâreme 1346me unatadlarneĸalaungmat Englisit Fransillo akkorngænne, ĸukkiutsuit taimaitut attortautainalauĸput sûtjanut. Kukkiutsuille tamakkoa oĸumailualaungmatta akjartortunut, tagva kingorngane ĸukkiutit angutemut attautsemut nangmartaujungnartut sennajaulauĸput. Tamakkoalo inuit sillatuvallianingat malliklugo sennajauvallialaurivut nãmanersamik ânanaunersamiglo sivornganenit.

Dritte Abteilung.

Unipkautsit sunatuinait oкâlajut pijoкalauктut illanginik inûкatigêksuit akkorngaenne.

---

1. Egiptenemiut.

Testamentitoкab aglangine Egiptenemiut taijauкattarput. Abraha ingergalauкpoк Egiptenemut, kângnartoкsoaкartillugo Kâname, Josefe aititaulauкpoк Egiptenemut niorvgutigijauvlune кattangutiminut, Jâkokkut ingergalauкput Egiptenemut, Israêlitillo nunaкammarilaukput Egipteneme jârit hunderteoкattartut nâvlugit. Taimaimat unipkârvigijomavapse mãna Egiptenemiunik illuserilauктanginiglo itsaкsoarme.

Egiptenemiut nellojôgalloarlutik Gûdemik, uvaptitut кaujimatsialauкput, inub timingane toккojuksame tarneкarmat toккosuitomik. Tarnible illingajuksauninganik кuvianartovingmut кaujilaungilat. Issumaкalauкpulle imâk: Inuk toккolertillugo, tarninga nũpoк timinganit pullavlunelo ômajut illangæta timinganut. Taimak inub pitsartujub tarninga pullavogôк loevemut, inub sallumaitub tarninga pullavogôк kuingêngermut, inub pingitsertortub tarninga pullavogôк terrianiarmut. Kissianele (taimak issumaкalaurivut) ômajub tâpsoma timingane tarne inneкalunginivoк akkunit, nũкattarlune pullavoк ômajub assiata timinganut, utterкârtinnago timemut innigilauкtaminut, jârit 3000 it кângersimajomârpatta. Ajoкertûtsemik tamattominga taisisôngolauкput: ajoкertûtsemik tarnib ingergaкattarninganik.

Kanorle illingajoкarкâ, time tarnib uttilertub inniger-кâlauкtanga ivjungolerêrajarpat? Egiptenemiut кaujilaungilat Gûdeкarninganik ajugaкangitomik, ômartitsijungnartomik ti-memik ivjungolertomik aglât. Tamanna pivlugo toккungajut timingit asserotailitinasuarpait imâk. Toккungajoкalerangat Egiptenemiut akkorngænne pêrsilauкput кarritanganik ercha-vinginiglo kingornganelo timinga tarrêtsiarilauкpât. Tippi-tsiariksautit illijauvut timib illuanut tâmnalo immusertauvoк uvineruksajanik mingoartauvlunelo. Toккungajut timingit taimak immusersimajut mingoarsimajullo „mûmianik“ taijau-vut, tamakkoalo asserulungilat.

Inuble timinga akkunernersamik illuvermêngmat inôni-nganit nuname, Egiptenemiut toккungajut innigijaksangit ânanaunersaujuksaunasugivait inôjut iglunginit. Tamanna piv-lugo Egiptenemiut illuviliuкattalauкput ânanânik sôngojuniglo.

Kanorle Egiptenemiut illuseкalauкât Gûdigijatik kiv-gartorlugit? Gûdib pingortitangit sunatuinait Egiptenemiut кuviagiluartangit erкsigiluartangillõnêt Gûdeonerartauvlutik opigijaulauкput taipkonunga. Itsaкsoarme attaneкalauкpoк sillatojomik, Osirisemik attelingmik. Taipsoma Egiptonemiut кaujitilauкpaigôк perorsêvilerinermik, nellojungnairtillugit, кanoк poagijartuksaumangâta karngasoijuksauvlutiglo katter-soijuksauvlutiglo. Piluartomigle Osirisib кaujitilauкpait, кanoк nergjutit tuktuvait attoraksaumangâta perorsêvilerijunut. Attaneк taimna toкkongmat, Egiptenemiut oкarput tagvainaк: „Osirisib tarninga pullavallukpoк ômajub taipsoma nãmagi-luartangata (tagva tuktuvaub) timinganut.“ Nagvârtoкarmat tuktuvangmik takkojauкattalungitomik кernertammaringmik, millaкartomik кaкkortamik mikkijotuinarmik кaurmine, tagva tuktuvak taimna pullavionasugijauvoк attanerub Osirisib tarninganut Tagvainaк tuktuvak taimna inniksaкartitauvoк tempeleme ânanaudlartome, pairijautsiarpoк ajoкertuijunut opigijauvlunelo Egiptenemiunut illũnainut Gûdetut. Tuktuvak taimna Gûdigijangat toкkongmat, inuit illũnatik ogguadla-lauкput кeavlutiglo. Kissianele taipsotunaluatsiaк illingajo-mik naipitaujoкarmat, Egiptenemiut illũnatik кuviasudlaleri-

vut iggiakomijârlutiglo, Osirisib tarninga pullanasugijauvok tâpsomunga māna.

Tuktuvauble ôma senniane sunatuinait opigijaulaurivut tuksiarviovlutiglo Egiptenemiunut. Taimak kôksoak Nîle piniarviolaurivok. Tussakattarpogut aglangne, Egipteneme perorsêvikatsialaungmat paungakadlartunik. Kângnartoksoakalerangat Kânaame, Kânaamiut ingergavut Egiptenemut, kakkajaksat pissiarijomavlugit. Taimailiulaukpok Abraha, taimailiulaurivut Jâkob erningit. Egiptenele perorsêvikatsiartitaulaukpok kôksoarmut Nîlemut sôrlo. Operngârme aput kakkaksoarne auksalermat, kôksoak Nîle imekadlalerpok kudjerlunelo, nunalo sinnâgingnētok ulludsaummarikpok. Imingit sakkijârungnairtillugit ivjokarpok nuname perorsautiksamik, Nîlib tipjautitanganik. Taimak Egiptenemiut pattangaititaulaukput sôrlo Nîlemut. Tamanna pivlugo kôksoak taimna opigijaulaurivok Gûdetut Epiptenemiunut. Taimailingalaukput inûkatigêt taipkoa itsaksoarme; māna Muamatikkut Turkit attaniovut Egipteneme.

2. Bâbele.

Egiptenemiut senniænne iglugasaksuit Bâbele inungillo: Bâbelemiut ubvalo Kaldêarit taijaukattarput aglangne. Tamanna pivlugo tâpkoningatauk unipkârvigijomavapse.

Kanok ullitornivaksûb nelliuningata kingorngane iglugasaksoakalilaungmat Bâbeleme, unipkaudjauvogut Môsesib aglangita sivorlingine. Inuit nuvugusersoaliorasualaukput kilangmut tôrtuksamik. Gûdele akkalaukpok kilangmit, inuit okausingit adsigêgungnairtillugit, inuillo siamartillugit nunanut sunatuinarnut. Illainangit nunakarput sulle Bâbeleme, tâpkoalo iglulioranniilaukput tagvane. Egiptenemiutitut Bâbelemiuttauk ungasilaukput Gûdemit miksekârtôjomit, Gûdingoat sennajatik kissêta tuksiarvigivlugit. Piluartomik sekkinerub adsingoanga sôrlo, tagva: Bâal ubvalo Bêl opigijaulaukpok taipkonunga. Nuvugusersûb kângane igluliulaukput ânanaudlartomik goldelingmik, Gûdingoarmut taipsomunga illingajuksamik. Iglome tamattomane iglekarivok pivianadlartomik,

Babelemiullo nerriutsainarput, Bêl tikkiniangimangât sinnigomavlune igleme pivianadlartome. Sunaubvale! tikkingilaĸ.

Tunnergutit sunatuinait ĸaitaulauĸput Bâalemut, aglaktigullo ĸaujititauvogut, illâne inuit aglât toĸĸotaulaungmatta ikkitauvlutiglo Gûdingoab taipsoma opigijaksauninganut. Gûdingoaĸ Bâal anguteolauĸpoĸ, tâpsoma senniane Gûdingoaĸ arnaĸ Astarte opigijaulaurivoĸ, Kaldêarillo kivgartorningat taipsominga piungitôdlalaurivoĸ.

Ajoĸertuijut Babelemiut nautsertutsialauĸputtauk uvloritjat ingergarningænnik. Inublo inûlerviata uvloriaĸarninga malliklugo pijomârtuksanik ânanânik ânanaungituniglo oĸasôngolauĸput. Imâk: Uvloriaĸarpoĸ ingergajomik Marsemik attelingmik. Uvloriaĸ tâmna Kaldêarinut illingatitaulauĸpoĸ sorsugiamut. Nutaraĸalerangat inôlertomik uvloriaĸ taimna Mars saĸĸijârtillugo, tagva illisimajut oĸasôngolauĸput: inuk una pitsartujoĸsôlârpoĸ sorsungnerme. Taimak uvloritjat adsigêngitut tukkeĸartitaulauĸput adsigêngitunik.

Jârit hunderteoĸattartut iglugasaksoaĸalauĸpoĸ Bâbeleme, angivalliatillugit ânanauvalliatillugillo. Iglugasaksuit avatâtigut avaluteĸarpoĸ ujarĸanik sôngodlartunik ittigaĸtut 100 tut poĸtotigijunik. Tamanna pivlugo oĸartoĸarpoĸ nellautaijub Jesajasib aglangine imâk: „Bâbele ânanaunerpâĸ attaniovingnit tamainit, Kaldêarit nertûtigijangat pinarnarnerpâĸ.“

Bâbelemiut attaninginit tamainit Nebukadnêzar taijaujariaĸaluarpoĸ. Gûdib ĸilangmētub nangmineĸ taimna sugiarĸovâ Israêlitinik nâlegomangitunik Gûdib oĸausinginik. Israêlitit sorsugvigivlugit Nebukadnêzarib sālagivait nūtillugillo Bâbelemut jârit 588 it J. s. s. Taipsomane Israêlitit jârit 70 it nâvlugit ungasilauĸput nunagijamingnit, Bâbelemiut nunangænne nunaĸartitauvlutik. Taipsomanelo sennajoĸalauĸpoĸ imgerumik 137 mik: „Bâbelib kôngine iksivalauĸpogut ĸeavlutalo, Zion erĸaumalaurangaptigo. Harfeĸotivut nivingatilauĸpavut napârtunut tagvanētunut. Tagvanelo parngnanairsortautitipta imgerĸolauĸpâtigut, oĸumaititiptalo ĸuviasurĸolauĸpâtigut: Imgervigitigut Zionib imgerutingita illangænnik.“ Nachogijauvlutik Bâbelemiunut piojoridlartunut,

Israêlitit inôsekalilaukput okumainartomik. Kissianele Bâbelemiut piojoriningat sugaluluarame, serkomitauvok Gûdemut, jâremelo 536 me J. s. s. Bâbelemiut sãlagijauvut Persiamiunullo Mêdiamiunullo, iglugasaksuillo Bâbele asserortaulaukput. Nellautaijub Jesajasib okauserilauktangit nellautsimmarilaukput, nellautsimmarikput mãna sulle Bâbele pivlugo, okarmat: „Babele Sodomatut Gomorratullo Gûdib mumilauktâkitut illingajomârpok.“

3. Grîchit.

Itsaksoarme Grîchit ômajutitut nujuartutitut illingalaukput sôrlo. Ussingavlutik napârtune inôlaukput, napârtut paungangit amângillo nerrivlugit. Keujalerangamik ômajub tokkotaumajub aminganik attusôngolaukput ulligivlugo. Tagva tujormitjat Egiptenemit Feniziamillo tikkiput Grîchit nunangænnut, Grîchit okautivlugit: „Uvaptitut illingalertuksaugalloarpose, ômajutitut nujuartutitut illingajungnairluse.“ Tujormitjallo illusingillo igsagaksarivlugit Grîchit nãmanersanik illusekalilaukput. Taipkotitunarle kivgartulaurivut Gûdingoarnut.

Tokkolertokalerangat attanermik pitsartudlartomik, tagvainak okartokalerpok: Tokkungajok tâmna Gûdingortitaumavok. Tempeleliulaukput pivianadlartomik Gûdingortainartomut, adsingoangalo (kejuk ujararlõnêt) illijauvok tempelemut. Ajokertuijut tokkotsilaukput saugarnik tuktuvangniglo, tunnergutiksautillugit Gûdingoarnut. Imgerusiortit sennalaukput imgerutinik, Gûdingoat piniarnerilauktangit nertordlerutigivlugit. Imgerutillo tamakkoa attortaulaukput inungnut Gûdingoallo tuksiarviolaukput. Kanorle okartokarkâ imgerutine tamakkonane nertordlerutiksarne? Gûdingoat illangat (taimak okartokarpok) tallatsainarpok imertudlarnermut, assiata nulliane aivakatigitsainarpâ ningautivlugo, pingajuat tigliktoksôvok uiveriklerteovlunelo — Gûdingoat illũnatik kuvianailiutsainarput millûtivlutik pâvlutiglo. Kanorle inuit piluartomiglo sorrutsit illingavât, taimaitunik tussartitaumajut Gûdingoat pivlugit? Gûdingoakotimiktitut illusekarput ubvalo

Gûdingoat opigijungnairpait oкarlutik: „Unipkautsit taipkoa sægloniovut.“ Grîchille unurnerpângit okpisôngolauкput Gûdingoarnut unuktunut, tuksiarvigivlugit. Gûdingoat illũnaita kattillugit hunderteoкattarput. Sullele taimak unuktigijôgalloartillugit, Grîchit kappiasukput, Gûdingoaкangimangât sulle illitaringitamingnik, puigortamingnik. Nachogijaunasugivlune inungnut tâpsoma sugiarajarpait pidlarlugillo. Taimailiorкonnagole Grîchit tâpsomungatauк illitaringitamingnut altâreliulauкput iglugasaksoarne Atêneme aglalingmik imâk: „Gûdemut nellonartomut.“ Altârelo tamanna naipitaulauкpoк Apostelemut Paulusemut. (atuars. Ap. pin. 17.)

Gûdingoat angajoкângænnik Grîchit Jupiteremik taisisôngolauкput, niuvertit Gûdingoangænnik Merkuriusemik. Tâmna Merkuriuse tillijausôngolauкpogôк inungnut nunamiunut, Gûdingoat oкausiksaкalerangata inungnut. Tamanna pivlugo Listriamiut Apostelîk Barnabase Pauluselo Gudeonasugivlugik, Pauluse atserarpât Merkuriusemik, tâmna oкâlaluarmat. Barnabasele oкâlalualungitoк, timekullo anginersaujoк sôngonersaujorlo Paulusemit, Jupiteremik atserarpât, angajoкaunasugivlugo. (atuars. Ap. pin. 14.)

Gûdingoaк akjartorasugijaujoк кaut tamât illulersoarmik seккinermik, кilakkut кemukserlune Apollomik atserarpât, najangale Dianamik atserarpât. Tâmna tuksiarviolualauкpoк Efesuseme (Asiararsungme). Tagvane tempeleкalauкpoк pivianaluartomik Dianamut illingajomik tempelemelo Dianab adsingoanga кilangmit kataktovineк inneкarpoк. Dianab adsingoanga taijaugivoк aglangne. (atuars. Ap. pin. 19.)

a) Spartamiut.

Iglugasaksuit aulatsivioluartut Grîchit nunangænne tagva Atêne Spartalo. Inungita pitsartuningit adsigêkasalauкput, illusingille adsigêngimmarikput. Nellojut, itsaкsoarme inôlauкtut кaujilerêrput, nãmalungimat кuvianaitoкatuinarajarmat aglât, inuit illũnatik piniarungnarpatta issumamingnik. Timekut sôngonerpaujoк angajoкaunajarpoк tagva. Taimailingajoкarкonnago angutit illangit illisimaluartut malligak-

sarnik perĸojarniglo sennarĸovait. Illũnatiglo angerĸatigêkput, malligaksat tamakkoa malligomavlugit. Taimak Spartamiut attanerub erninga Likurguse sennarĸovât malligaksarnik. Taimailiorĸojauvlune Likurguse ingergavoĸ nunanut sunatuinarnut, inugiartoĸsuit Grîchit assingita malligaksanginik tukkisijomavlune, nãmagiluartaminiglo taipkoa akkorgænne illingatitsinasuarlune inûĸatiminut. Likurguse uttermat nunagijaminut, Spartamiut malligaksat sennalauĸtangit illaliorpait malligomavlugit.

Likurgusib inûĸatine sôngoluartinasuarpait inugiartoĸsoarnit, sãlaĸarĸovlugit illũnainik. Sorrutsit kammingniglõnêt allitiniglõnêt nessarniglõnêt attorĸojaungilat, nerrerĸojaulunginivut nãmaktomik sinnerĸojauvlutiglo nunatuinarme. Nerĸiksarnut nãmartunut inub timinga nukkingerutjautuinarpoĸ — taimak Likurguse issumaĸarpoĸ. Tamanna pivlugo nerĸiksat mãmadlartut attoraksaungilat Spartamiunut. Illũnatik nerriĸattigêsôngolauĸput sillame nerĸiksarnik adsigêktunik, mãmalualungitunik. Malligaksat illũnatik Likurgusib âĸilauĸtangita ânanaunerpângit imailingalauĸput: „Inutoĸaujut nertoraksauvut illũnainut. Oĸartoĸalerangat inutoĸaujomik, tagva inôsuktut nippangertuksauvut. Tamât, tamât inutoĸaujut kamagijaksauluarput nertoraksauvlutiglo.“

Nãmangitunigle malligaksanik Likurguse âĸiksoilaurivoĸ. Illainanginik taisiniarpunga. Oĸarpoĸ imâk: Nuttaĸat illũnatik erniangojut perĸutauvut illagênut angajoĸâmingnuungitoĸ. Inûlertoĸarpat angutearsungmik nukkeĸatsiangitomik, tâmna egitautuinarle tagvainaĸ kôngmut ippititauniarlune. Nukkeĸatsiangitub inôniarninga tukkeĸalungilaĸ, sorsugungnalângimat, iglugasait inugoijauvigijane sapputivlugit. Nãmanersauvoĸ, tagvainaĸ toĸĸotaupat.

Nukappiat angajoĸâmingnêrĸojauvut, jâreĸalerĸârtinnagit sîbenik. Jâreĸarlutik sîbenik nukappiat pititauvut igluĸsoarmut, illagêt perĸutigijangænnut, tagvane inugoijauniarlutik. Pairijingille perĸojauluarput nukappiat timingit sôngosarlugit. Akpangeriamiglo mingertariamiglo sorsugiamiglo sungiutisartauvut. Imâk illuseĸarpoĸ aglât: Uvloĸsior-

vît illangine nukappiat tempelemut airкojauvut, tagvanelo issaкajauvut aunâlertillugit, taimak sungiutisartaujuksauvlutik ãnernartunik. Keajoкarpalle âlajomiglõnêt nukappiat issaкajaujut akkorngænne mittautigijautuinarpoк illaminut.

b) Atênemiut.

Atênemiut illinganeкarput assianik. Spartamiutitut кaujivut, inuk timeкarmat inublo timinga sôngosaraksaungmat, kissianele кaujivuttauк, inuk tarneкarmingmat, tarningalo ivlernarnersaungmat timinganit. Tamanna pivlugo Atênemiut tarnitik pilloriktinasuarpait. Sorsutuinalungilat Spartamiutitut, igluliorputtauк ânanânik adsingoaliorlutiglo ânanaudlartunik, inungoaliorlutiglo ujarкanik, imgerusiorlutiglo aglaklutiglo aglangnik unuktunik. Taimailiortillugit iglugasaksuit Atêne itsaкsoarme nertornarnersaulauкput iglugasangnit illũnainit, tujormitjallo unuktoкsuit ingergalauкput Atênemut, iglugasaksoarnik ânanaudlartunik takkojomavlutik, illisimajut tagvanẽtut ajoкertûsinginik tussaromavlutik. Iglugasaksuit akkorngænne nunaкarpoк angijomik igloкangitomiglo. Tagvane oкâlaveкarpoк. Oкausiksaкartoкalerangat tussartaulungitunik, aivoк oкâlavingmut, Atênemiut tagvûna pissuktut oкâlavigivlugit. Atênemiut illũnatik takkorngartattauк tagvanẽtut nutânik kissênik oкauseкaromavlutik tussaromavlutiglo kajungilâlauкput. Tagvane Apostele Paulusetauк oкâlalauкpoк oкautsinik tussarnertunik. Tâpsomale oкausingit кuviagijaulualungilat, nertordlilungimat Atênemiut illinganingænnik кaujitillugille Gûdemik nellonartomik.

Atênemiut malligaksaкartitaulauкput angumut illisimadlartomut Sôlonemut. Atênemiulle mallitsialaungimatta tamakkoninga, tagva Sôlon kiksadlarlune nũlauкpoк Atênemit ingergaкattarlune sunatuinarmut. Taimak tikkipoк Asiararsungmuttauк. Tagvane attaneк Kroesuse nunaкalauкpoк. Tâmna pilloringnerpaunasugivoк inungnit illũnainit, akluinerpaugame. Attaneк Kroesuse tussarame illisimajub Sôlonib tikkininganik, кairкovâ. Sôlon кaivoк attanerub iglukso-anganut. Kuviasudlarlune Kroesusib Sôlon tessiorpã, takko-

tillugo igluĸsoarminik ânanaudlartomik, Sôlonele tautungitotut illingavoĸ nippangerlunelo. Kroesusib Sôlon takkotipâ perĸutiminik pivianadlartunik, Sôlonele tautungitotut illingavoĸ nippangerlunelo. Kroesusib Sôlon takkotipâ kênaujarnik kattersulauĸtaminik unuktovaksoarnik, Sôlonele tautungitotut illingavoĸ nippangerlunelo. Tagva attaneĸ ningarosuklune nipliavoĸ: „Sôlon, tattamnadlartotit, sôk nippangerĸêt? Pilloringnerpaunasugingipingâ sillaĸsoarmiunit tamainit?“ „Ahammarik,“ taimak Sôlon kioyoĸ, „ahammarik, aklunerpautitausaraitsungnaravit sillaĸsoarmiunit tamainit. Inuit nelliat pilloringneraraksaungilaĸ, inôtillugo sulle nuname. Toĸĸungata kingorngane kissiane oĸartoĸarungnarpoĸ: inuk taimna pillorilauĸpoĸ ubvalo pillorilaungilaĸ.“ Kroesusib Sôlonib oĸauserijangit tamakkoa õmamiutarivait tamakkonungalo kingorngane piulijaulauĸpoĸ toĸĸomit. Sãlagijauvlune attanermut ômigijiminut Kroesuse ikkitaurĸojauvoĸ tâpsomunga. Ikkomaksat ĸângænnêdlune Kroesuse erĸailerpoĸ Sôlonib oĸauserilauĸtanginik; ikkoalajoĸalermat nipliavoĸ nipperĸortovlune: „Sôlon, Sôlon, oĸauserilauĸtattit nellautsimmarikput.“ Attaneĸ, Kroesusib sãlagijinga, tussarpoĸ nipliajomik, aĸĸarĸovâ ikkomaksanit, tussaromavlune Kroesusib oĸausingita tukkingænnik. Tâpsomalo unipkausinganut kibliktauvlune attanerub Kroesuse innôrĸovâ.

c) Sokratese.

Atênemiut akkorngænne jârit 400 it J. s. s. anguteĸalauĸpoĸ nertornaluartomik Sokratesemik attelingmik. Tâmna inungoaliorteolauĸpoĸ ujarĸanik illisimadlarlunelo. Sokratese issumaksarsiuĸattarpoĸ, inub pillorigutiksangita ânanaunerpângat sunaungmangât, pillorimmariktoĸarungnarmangâllo inuit nunamẽtut akkorngænne. Issumamigut kiovoĸ imâk: Inuk pillorigungnartuinarpoĸ nuname, mallitsiarune Gûdeojut pijomajangænnik. Taimangat pinasuadlarpoĸ inôseĸaromavlune passijaksaungitomik issumaminiglo ĸaujijautitsivoĸ illũnainut tussaromajunut. Inôsuktut ikkitôlungitut najortigitsainarpât, oĸausinginik tussaromavlutik ajoĸertortitiglo illa-

givlugo pissuкattarput iglugasait akkorngætigut. Taimailiortillugit uvlut illangænne pârtauvut angumut illuserluktomut. Taimailinganinganik кaujigalloarlune Sokratesib illuserluktoк taimna oкarvigivâ pitsiarlune, kamagijaunanele taipsomunga. Kamagijaungininga tamanna sinnaungajutigivlugo illiniartut inôsuktut oкarput Sokratesemut: „Kaujerкauvotit illuserlungninganik, sôк tagva pitsiarlutit oкarvigiviûk?“ Sokratesele kiovoк: „Kanoк issumaкaralloarкise? illuserlurкovisingâ taipsotunaк?“

Ningarviovlune arnaminut Sokratese kiolungimmarikpoк, anninasuatuinarpoк iglomit. Tagva arnab ningadlartub Sokratese koverarpâ imermik sallumaitomik. Mãnatauк Sokratese ningalilungilaк, oкatuinarpoк, illiniartiminut sâdlune: „Taimak nerriurкauvunga; kallerpat sillalusôngovoкtauк.“

Tamakkotigûna saккijâtsiarpoк, Sokratese inôseкarasualaungmat passijaksaungitomik. Nangminerle kigligiutjivoк, inub õmatingane ikligunekatsainarmat, inuglo sappimmaringmat inôseкarlune passijaksaungitomik, ikajortaungikune Gûdemut. Tamanna pivlugo Gûdeojut illangat aккariaкalârpoк кilangmit, inuit inûlijartorlugit. Taimak Sokratese ajoкertuilauкpoк nellojôvlune, inûкatiminulle nãmagijaungilaк. „Sokratesib inuit uiverivait!“ taimak oкarlutik parngnanairsimavingmut pitipât toккotsomavlugo. Illiniartingit kiksadlarlutik nipliavut: „Kappê! toккorкojaugavit, passijaksaungigalloartillutit.“ Sokratesible kiovait: „Kanoк? nãmanersaunajarкâ, toккotauguma passijaksautillunga? Aukammarik!“ Imermik toккonartomik imerкojauvlune, Sokratese toккolauкpoк jârit 400 it J. s. s.

4. Aleksandere.

Tussalauкpose, Grîchit nungænne iglugasaksuit Atêne Spartalo aulatsiviolaungmatta. Illagêngneкatsiarlutik Grîchit sãlaкarput inûкatigênik sunatuinarnik unatadlarnikkut. Kingornganele Atênemiut Spartamiullo unatautiкattarput Grîchillo pivlugittauк nellautsivut aglait oкausertangit: „Attanioviub inungit ingmingnut illagêgungnairunik, nunguniarput.“

Grîchit ingmingnut illagêgungnairlutik sãlagijauvut ômigijimingnut Mazedôniamiut attaningænnut Filippusemut tâpsomingalo nâlejariaкalerput.

Filippuse inôjungnailermat, erninga Aleksandere jâreкatuinarlune 20 nik attaningolerpoк (jârit 336 it J. s. s.). Aleksandere pimmariuterlune sãlaкarasuarpoк inûкatigêksoarnik illũnainik. Taipsomane Persiamiut pitsartulualauкput. Tamanna pivlugo Aleksanderib sorsuktuksaкsoaкotine tessiorpait Asiamut, maggoertorlune Persiamiut sãlagivait Persiamiullo attaningæta nulliangalo кittorngangillo tigujauvut Aleksanderib sorsuktuksaкotinginut. Aleksanderible akkerartortine illangit pitsiarvigivait. Itterpoк tuppingænnut, attaniub nullianga manigorlugo, кittorngangit erкilugit kuniklugillo. Aleksanderib akkerartortinga tamattominga tussarame, tuksiarpoк imâk: „Gûdeojose illipse, assiojijariaкaruma nâlegauvimnik, tunnissiuk tagva Aleksanderemut pitsartudlartomut issumagiktomut!“

Persiamiut sãlagerкârlugit Aleksanderib Feniziamiut sãlagijartorpait. Taipsomane nellautaijub Sachariab Hesêkieliblo oкauserilauкtangit nellautsivut, oкarmanik, Feniziamiut iglugasaksoangit Tiruselo Sidonelo asserortaulârmatta sukutsiane, idluitulliningit angiluarmatta. Feniziamit aungarpoк Jûdit nunangænnut. Kaglilermat iglugasaksoarnut Jerusalemut, tagva Jerusalemiut angajoкângita ajoкertuijersûblo Jadduab attaneк Aleksandere pagrearpât, illapsugosuktitsomavlugo. Ajoкertuijersoarmut illagijauvlune, Aleksandere itterpoк Jerusalemut ailunelo tempelib iglorusinginut, tagvane Gûde mikseкârtôjoк tunnergutinik кaitsiviginiarlugo. Tattaminiarpoкtauк, кanoк nangmineк nellautaijutaumangârme nellautaijomut Danielemut, atuarsivlune tâpsoma aglanginik. Daniele oкarpoк imâk: „Ahâk, attaneкaromârpoк sulle pingasunik Persiame, sittamangalle akluinersaujomârpoк sivorlerminit tamainit. Mattoma kingorngane attanersoaкaromârpoк sôngojoкsoarmik, pitsartunermullo angijoкsoarmut attaniotijomârpoк pijomajaminiglo piniaromârpoк.“

Attanersoaк tâmna sôngojoкsoaк, Danielib nellautaijuti-

gijanga tagva Aleksandere. Jerusalemit aungalaurivoĸ, Egiptenemiut sãlaginiarlugit. Kingorngane aularivoĸ Asiab nunanginut, Indiamut ainasuarpoĸ aglât, sillaĸsoarmiut illũnaita sãlagijomavlugit. Ajoĸsarnermulle utteriaĸarpoĸ. Bâbelemêdlune inôjungnairpoĸ jâreĸarlune 32 tuinarnik. Aleksandere attanersoangolauralloarpoĸ, toĸĸungatale kingorngane nunangit aviktauvut sûtjat angajoĸânginut, nangmineĸ erneĸalungimat.

5. Rômiut.

Aglait Apostelib Paulusib aglalauĸtangita akkorngænne aglaĸarpoĸ Rômiunut illingajunik, Rômiullo taijauĸattarput aglangne. Pontiuse Pilatuse Jêsusib kikkiaktortauĸojinga Rômiûlauĸpoĸ, Augustuselo, taijaujoĸ Jêsuse inôlilaungmat Betleheme, attanersoangolauĸpoĸ Rômame. Taimaimat taipkoatauĸ pivlugit tussarniarpose ikkitunik unêt.

Rômiut pigiarningat nertornalungigalloarpoĸ, ovatsiarôlermalle Rômiut pitsartunersaulauĸput inûĸatigêksoarnit tamainit. Itsaĸsoarme Italiame iglugasait illangine attaneĸalauĸpoĸ Numitoremik. Tâpsomale nukkanga Amuliuse ĸuviasuteĸalungilaĸ angajume attanioninganik, nangmineĸ attaniojomavlune. Tamanna pivlugo angajune attaniojungnairtipâ, parngnanairsimavingmut pitillugo, Numitoriblo erninga toĸĸolugo. Erngutâgigle ĸattaujamut illivlugik egipak kôngmut ippititsomavlugik. Kissianele ĸattaujaĸ, nukappiararsûk innigijangak, tipjaulerpoĸ sikjamut amaromullo arnamut amâmaktitauvuk. Kingorngane naipitauvuk mianersijomut, tâpsomalo nukappiararsûk neksarpak inugoivlugiglo atteĸartillugiglo Rômulusemik Rêmusemiglo. Inôsuktôlermanik sôngodlarlutiglo, mianersijub unipkârvigivak pinniarviolaungningangnik Amuiusemut atâtatsiangatalo parngnanairsimavingmêninganik. Tamakkoninga tussarlutik inôsuktûk kiksartitaudlarpuk akkiniarasuarlutik. Mianersijut nunagijamik erĸânētut kattilerĸovait unipkârvigivlugillo pinniarviolaungnermingnik Amuliusemut. Taipkoa illagivlugit aivuk Amuliusib igluĸsoanganut. Attaneĸ toĸĸolugo, atâtatsiatik annitipâk parngnanair-

simavingmit attaningortillugo nutâmik. Kuviasudlarlune kujalidlarlunelo Numitorib inôsuktûk taiserкovâk pijomajamingnik. Tamarmiglo кenuvuk, igluliorкojaujomavlutik nuname tipjauvigilauкtamingne. Attaneк Numitor angerpoк, tagvainarlo nukkarêk igluliulerpuk taikane. Illaкaromamut angutit illũnaita кaijomatuinartut кairкovait, unuktullo tikkiput igluliorniarlutik Rômulusiblo Rêmusiblo iglungata senniane. Taimak iglugasaksoaкalerpoк taikane. Kanorle iglugasaksuit tamakkoa atteкartuksauvât? Rômuluse tussudlarpoк, atteкartitsomavlugit atterne malliklugo. Rêmusele taimak nãmaksingilaк, atterne nangminerijarne nãmagiluarlugo. Issumangit adsigêngimatta nukkarêk pâvuk, Rômulusiblo nukkane toккopâ. Mãna Rômulusib iglugasaksuit atserarpait atterne malliklugo, Rômamik taivlugit. Rômuluselo attaningolerpoк iglugasaksoarmiunut. Taimak pijoкalaunerpoк jârit 753 it J. s. s.

Rômulusib toккungata kingorngane attaneкarpoк Rômame 6 nik kingorlerêktunik. Tâpkoa igluкsoarnik ânanânik sennavut, Rômiut malligaksaкartipait, piluartomigle Rômiut nâlegauvingat angijorortinasuarpât, avallingita nunangit aкsârnigarivlugit sâlaкarnermut. Attanerille taipkoa kingorlingat pingijaidlarmat, nâlektine pagvisarlugit ullapillugillo oкumaitillugillo sunatuinatigut, Rômiut attaniojungnairtipât. Taimangat attaneкarungnairpoк Rômame jârit 500 kasait nâvlugit. Angutit 300 it illisimaluartut nertornaluartullo aulatsisôngovut tagva Rômiut illinganingænnik, кaggimiolerкattarlutik. Jârit tamaita annerosukput angutînginik maggungnik angajoкaujuksaujûngnik. Angajoкâk ukkua, angutit 300 it taipkoa simerdlugit sôrlo, piniariaкarpuk kajusijutigijanginik, aulatsivuk sorsuktuksaкsoarnik unatadlarnerme sullijaksaкarpuglo sunatuinarnik. Nelliutome taipsomane Rômiut illuseкarput ânanânik. Sæglonek uiveriklernerlo ulloreagijauvuk Rômiunut, angerutigilauкtamingnik nellautsititsisôngovut, inungnullo illũnainut nertortauvut. Nuna inugoijauvigijatik ungagidlarlugo sapputivât, akkerartortitik sorsugvigivlugit, nunangit aкsârnigarivlugit. Taimailingatillugit jârit 300 J. s. s. Italia illũnane perкutauvoк Rômiunut.

Nāmaksilaungilalle sulle. Umiaĸsoarliorlutik ingergalerput Afrikamut (Afrika tachardleĸ aĸsârnigarivlugo) Asiamullo, Grîchit nunangænnullo, Hispaniamullo, Fransiamullo, Germaniamullo, Englandemullo. Nunat tamakkoa illũnatik perĸutaulerput Rômiunut, Rômiullo attaniolerput sillaĸsoarmiunut illũnainut taipsomane illitarijaujunut. Akluinersauvallianingalle malliklugo Rômiut illuserlungnersauvalliagivut, anguteĸalerporlo ikkitôlungitunik Rômiut akkorngænne attanionasuartunik. Taipkoa unatautillugit, jârit 31 J. s. s. illangat Augustuse sālaĸarpoĸ ômigijiminik tâmnalo attanersoangolerpoĸ Rômame, taimangallo attanersoaĸalerivoĸ Rômame.

Augustuse taimna attanersoangotillugo, Rômiut attaniovingat ĸallinikut angijôdlaralloarpoĸ pitsartudlarlunelo. Inungille tâĸsiorput sulle, piulijauniksamingnik ullapirsartauniksamingniglo ĸaujilungilat, Gûdeungitulle opigivlugit kivgartorlugillo pillorilungilat. Taipsomane Jûdit nunangænne, Betleheme, sillaĸsoarmiut illũnatik ĸaumanerijaksangat: piulijivut Kristuse erniangovoĸ. Nutarauvlunele sulle piulijivut unangmijaulerêrpoĸ Augustusib nâlektinganut, attanerusermut Herodesemut; anguteommariklunelo Rômiomut Pilatusemut kikkiaktortaurĸojauvoĸ. Jûdit illũnatik nachogijaulauĸput taipsomane mittautigijauvlutiglo Rômiunut, tappatojoĸsôngmatta, attanersûb perĸojanginik malligomanatik. Tamanna pivlugo Jêsusib illiniartingit Kristusemiut, Jûdit nunangænnit pijut, nachogijaugivut ômigijauvlutiglo Rômiunut.

Jûdit tappatojoĸsôvlutik nâlegungnairmatta Rômiunik, tagva jârit 70 J. s. k. Rômiut sorsuktuksaĸsoaĸotingit tillijauvut Jûdit nungænnut. Pitsartujoĸsoaĸ Tituse angajoĸauvoĸ taipkonunga. Aularviksiorvik, Jûdit uvloĸsiorvigivaktangat, nelliutitillugo Jûdit unuktoĸsuit (3 millionikasait) Jerusalemēput taipsomane. Tagva iglugasaksuit illujauvut Rômiut sorsuktuksaĸsoaĸotinginut, annijoĸartailitillugo iglugasaksoarnit. Atausiarane Titusib avaluĸsuit upkoaĸsoangit angmartaurĸovait Jûdinut Jerusalemiunut, Jûdillo nâlerĸovait, kissianele mittautigijautuinarpoĸ Jûdinut. Jerusalemiulle illumajaujut akkorngænne kappianartoĸasarailerpoĸ. Nerĸik-

sat amigalerput, inuкadlarmat nerrijomajunik; inuit kâdlartut iglugasaksuit akkorngætigut arvertarput itârlutiglo nerкiksarsiorlutik. Akkerartortoкatualerpat, toккotauvoк inûкatiminut. Angajoкajat nikkagijaulungilat кittorngamingnut, nutaккallo nikkagijaunginivut anânamingnut. Arnat illangat tigusinerpoк кittorngârsuminik, perlerniarasugivlugolo toккopâ nerrivlugolo. Nerкiksaкangimut Jerusalemiut tikkitauvut кanimasiâlungnut sunatuinarnut, unuktoкsuillo inôjungnailerput, toккungajullo timingit êgitautuinarput apкosinernut. Sullele taimailingagalloarlutik Jerusalemiut nâlegomangilat Rômiunik, piulijauniarasugivlutik Messiasemut saккijârniartomut. Sunaubvale! tammadlarput, Messiasemik tikkilauкtomik nacholauramik. Jerusalemiut кoaкsârtinasuarlugit Titusib Jûdit tigujaumajut hunderteoкattartut kikkiaktortaurкovait iglugasaksuit avatâtigut, takkojautillugillo Jerusalemiunut. Sullitsengilarle, takpêtitauvlutik Sâtanasemut nangmineк Jûdit nâlegomangilat. Tagva Titusib sorsuktuksaкsoaкotine itârкovait iglugasaksoarnut. Jûdit unuktut saviksoarmut toккolugit, Rômiut itârput Jerusalemut, majorarput tempelemut ikkilugolo. Tempele altâringalo sujuktaummarikput toккungajut aungænnut. Iglugasaksuillo serкomitauvut asserortauvlutiglo. Jûdit millionenit unurnersat toккotaulauкput taipsomane Jerusaleme kângmut, Jûdeoкatimik agganginullo, Rômiullo saviksoanginut. 100000 eoкattartut aulartitaulauкput Palestinamit Rômamut kippalungortitauvlutik. Taimangat Jûdit ingmikkut nunaкarungnairput siamalerlutigle inugiartoкsuit sunatuinait akkorngænnut, sôrlo māna sulle illingangmatta. Taimak Jêsusib oкauserilauкtangit Jerusaleme pivlugit nellautsivut, oкarmat: „Nelliutuksamut tikkitaujomârpose; akkerartortipse illujomârpâse avatipsigut, кittorngaselo illaliudlugit. illuluse annerкonnase; nanĕkupselo illûnâne kappiasuktitsomârpâse, nungutsomârpâselo, (igluselo) ujarкangnik maggungniglōnêt кallerêktoкarungnairomârput, piulijiksapse nelliuninga kamagilaunginapsiuk.“ Taimak Gûdib ivsornaitoкsôjub Jûdit taipkoa pidlarpait niplialauкtut: „Aunga uvaptingnut pilerle кittorngaptingnullo!“

Kristusemiut pîngmatta Jûdit nunangænnit, tagva Kristusemiuttauĸ nachogijauvut Rômiunut, sôrlo tussarĸaugapse. Sæglutеĸartoĸarporlo sunatuinarnik Kristusemiut pivlugit. Kattimaniksaĸalerangamik, piungitunik illuseĸarpugôĸ. Nutaranik toĸĸotsivlutik nerrisôngovugôĸ tâpkoa uviningænnik, aungallo immerlugo. Taimailinganasugijauvlutik nachogijauluarput ômigijauvlutiglo Rômiunut. Ammalo tappatonasugijaugivut attanersûb perĸojanginik. Attanersoaĸ Rômamioĸ opigijausôngolauĸpoĸ taipsomane inuĸotiminut Gûdetut. Adsingoanga ujaraujoĸ sêrĸortorviovoĸ Rômiunut tuksiarviovlunelo. Taimagle attanersûb adsingoanga opigivlugo ajulauĸput, aglaĸsimajoĸarmat: „Gûdingnut Nâlegarnut tuksiartuksauvotit kissianullo kivgartortuksauvotit.“ Tamanna pivlugo ômigijaugivut Rômiunut tamanna pivlugolo piluartomik unangmijauvut Rômiut attanersoanginut. Sunatuinarnik tukkeĸalungigalloartunik pitjuteĸarlutik, attanersuit Kristusemiut unangmivait toĸĸolugillo, Kristusemiut illûnaita nungutsomavlugit nunamit, ajornangipat. Inutoĸaujullo inôsuktullo sorrutsillo, angutillo arnallo nikkagijaulungilat. Anernartunut sunatuinarnut ãniatitaurĸârlutik, toĸĸotauvut saviksoarmut ikkomamullo, êgitauvlutiglo ômajoâluit erĸsinadlartut akkorngænnut, alliktortauniarlutik tamakkonunga. Kristusemiut illangit, sôngolungitut okpernerme, ãnianartunut tamakkonunga sangutitaugalloarput, unurnerpângille ãniatitaudlaralloarlutik toĸĸotaugalloarlutiglo missiaruteĸalaungilat piulijimingnik Jêsuse Kristusemik. Kristusemiullo nungulugit Rômiut attanersoangita sapperpait, illa unuktoĸsuit maksoadlarlutik sivôranatiglo toĸĸolaungmatta, nellojut unuktut tessiortauvut okpernermut Jêsuse Kristusemut.

6. Attanersoaĸ Konstantina.

Jârit 200 it nâvlugit Kristusemiut unangmijauĸattarput nellojunut, piluartomiglo Rômiut attanersoanginut. Unangmijauviksuit tellimaujortut taijaugalloarput, sullele tamakkoa senniænne toĸĸotaujoĸaĸattalauĸpoĸ okperneĸ pivlugo Jêsuse Kristusemut. Jâreme 303 me J. s. k. unangmijauviksuit taip-

koa kingorlerpângat nelliutivoĸ. Taimnalo sugaluluarpoĸ, Kristusemiut illũnammaritik aglangillo aglât nungummarigomavlugit pinasualaungmatta. Sunaubvale! okpertut nungulugit nellojut ajorpait. Ovatsiarôlermallo Kristusemiut serngnigijauvut aglât attanersoarnut, attanersoaĸ Konstantina nangmineĸ okpililaungmat Kristusemut illauvlunelo Kristusemiunut. Tâmna pivlugo unipkârtoĸarpoĸ imâk: Konstantina attaningotainarame, sorsugiariaĸarpoĸ akkerartortiminut. Kaupat unatadlartoĸarniartillugo attanersoaĸ Konstantina arvertarpoĸ sorsuktuksaĸsoaĸotime akkorngættigut, issumaksarsiorlune, ĸanoĸ sãlaĸarungnarniarmangârme. Tagva seĸĸiningoaĸaliaĸivoĸ ĸilangme, seĸĸinerub ĸollâne, takkuksaujomik attanersoarmut sorsuktuksaĸotinginullo. Seĸĸiningoarmele senningajolingoarmik saĸĸijârtoĸalerpoĸ tamattomalo avatâgut aglaktoĸarpoĸ imâk: „Tamattomũna sãlaĸarniarpotit!“ Konstantinalo sorsuĸtuksaĸotingillo ĸoaĸsâdlarput takkotitauvlutik tamattominga. Unnuarme Nâlegaĸ Jêsuse saĸĸertipoĸ Konstantinamut sinnaktômanikkut oĸautillugo: „Nektoralingoat saimaservît nuvunginētut pêrtaurĸokit, senningajolingoaĸartillugillo, tagva sãlaĸarniarpotit!“ Konstantina nâlekpoĸ sãlaĸarlunelo. Taimangat Kristusemiut assianik illinganeĸalerput sivornganenit. Attanersûb ajungitullivigivait pitsiarvigivlugillo. Kattimaviliorpoĸ unuktunik Kristusemiunut, anânangalo Helêna ingergavoĸ Palestinamut, piulijiptalo illuviviningata ĸângane kattimavilliorpoĸ, tagvanētomik māna sulle. Nellojut nachonapalliatillugit Kristusemiut nertornarpalliagivut. Tamannale illingalungilaĸ Kristusemiut idluarĸutiksangænnut, unuktut sillaĸsoarmik nagligosulermatta, Apostelib oĸausingit erĸaumanagit: „Sillaĸsoarmik nagligosungniarase sillaĸsûb pinginiglõnêt! Sillaĸsoarmik nagligosuktoĸarpat Atâtab naglingninga tâpsomanêngilaĸ.“ Nellojullo unuktut sâgialaurivut Jêsusemut baptitauniarlutik okperomamuungitoĸ nellâgôrtomut idluarijaujomamulle attanermut. Kristusemiônerartaugalloartillugit ajornerit kangunartut sunatuinait attortauvut Rômiut akkorngænne. Taimaimat jâreme 476me Rômiut nâlegauvingat asserortauvoĸ Germaniamiunut.

7. Nellautaijoĸ sæglojoĸ.

Jârit 622it J. s. k. Arâbiame Ismaêlib kinguvângita illangat Muamat nutânik okpertôĸatigêktoĸartitsivoĸ.

Muamat kivgaulauĸpoĸ uigarnermut akluitomut Arâbiame. Aglagungnangigalloarlune atuarsijungnangigalloarlunelo sillatutsiarpoĸ, idluarijauvlunelo angajoĸâminut, uigarneĸ taimna akluitoĸ nulliarilerpâ. Akluidlarlune sullijaksaĸaromairpoĸ, ingergavlunelo inuĸangitomut issumaksarsiulerpoĸ, okpertôĸattigêt nellît ânanaunerpaungmangâta. Imâk issumaĸalerpoĸ: „Kristusemiut ajoĸertûsingita illangit ânanaudlaralloarput, nellojulle ajoĸertûsingita illangit ânanaugivut, Jûdillo ajoĸertûsingita illangit ânanaugivut. Illũnatigle ajoĸertûsingita illangit nãmaginginivakka. Illũnainit: Kristusemiunit, nellojunillo, Jûdinillo nãmagijamnik kâttititsiniarpunga tamakkoalo akkuliotillugit, nutânik okpertôĸattigêktoĸartitsiniarpunga.“ Taimak issumaĸarlune illumertauvoĸ uiverijauvlunelo sæglonerub atâtagijanganut, tâmnalo attanerivlugo oĸarpoĸ: „Engele Gabriele saĸĸertilauĸpoĸ uvamnut tessiorlungalo Paradisemut. Tagvane Gûdib nangmineĸ ajoĸertulauĸpânga oĸautigijaksamnik.“ Iglugasangnut Mekkamut aivlune ajoĸertuilerpoĸ imâk: „Gûdeĸarpoĸ attausênarmik tâpsomalo Muamat nellautaijoĸutigivâ. Môseselo Jêsuselo nellautaijôlauralloarivuk, ivlerijaksaunginersauvlutigle Muamatemit.“ Piulijaunermik Gûdib nâpkigosungninganut, inublo õmatingata nutângortitaksauninganik ajoĸertûseĸalungilaĸ. „Tuksiaĸattarluse takpaungarniarpose ĸilangmut, nerritailivakluse ĸilaub upkoanganut tikkiniarpose, tunnitjiĸattarluse pilliutiksanik inûĸatipsingnut itterniarpose ĸilangmut.“ Taimak ajoĸertûseĸarlune inuk piulijaujungnarnerarpâ piniarnernut idluartunut. Ullapirsaumik pângat pijomik ĸaujilungilaĸ, ĸaujituiuarpoĸ sillaĸsûb allianarninginik. Tamanna pivlugo angutit nulliaĸarĸovait attausiongitunik.

Taimak ajoĸertuivlune okperijaulungilaĸ Mekkamiunut, mittautigijautuinarlune aulariaĸarpoĸ iglugasangnit. Tagva nellautaijoĸ sæglojoĸ ĸemâvoĸ Medinamut. Tagvanelo ajoĸertuilerivoĸ sivornganetut. Tingmiârsuk nujuitoĸ illiniar-

tipâ, pukkumâlurĸovlugo pîsinik illijaminik siutîngminit. Tingmiarlo (Muamat oĸâlatillugo) pilerangat pîsemik angajoĸâme siutîgingnit, Muamat oĸasôngovoĸ tussartiminut: „Tingmiaĸ una, Gũdib tillijanga ĸaitsivoĸ perĸojarnik nutânik ĸilangmit.“ Inuillo okpililauĸput, okpililauĸput Muamatib ajoĸertûsinginik tamainik, nâlektingillo unuksivalliavut. Tâpkoa illagivlugit aivoĸ Mekkamut, akkerartortigilauĸtarne tagvane sãlagivlugit nâlektillugillo ajoĸertûserminik. Unatadlarnikkullo saviksoatigullo ajoĸertûserne siamartinasuarpait sullitsiarlune, Kristusemiônerartaujut unuktut aglât nâlelilaungmatta nellautaijomik sæglojomik.

Muamat nangmineĸ nulliaĸalauĸpoĸ 32nik. Taipkoa illangat Judeojoĸ ĸollarpoĸ, Muamat nellâgut Gûdemut nellautaijoĸutaumangât. Tamanna pivlugo uine nerritipâ toĸĸonartunik, issumaĸarlune imâk: nellâgut Gûdemut nellautaijoĸutaugune, soĸĸoserniangilaĸ, toĸĸonartunik nerrigalloarlune. Sunaubvale! soĸĸoserpoĸ toĸĸovlunelo. Mediname nellautaijoĸ sæglojoĸ illuvertaulauĸpoĸ Muslimîllo ingergaĸattarput illuvinganut, tuksiarvigivlugo.

Muamat nangmineĸ toĸĸogalloartillugo, nâlektingit sãlaĸalauĸput nunaĸatigêksoarnik sunatuinarnik, mãnalo nellautaijoĸ sæglojoĸ nâlekteĸarpoĸ 170 millionenik sulle nunane sunatuinarne.

8. Bonifâtiuse.

Bonifâtiuse, Germânit apostelingænnik taijaujoĸ, Englandemit tikkipoĸ Germâniamut. Piulijine Jêsuse kivgartoromavlugo Germânit nellojôjut sulle sâgiartinasuarpait Jêsuse Kristusemut. Maksoadlarlune oĸâlavoĸ oĸautsinik tussanertunik nellojut akkorngænne, sivôrananelo nellojut ĸaujitinasuarpait Gûdingoat sunaungininggænnik. Germânit nunangænne nappârtoĸsoaĸalauĸpoĸ taipsomane, Gûdingoat illangænnut perĸutaujomik. Nappârtoĸ taimna Germâninut illũnainut ivlerijauvoĸ tuksiarviovlunelo. Bonifâtiusible ullimarlugo nakkappâ. Kappiasudlaralloarlutik nellojut nangerput nappârtub avatâne, nerriuklutik, Bonifâtiuse toĸĸotauniangi-

mangât ikkomamut ĸilangmit kattaktomut. Serĸorpalluklune nappârtoĸ ochovoĸ, kissianele ikkomamik kattaktoĸalungilaĸ. Bonifâtiuse ĸanoēlungilaĸ. Tagva nellojut illangit illitarsilerput Gûdingoat sunaungininngænnik tunnulugillo sâgiarput Gûdemut ômajomut. Nappârtuble ipsoma ĸejungit Bonifatiusib kattimavilliornermut attorpait.

Okpilertut Jêsusemut unuksivalliavut Germânit akkorngænne, Bonifâtiuselo ikajorteĸariaĸalerpoĸ ikkitôlungitunik. Tâpkoa innerterĸattarpait: „Sorsudlarta Nâlegavut malliklugo, inôgapta uvlune kiksarnartolingne kappianartolingnelo. Toĸĸolauĸta okpernivut pivlugo, taimak idluarijaunajarpat Gûdemut! Illinganiarata pigârtuksatitut sinniktutitut, mianersijutitulle ajungitutitut!“ Sullitsiarninga pivlugo Bonifâtiuse pâpstemut ajoĸertuijersoangortitauvoĸ Germâninut illũnainut.

Itôlerame aglât noĸĸalungilaĸ nellojut oĸâlavigivlugit tausendeoĸattartullo baptitauvut. Sullele Bonifâtiuse nellojunut toĸĸotauvoĸ. Iksivavlune tuppimine illaĸarlunelo unuktokasangnik Bonifâtiuse uvlut illangænne utaĸĸivoĸ baptitaksanik. Tikkitoĸaralloarpoĸ baptitaksaniungitorle; sakkolijarlutik nellojut unuktut saĸĸijâlerput. Bonifâtiusib illangit akkerartorasuarput, sakkuit attoromavlugit, angajoĸângætale agviarpait oĸautivlugit: „Sorsungniarata nellojunut, oĸartoĸarmat aglangne: Ajorneĸ ajortomut akkiniartaililugo pititse! Uvloĸ nerriugijara nelliutivoĸ. Nâlegaĸ tettigisiuk, tarnise piuliniarmagit!“ Taimak oĸauseĸartillugo sulle opaktauvoĸ nellojunut toĸĸotauvlunelo. Bonifâtiuse toĸĸotaulauralloarpoĸ, oĸautsille tussarnertut nungutaulungilat siamartitauvalliavlutigle Germânit akkorngænne.

9. Unatadlartut tuimilît senningajolingoarnik.

Itsaĸsoarnit okpertut ingergaĸattalauĸput Palestinamut, piulijipta Jêsusib nunagilauĸtangine ãniavigilauĸtanginelo toĸĸotauvigilauĸtanganelo tuksiaromavlutik. Muslimîlle unatadlarnikkut nâlegaulilaungmatta Palestinamut, tagva Kristusemiut tuksiariartortut Jerusalemut ullapitauĸattalauĸput Muslimînut ajæktortauvlutiglo aĸsârtauvlutiglo. Tamanna

Kristusemiut Europamiut sinnaungajutigivât. Nãmaksilungilat, Jêsusib nunagilauĸtanga nunagijaungmat okpingitunut, imaipoĸ Muslimînut. Pâpstillo ajoĸertuijullo okpertut kaiblaĸattarpait, sakkolijarlutik ingergarĸovlugit Palestinamut, iglugasaĸsuit ivsornaitut (tagva Jerusalem) unatadlarnikkut tiguniarlugit Turkit pitsartuningænnit. Piluartomik ajoĸertuijoĸ Pêter Jerusalemêrĸârlune oĸauseĸalauĸpoĸ kiblingnartunik, Kristusemiut Europamiut ĸaujitillugit okpertut Jerusaleliartut kappiasuktitauninginik. „Okpertose, attê sorsugiartoritse! Piulijipse ĸairĸovâse, illuvinga iglugasaksuillo ivsornaitut piulijaurĸovlugit okpingitut agganginit. Nâlegapse nippinganik nalegomangilasê?“ Taimak Pêterib inuit oĸâlavigivait. Unuktovaksuit kibliktauvut oĸausinginut jarillo 1095 it J. s. k. angerĸattigêlerput, Muslimît sorsugvigijomavlugit. Maksoatitaudlarput pâpstemuttauĸ. Illũnaita sorsugiartorniartut Muslimînut pâpstib angervigivait issumangnarungnaitomik ajortunit tamainit innôtsemiglo nungusuitomik. Sorsuktuksallo tuimiĸartitauvut senningajolingoarnik aupalluktanik.

Sûtjat 500 tausendit aularput Europamit Palestinamut. Angijomigle sorsujariaĸarput, Turkit sôngodlarmatta, sorsuktuksallo unuktovaksuit toĸĸovut saviksoarmut, kângmullo, ĸanimasermullo, tikkilerĸârtinnagit Jerusalemut. Iglugasaksuit ivsornaitut takkotainaramigit, sûtjat illũnatik sêrĸortulerput ĸugviorlutiglo ĸuviasumut nipliadlarput: „Jerusaleĸotse!“ Wochit tellimat nâvlugit iglugasaksuit illujaujariaĸarput Kristusemiunut, ittârungnalerĸârtinnagit. Iglut akkorngænne unatadlarneĸarpoĸ, okpertullo okpingitullo unuktovaksuit toĸĸotauvut, kissianele Turkit sãlagijauvut iglugasaksuillo ivsornaitut okpertut pitsartuningænnẽlerput. Sorsuktuksat angajoĸângita illangat attaningolerpoĸ Jerusaleme.

Turkille sãlagijaugalloarlutik taipsomane nippulungilat, Kristusemiut Jerusalemiut sorsugvigiĸattarpait nutâmik. Tikkitoĸaĸattaralloartillugo sorsuktuksaĸsoarnik Europamit, okpertut serlammarik sappilungilait iglugasaksuit ivsornaitut pigivlugit serngnigivlugillo jârit 88 it nâvlugit. Kingornganele sãlagijauvlutik Turkinut aulariaĸarivut Jerusalemit.

Unatadlarneĸaralloarpoĸ Kristusemiut Turkillo akkorngænne akkunit sulle, okpertullo millioneoĸattartut toĸĸotauvut unatadlarnerme, sullitsengilalle, Turkit sālaĸasinnalerput, mānalo sulle Turkit nâlegauvut Palestinamut iglugasaksoarnullo ivsornaitunut.

10. Amêrikab tikkitautainarninganik Europamiunut.

Jârit hunderteoĸattartut mattoma sivorngane Amerikaĸarninga ĸaujijaulaungilaĸ Europamiunut, jâreme 1492 me J. s. k. kissiane Amerika nagvartautainalaungmat Kolumbusemut. Kolumbuse inûlilauĸpoĸ Italiame. Atâtanga annorâksaliorteovoĸ nukappiarlo ikajorĸojauĸattarpoĸ atâtaminik. Taimailiorĸojauvlune ĸunnulungilaĸ, kissianele ĸikkatualerune, attutsainarpoĸ aglangnik atuarsivlunelo unipkautsinik angutit ingerganinginik nunanut sunatuinarnut. Tussarngartarnik tussarlune ingerganasuarpoĸ nangmineĸ nunanut ĸanningitunut. Jâreĸarmat 14 nik kippalungortitauvoĸ umiaĸsoarne ingergaĸattarlunelo nunanut sunatuinarnut. Illisimatsiarmat pilloridlarlunelo attanerub angajoĸângortipâ kingorngane umiaĸsoarnut.

Taipsomane illisimajut illangit issumaĸaĸattalauĸput Europab kittâne, imarbiksûb ungatâne nunaĸsoaĸangimangât ĸaujijaungitomik sulle. Taimak Kolumbuse issumaĸalaurivoĸ oĸarporlo illaminut: nunaĸsoaĸarmangât, uunaĸsoaĸangimangâllōnêt kittiptingne tukkisijartorungnaralloarpogut. Nellonalungilaĸ, unungatsainarluta tikkinajarapta sukutsiane nunamut, nunaĸsoavut illulersoangongmat angmaloriklunelo. Taimagle oĸarlune Kolumbuse sillaitônerartautuinarpoĸ nunaĸatiminut ikajoromajoĸangilaĸ. Tamanna pivlugo aivoĸ Portugalemiut attaningænnut, tâpsomungale ĸippiluktaugivoĸ. Taimailiorviovlune ikajortaujomavoĸ Hispaniamiut attaningænnut. Jârinigle 8 nik utaĸĸijariaĸarpoĸ mittautigijauĸattarlune, angerviolerĸârane attanermut umiaĸsoarnik nutaungitunik pingasuinik kippaluniglo 90 nik. Jâreme 1492 me umiaĸsuit pingasuit aularput Hispaniamit, Kolumbuse angajoĸautillugo. Oĸkomut umiaĸtorlutiĸ sukkalidlarput. Nunaĸsoarle Kolum-

busib nerriugijanga nanĕкâ? Uvlunik 60 nik ingergalerêrput, sulle saккijârtoкalungilaк nunamik; imarmiglo кilangmiglo takotuinarput. Tagva kippalungit kappiasulerput. „Asserornartomut airкovâtigut“ — taimak angajoкâtik oкautigivât. Kolumbusible nipliavigivait: „Maksoatitse, tikkisarainiarpogut aivigijaksaptingnut!“ Uvlôtillugo unnuarmelo Kolumbuse nangmineк umiaкsûb кânganêtsainarpoк nautsertorlune aulatsivlunelo. Nunale saккijâlungimat sulle, kippalut nâlegungnairput, angajaкâtik opakpât êgitsomavlugo imânut, utterajangipat Hispaniamut. „Uvlunik pingasuinarnik tussuvunga sulle. Kingorngane uttilârpogut, nunamik takkolungikupta.“ Taimak Kolumbuse nipliavoк, kippalungillo nãmaksivut. Kaulermat, takkovut nappârtub akkerunganik paungalingmik sâptaujomik, unnuarmele takkolerput кaumajomik кanningitome. „Nunâ! nunâ!“ taimak nipliavut illũnatik кugviorlutiglo кuviasumut kippalut erкitigêkput. Kaulermingmat, кikkertamik tungujoкtamik takkovut. Kolumbuse sivorliotillugo Hispanit nunaliput, sêrкortorlutik Gûde кujagivât, nuna nagvartautainartoк perкutautillugo Hispanit attaningænnut. Kikkertamiut aupallângajut tattaminiarlutik кablunât anorângillo sakkungillo umiaкsoangillo кemmergovait. Kikkertamingnik taisivut Guanahanimik. Guanahanile tagva кikkertat Westindiamik taijaujut mãna illangat. Kingorngane кablunât niulauкput кikkertab tamattoma assinginut sulle.

Kippalut illangit кemaklugit кikkertame, Kolumbuse uttilerpoк Hispaniamut illaminullo angijomik nertortauvoк mãna. Jâre nâlerкârtinnago aularivoк nunamut nagvartautainartomut. Ingergaкatingille siorniornartutigut sunatuinatigut aijariaкarmatta, angajoкâtik passivât oкarnerlutigivlugolo. Tamanna pivlugo Kolumbuse pititauvoк parngnanairsimavingmut кellaкsortauvlunelo кellaumgujanut. Passijaksaujutiksarsijoкangimat aularкojaugalloarivoк parngnanairsimavingnit, kissianele nertortaulungilaк nâmaktomik piniarvionanelo idluarmattut. Toккolerame кellaumgujanik attulauкtaminik parngnanairsimavingme neksarpoк illuvermut, inuit кujalịneкangingæta erкaumajauniksanganut sôrlo.

11. Krisusemiut illuserlukpalliavut.

Kristusemiut illagêngningat angijororpalliangmat nertornarpalliavlunelo inûĸatigêksuit akkorngænnne, ullapitaujungnairmat unangmijaujungnairlunelo okpingitunut, Kristusemiut illuserlukpalliagivut. Jêsusiblo Apostelillo ajoĸertûsingit puigortauvut mumiktauvlutiglo; aglait, Gûdib oĸausingit kammagijaujungnairput; târsilerpoĸ sôrlo Kristusemiut illagêngningine. Ajoĸertûtsit tammarnartut tâĸsiornartullo, illutsillo sujuksimajut illanginik tussarniarpose tamattomane.

Nâlegavut Jêsuse inôlaurame sulle tamâne nuname, Jûdinut oĸarpoĸ: „Aglangne ĸenneritse, inôtsemik nungusuitomik pitaĸarasugigapse tâpkonane, tâpkoangovullo kigligiudsijut uvamnik.“ Oĸausingitigut tamakkotigûna ĸaujititautsiarpogut, pijariaĸartaptingnik illûnainik, piulijauniksaptingnut illingajunik ajoĸertortaugapta aglaktigut. Tamanna pivlugo aglait ivlerijaksauluarput kammagijaksauluarlutiglo Kristusemiunut. Jârille 1000 dikasait J. s. k. Kristusemiut taimailiorungnairput. Aglaĸaralloarpoĸ, tâpkoale attortaulungilat. Ajoĸertuijut illangit aglât atuarsilungilat aglangnik, inutuinarnullo aglait atuartaurĸojaungimmarikput. Taimaimat ajoĸertûseĸasaraitsungnalauĸpoĸ tammarnartunik sunatuinarnik.

Ajoĸertuijersoaĸ Rômamioĸ ingminik tailauĸpoĸ „pâpstemik“ (imaipoĸ: atâtamik), Jêsuse oĸaralloarmat: „Kinamik atâtamik taisijuksaungilase nuname: attauseĸ atâtagigapsiuk ĸilangmētoĸ.“ Pâpstelo ajoĸertuilerpoĸ imâk: „Kristuse ĸilangmētoĸ simmerpara nuname, Kristuseovunga sôrlo inuit akkorngænne. Oĸautsikka illûnatik mikseĸârtôvut, perĸojakka malligaksauvut inungnut illûnainut, Kristuseogama sôrlo. Tammarnermik sapperpunga, tessiortautsainarama Gûdib anerninganut.“ Taimak oĸarlune pâpste Gûdingortipoĸ, inôgalloarame. Oĸartoĸarporle: „Illûnatik (inuit) kiglormut sâsimavut, illûnamassiatiglo piojungnairput, ajungitullijoĸangilaĸ attautsemiglõnêt.“ Gûdiblo perĸojangita tellimaujortut sivorlingat imailivoĸ: „Uvanga Nâlegauvunga Gûdit, sennipkut assimnik Gûdeĸartuksaungilatit.“

Kristusib senniane tâpsoma anânga Mariatauĸ inuillo

sunatuinait (sivuniptingne inôlauktut) hailigeonerartaujut tuksiarviorkojauvut. Adsingoangit pititauvut kattimavingnut, adsingoallo sângænne Kristusemiut sêrkortulerput, hailigionerartaujut opigivlugit tuksiarvigivlugillo. Okartokarporle: „Inungoarmik adsingoarmiglõnêt sennajuksaungilatit. Taimaitut tuksiarvigijaksaringilattit kivgartornagillo.“

Akkulaitomik okautjauvogut aglangne, inuk piulijaujungnarmat Gûdib nâpkigosungninganut kissiane, piniarnernungitorle. „Issumavikpogut, inuk idluarsititaulermat perkojat piniarkojanginuungitok, okpernermut kissiane.“ Taipsomanele ajokertûsekalilaukpok imâk: Inuk nangminek pêjaijuksauvok idluinerminik ajungitullinikkut, inuk piuliklertuksauvok nangminerminik piniarnikkut.

Ajokertûtsemut tamattomunga kuksalaitut illũnatik nipporsartauvut. Idluitullinermingnik missigivlutik, piniarnekarasuarput ajungitunik ikkitunik issumakarlutiglo: Gûdemut erkartortauniangilanga mãna idluinikka pivlugit, ajungitunik piniarnekalaurama. Idluitullinikka kammaginiangilait piniarnikka ajungitut pivlugit. — Nellâgôrasuartulle kappiasuktitaudlarput ajokertûtsemut taipsomunga, ajungitullitsainarasuarallоarlutik ullapirsaumik nagvalungilat. Tamât, tamât illuænne nipliajokarpok, ajungitullinerit amigaluarmatta. Timimingnik ãniatitsivut, nerritailivakput, attorput tuksiarnernik takkijunik, tunitjivut kênaujanik unuktunik pâpstemullo ajokertuijunullo kattimavingmullo, sullele issumagijaujungnairnersingilat.

Taimak taipsomane ajokertûsekalilaukpok sunatuinarnik tammarnartunik tâksiornartuniglo Kristusemiut akkorngænne. Akkerartortokaralloarpok illãne, okpernermik nellâgôrtomik ivlersijunik, tâpkoale unangmijautuinarput pâpstemut nâlektinginullo.

12. Johannes Hus nâlektingillo.

Johannes Hus ajokertuijôlaupok Bohêmiame. Attutsiadlarame aglangnik, kaujitsialerpok Gûdib pijomajanginik perkojanginiglo, Kristusemiullo illusekarmatta unuktunik akkerartortunik Gûdib okausinginut. Husib Kristusemiut innerter-

ĸattarpait tagva, illuseĸarungnairĸovlugit taimaitunik. Taimailiorlune nãmagijaungilaĸ pâpstemullo ajoĸertuijunullo, nangârijaunitik Husemut siblûtigingmatsuk. Hus avitauvoĸ aglât Kristusemiut illagêngningænnit pâpstiblo Hus iglugasaillo inniginiartangit õminarnerarpait. Tamannale kappianadlalauĸpoĸ, iglugasait illangit õminarnerartaulerangatta pâpstemut. Sivannerit attortaujungnairput tagva, Sakramentîglo (baptijut ķommunionelo) kattimaniksallo illũnatik noĸĸarput. — Husib pâpste taimailiortoĸ idluangitomik piniarasugigalloaramiuk, nũpoĸ iglugasaksoarnit Pragamit, kattimaniksarnik agviaromanane. Oĸâlaĸattarporle Pragab erĸâne unuktullo tessiorpait ĸaumajomut, illitarsinermut Jêsuse Kristusemik.

Jâreme 1414 me pâpstib ajoĸertuijoĸsuit attanerillo kattilerĸovait iglugasaksoarne Konstanzeme, Kritusemiut illinga331ningat ajoĸertûsingillo issumaksarsiorutaurĸovlugit taipkonunga. Hus tagvungarĸojaugivoĸ, ajoĸertûsingit erĸartortaurĸovlugit kattimajunut. Tagvungarlune Hus ĸunnulungilaĸ õmatiminele ikpigilaurĸôrpoĸ toĸĸotaulârnerminik Konstanzeme. Aularlune Bohemiamit aglakpoĸ inûĸatiminut imâk: „Nagliktakka ĸattangutikka, ĸaujivose, jârit unuktut nâvlugit Gûdib oĸausinginik oĸâlalaurama akkonapsingne, oĸâlavigijomanase ajoĸertûtsinik tammarnartunik tâĸsiornartuniglo. Piulijauniksapsingnik pinasuatsainalauĸpunga, taimak pinasuarpunga mãna sulle, illa taimak pinasuatsainalârpunga toĸĸo tikkidlugo. Ingergavunga mâna õmigijimnut, kissianele piulijiga ajugaĸangitoĸ tettigivara. Angerninga pivlugo tuksiarutjiniselo pivlugo ĸanneĸartiniarpânga tnnitjivigivlungalo illisimanermik, akkerartorungnartillunga õmigijimnik. Piulijima tunitjivigilinga anernerminik, kigligiutsitillunga tamât mikseĸârtomik, Gûdib oĸausingit malliklugit. Pitsartutiniarpânga, erĸsitailitillunga ãnianartunik parngnanairsimavingmiglo toĸĸomiglo. Kaujimavogut, Jêsuse nangmineĸ illanârijane pivlugit ãnialaungmat. Kemmailauĸpoĸ igsagaksamik uvaptingnut, uvaguttauĸ ãniarĸovluta piulijivut pivlugo. Tâmna ãnialaungmat, sôĸ uvagut ãniajuksaungilagût? Tuksiaritse, Nagliktakka, Gûde tunnitjerĸovlugo uvamnut anerner-

mik ajunginermik, pitsartutitsijungnartomik. Gûde utterкojinajarpat uvamnik illipsingnut, tagva nutâmik kivgartoromavavut, illitarivalliavlugo oкausingillo attutsiarlugit. Kuviasungnermulle angiluartomut tikkitaulârpogut, kattilârupta sukutsiane Jêsusib nâlegauviane. Jêsuse nâpkigosuktôvoк idluartôvlunelo, кittorngane tunnitsivigivlugit ullapirsaumik mâne nuname takpânelo. Tâpsoma sapputilise! Tâmna nertortautsainarle soraingitomik. Amen.“ Taimak Hus aglakpoк inûкatiminut. Ingergavoк Konstanzemut tagvanelo pititauvoк tagvainaк parngnanairsimavingmut.

Konstanzib erкâne kôksoaкarpoк Rainemik attelingmik. Kôngme nuvugusersoaкarpoк angmaloriktomik nutaungitomik. Nuvugusersûb attâne iglokulluкarpoк tâкtomik. Igalâкaralloarpoк attautsemik, mikkidlarporle; malliksoaкalerangallo kôksoarme, iglokullub illua serкerartauvoк kausertitauvlunelo. Parngnanairsimavingmut tamattomunga Hus pititauvoк, taккît unuktut nâvlugit tagvanẽniarlune. Ivît innangavigijangit aunerput, anorângit kammîgiglo kattalerput aunimut, kukkingit nujangillo takkidlarput, kigutingit kangâvut. Taimak timinga illũnane sujummarikpoк tikkitauvlunelo кanimasiâlungnut sunatuinarnut. Omigijingitale naiperкotigilungilât.

Pingasuertorlune Hus tessiortauvoк parngnanairsimavingmit kattimajunut, kiglisiniartaurкovlugo tâpkonunga. Angijomik passijauvoк кaккialerкojauvlunelo tammarnerilauкtaminik. Husele kiotsainarpoк: „Ajoкertuinasualauкpunga tamât Gûdib oкausingit tungavigivlugit. Aglaktigut tukkisititsungnarupsinga tammarnimnik, кaккialeromavunga kigligiutsijomavlungalo tammarnimnik. Tukkisititsungnangikupsinga tammarnimnik aglait attorlugit, akkerartutsainarniarpunga ajoкertûsipsingnik tammarnartunik tâкsiornartuniglo, ajoкertuilunginapse Gûdib oкausingit malliklugit.“ Ajoкertuijersuille kattimajut, tussaromanatik ajoкertûseкarnermingnik tammarnartunik, nipliadlarput: „Hus Sâtanaseovoк, ajoкertuinerluktôvoк, ajoкertuinerluktoкsôvoк illa. Taimaitoкalaungilaк mãnamut. Egissiuk tâкtoкsoarmut ungadlerpâmut,

tagvane ĸeavaksoadlarneĸaromârpoĸ aglerulârneĸaromârlunelo. Egissiuk ikkomamut! Ominarnerartaulet anânga illiniartitingillo, illangillo nâlektingillo! Ominarnerartaule Bohemia, nuna ajoĸertuinerluktub taipsoma inûlervinga!“ Taimak nipliadlarput, Husselo nangmineĸ oĸâlajungnangilaĸ nâmaktomik, oĸâlajungnairtitautsainarame ĸaggudlartunt. Passijautsainarlune kiglisiniartaulungilaĸ nellâgut. Julime 6 me jâreme 1415 me toĸĸomut pititauvoĸ. Toĸĸotauniarnerminik tussarame, Hus sêrĸortulerpoĸ tuksiarlunelo: „Nâlegaĸ Gûde, õmigijikka issumagijungnaivigilaukittôĸ nâpkiningnersoat malliklugo! Kaujivotit, tukkeĸangitomik passijaugama pititaugamalo toĸĸomut passijaksaungigalloartillunga. Taimaimat idluitulliningit issumagijungnaikit nâpkiningnersoat malliklugo.“ Tagva õmigijingita anorângit (ajoĸertuijub nellunaikutangit) pêrpait illijivigivâllo niaĸôtemik allakapsajamik Sâtanasingoalingmik. Takkogame tamattominga, Hus manigorpoĸ oĸarlune: „Pivlunga Nâlegara Jêsuse niaĸôtemik kakkilautelingmik attulauĸpoĸ, taimaimat ĸunnujuidlunga oĸinersamik tamattominga attoromavunga.“ Aniatitsijut oĸauseĸarmatta kappianartunik imâk: „Māna tarnit unertûtigivavut Sâtanasemut,“ Hus kiovoĸ: „Uvangale tarniga perĸovara piulijimnut.“ Ajoĸertuijôjungnairtitauvlune pititauvoĸ sûtjat agganginut, tâpkonunga âtaurĸovlugo toĸĸotauvingmut. Pissuklune iglugasaksoatigut Hus tuksiaĸattarpoĸ: „Jêsuse Kristuse, Gûdib ômajub erninga, nâpkiginga!“ Inuille nangertut apĸutigijangata senniane tussartullo tuksiartomik oĸarput: „Inub oma oĸauserilauĸtangit ajoĸertûserilauĸtangillo nellovavut, mānale tussariorpogut tuksiartomik nellâgôrtomik.“ Toĸĸotauvingmut tikkigame, Hus sêrĸortulerpoĸ ârlorlunelo tuksiarpoĸ: „Aggangnut anernera perĸovara, igvit piulilauĸparma, Nâlegaĸ, nertornartôjotit Gûde. Pivlutit, Jêsuse, oĸautsillo tussarnertut pivlugit toĸĸoleromavunga ĸunnujuidlunga. Igville õmigijikka issumagijungnaivigikit idluitulliningnit!“

Toĸĸotauviane nappajoĸarpoĸ. Tâpsomunga Hus pittuktauvoĸ aklunânut kausertunut ĸungasingale ĸellaumgujaviner-

mut ĸellaĸsortauvoĸ, kingorngane ikkomaksat illijauvut pittuksimajub avatânut. Ikkitaulerĸârtinnagille attanerutsit illangat tikkipoĸ Hussemut ĸaĸĸialerĸovlugo. Kaĸĸialerune, piulijaunajarpoĸ toĸĸomit. Hus kiovoĸ: „Oĸâlatsainalauĸpunga ajoĸertuitsainalungalo aglatsainalungalo inuit piulinasuarlugit ajorninginit. Gûdib ĸaujimavânga. Oĸauserilauĸtakka, ajoĸertûserilauĸtakka mikseĸârtut soĸĸosijuititsomavakka uvlome toĸĸupkut.“ Taimak oĸarmat, sûtjat ikkitsivut ĸejungnik. Hussele nipperĸortovlune tuksiarpoĸ: „Jêsuse Kristuse, Gûdib erninga, nâpkigilaunga!“ Taimak tuksiarpoĸ pingasuertorlune, nippeĸarungnairtitauvoĸ tagva issermut. Inuille nangertut tagvane takkovut sulle ĸangasinâgingnik aulajungnik sivikitomik, Gûdib kivgaĸotine nertornartoĸ angerarĸovâ tagva. Ikkomaĸarungnailermat, toĸĸungajub timinga nivingavoĸ sulle nappajome. Kejuit nutât ĸaitauvut ikkitauvlutiglo. Timinga nungutaungmat ikkomamut, argjangit kattarartauvut kôksoarmut, amiakoĸartaililugo mikkijoarsungmiglõnêt.

Ajoĸertuijorle unipkârtoĸ tamattominga aglalauĸpoĸ taipsomane: „Ajoĸertuijersuillo ajoĸertuijullo unuktut kattimalauĸput taipsomane Konstanzeme, illũnatigle idluarnerpângat ikkitaulauĸpoĸ.“

Hus nangmineĸ toĸĸotaungmat, nâlektingittauĸ Bohêmiamiut unangmijaudlarivut pâpstemullo attanersoarmullo. Taimailingaviovlutik Husikkut akkerartulerput unatadlarneĸarporlo akkunikasak Husikkullo Katolikillo akkorngænne. Husikkulle illangit unatadlariamik merngortulermatta utterkasaklutiglo Katolikit ajoĸertûsinginut, assingit taimailingatinnagit, Husikkut ingmingnut illagêgungnairput. Taimaimat Husikkut nellâgôrtut sãlagijauvut siamartitauvlutiglo. Tâpkoale siamasimajut illangit kattilerput kingorngane iglugasangne Kunevaldeme, agviartaunatik attanermut. Illagêktoĸalerpoĸ taikane jâreme 1457me. Illaujut illagênut makkonunga taivut nangminermingnik: „ĸattangutigênik.“ Inônasuarput Gûdib perĸojangit malliklugit, Gûdib oĸausingit tungavigijatuarivlugit. Illusitsiariklutik idluarijauvut ivleri-

jauvlutiglo inûĸatimingnut tamainut. Attaneĸ ĸoaĸsâralloarpoĸ, okpertôĸatigêt tâpkoa unuksivallianingænnik mallugosukkame, unatadlavioniarasugivlune nutâmik sukutsiane Husikkunut ukkonunga. Taimailingatailititsomavlugille unangmijaurĸovait. Jârit 10 it nâvlugit ĸattangutigêt angijomik unangmijauvut. Unuktut toĸĸotauvut, illũnatik ĸemâtsainartutitut illingavut, unnuarme kissiane kattilerungnarput ĸakĸarne nappârtunelo, tussarveĸarlutik oĸautsinik tussarnertunik. Sullele ikiglivallialungilat. Attaneĸalermat idluarnersamik, ĸattangutigêt unangmijaujungnairput unuksivalliavlutiglo. Jâreme 1500 me kattimaveĸarnerartauvut 400 nik iglugasangne iglugasaksoarnelo sunatuinarne Bohêmiame Moraviamelo. Ovatsiarôlermalle unangmijauĸattarivut, unuktut toĸĸotauvut, unuktullo nûput Bohêmiamit Moraviamillo. Nunangit kattimavingillo perĸutaugivut Katolikinut.

13. Lutêruse.

Lutêruse inôlilauĸpoĸ Novembereme 10 me jâreme 1483 me iglugasangne Eislebeme Gêrmâniame. Baptitauvlune atteĸartitauvoĸ Martinamik. Atâtanga aklugalloarlune okpilauĸpoĸ õmamut tamânut. Ernine illautsainarĸovâ illiniarvingmut, sillarnerluktillugo atâtangata nangmaĸattarpâ illiniarvingmut. Martina poĸidlarmat illiniarvingme, atâtanga kajusilerpoĸ, ajoĸertuijôlerĸovlugo sukutsiane. Tamanna pivlugo nukappiaĸ tillivâ illiniarvingmut ajoĸertuijuksanut illingajomut. Tagvanêdlune nukappiaĸ nerĸiksarsioriaĸarpoĸ nangminеĸ imgerlune iglut akkorngænne, inungnut nâpkigosuktunut aitortauniangimangârme nerĸiksanik. Ajoĸertuijuksat illiniarvingænnêdlune aglaleritsainarpoĸ sillatunersiorlune. Taimak atuarsilerpoĸtauĸ aglangnik, Gûdib oĸausinginik, sivorngane takkolaungitaminik. Atuarlugit tattaminiarpoĸ, oĸauseĸarmat unipkauseĸarlunelo unuktunik aglangne ajoĸertuijut oĸautigingitanginik kattimavingme. Tussudlalerpoĸ tagva, aglait tamakkoa sukutsiane nangminerijomavlugit, ajornangipat.

Jâreĸarlune 22 nik Lutêruse illiniartitsijôlerpoĸ iglugasaksoarne Erfurteme. Tagvane illaĸarpoĸ nagligiluar-

taminik Aleksiusemik attelingmik. Tâmnale uvlut illangænne inuartunut toĸĸotauvoĸ. Tamattomunga Lutêruse angijomik kiksartitauvoĸ. Ovatsiarogalaulermat pisukpoĸ iglugasaksuit erĸâne kallertillugo. Tagva ĸaumalangmik kattaktoĸarpoĸ Lutêrusib sennianut. Nangmineĸ tupviolungigalloarpoĸ, ĸaumalable pitsartuninganut ochotitauvoĸ ĸaujijungnairtitauvlunelo. Tupalerame, Lutêruse ĸoaĸsârpoĸ angijomik. „Kappianarmêk!“ — taimak issumalerpoĸ — „tupviommariklunga ĸaumalangmut nangertitaunajaruma māna tagvainaĸ erĸartuijub ĸilangmētub sângane. Piungitôvunga, sâgiariaĸarpunga, idluarnersamik inôseĸariaĸarpunga.“ Tagvainarlo kajusilerpoĸ, inôseĸaromarlune idluarnersamik. Illagijane ĸemaklugit aivoĸ igloĸsoarmut angutainaĸautemut. Tagvungarpoĸ, sillaĸsûb allianarningit ĸemâjomavlugit. Omatimine oĸumaititauvlune kappiasuktitauvlunelo ajornerminut, tamakkoa pêrasuarpait ōmatiminit piniarnernut ajungitunut. Nerritailivakpoĸ ĸaujijungnaiĸattarlune aglât kângmut, âniatitsiĸattarpoĸ timiminik issaĸautemut, tuksiaĸattarpoĸ — sullele kappiasugungnailungilaĸ, ullapirsauteĸalungilaĸ. Sunamik pijuksaumangârme, issumagijungnaiviojomavlune Gûdemut, nellovoĸ. Tagva aglait atuarlugit naipipait oĸautsit ipkoa: „Issumavikpogut, inuk idluarsititaulermat perĸojat piniarĸojanginuungitoĸ, okpernermut kissianut.“ Tamakkonungalo Lutêruse manigortaudlarpoĸ. Illitarsilerpoĸ: ajornikka pêrlugit ajoralloarpunga nangmineĸ, kissianele āniavlune toĸĸovlunelo pivlunga piulijima Jêsusib Kristusib pêrpait. Tâpsomunga, tâpsoma oĸausinginut okperuma, piulijaumavunga tagva. Taimaglo Lutêruse okpililauĸpoĸ issumangnarungnaitomik ajortunit okpernermullo tamattomunga manigortauvoĸ ĸuviasuktitauvlunelo. Jâreĸarlune 25nik Lutêruse ajoĸertuijungortitauvoĸ iglugasaksoarne Vittenbergeme, inuillo ĸuviasutsainarput, Lutêruse oĸâlalerangat, tukkisinadlartunik kiblingnartuniglo oĸauseĸarmat. Jârit ikkitut kingorngane Lutêruse tillijauvoĸ Rômamut pâpstemullo. Tagvungarĸojauvlune Lutêruse ĸuviasudlarpoĸ, pâpste opigidlaramiuk. Kissianele Rômamut tikkigame, kiksadlarpoĸ kappiasudlarlunelo. Tussarpoĸ tagvane tukkisivlunelo, Kri-

stusemiut angajoĸângat pâpste, tammarnermik sapperasugijaujoĸ inôseĸarmat piungitoĸsoarmik. Tâmnalo najortingillo attornerlukput Gûdib attinganik sæglovlutiglo imertudlarlutiglo. Kiksadlarlune aularpoĸ tagva Rômamit Vittenbergemut, tagvane ajoĸertuigannerlune. Mãnale Gûdemut nangmineĸ pititauvoĸ piniaraksanut pijariarĸortoluartunut.

Kristusemiut akkorngænne illusiâluĸarpoĸ taipsomane imâk: Pâpste kênaujanik unuktokasangnik attutsainarame inôseĸaromavlune issumaminik, tilliklerpoĸ illãne kivgaminik okpertôĸatiminut. Tâpkoale aglârsuit pâpstib perĸojangit niorvgutigivait. Aglârsuit tamakkoa illingarĸojauvut inuit ajorninginut. Aglârsuit taimaitut pissiarivlugit inuit pissivut issumangnarungnaitomik ajortunit. Kappianarmêk! idluitullijoĸ ĸaĸĸialilungigalloarlune akkilêtuinarpat aglârsuit taimaitut akkingænnik, tagva ajorningit issumagijaujungnainerput. Taimak inuit oĸautjauvut unuktullo okpilerput tamattominga pissivlutiglo aglârsungnik taimaitunik, akkilêneĸ kênaujanik oĸinersaungmat ĸaĸĸialernermit. — Angut niorvgutiksalik aglârsungnik taimaitunik, Tetzelemik attelik, tikkipoĸ Vittenbergib erĸãnuttauĸ Lutêrusiblo tussartingit aivut tâpsomunga, issumangnarungnaitomik pissiniariartorlutik. Kingorngane kiglisiniarvingme inertertaugamik Lutêrusemut, ĸaĸĸialerĸovlugit idluitulliningit pivlugit, kioĸattarput: „Kaĸĸialeriaĸarungnairpogut, issumangnarungnaitomik pissilerêrapta kênaujaptigut Papstib tillijanganit Tetzelemit.“ Tagva Lutêruse illumine ningalerpoĸ illusiâluit tamakkoa pivlugit. Ajoĸertûsernik malligaksarniglo 95 nik aglakpoĸ aglaillo tamakkoa nivingatipait kattimaviub Vittenbergemētub upkoanganut, atuartaurĸovlugit tukkisijaurĸovlugillo inungnut tamainut. Taimailiorpoĸ Oktobereme 31 me jâreme 1517 me.

Aglangne tamakkonane Lutêruse kigligiutsivoĸ, illuseĸ taimna akkerartormat Gûdib oĸausinginut, kigligiutsigivoĸ, Gûde kissime pitsartuneĸarmat ajortoerutjinermik, issumagijaujungnainersijungnarapta ajorniptingnit ĸaĸĸialer-

nikkut okpernikkullo kissiane, issumagijaujungnairnerlo niorvgutiksaulungimat.

Lutêrusib ajoкertûsingit кaujijausarailerput nunane sunatuinarne кuviagijauvlutiglo unuktovaksoarnut. Pâpstible ikajortingitalo кuviagingilait. Tamanna pivlugo pâpstib ikajortime illangænnik tilliklerpoк inerterijuksamik Lutêrusemik. Sullingilarle, pâpstelo kingorngane aipanganik tilliklermingmat, tâmnatauк sullinginivoк. Kaккialerкojauvlune pâpstemut Lutêruse kiotsainarpoк: „Kunnulungilanga каккialeromavlunga inuit illũnaita tussartillugit aglât, Gûdib oкausingit attorlugit tungavigivlugillo кaujititsungnarupsinga tammarnimnik.“ Taimagle pâpstib ikajortingit ajulerput, opinaratik, Lutêrusib ajoкertûsingit Gûdib oкausinginik tungaveкarmatta, pâpstible ajoкertûsingit tungaveкartinnagit Gûdib oкausinginik. Taimak sâlagijaujungnarane Lutêruse oкâlagannerpoк Gûdib oкausinginik Vittenbergeme, Katolikit illusingit piungitut ajoкertûsingillo tammarnartut nellonarungnaitillugit. „Illagêt okpertôкatigêt Jêsuse Kristuse kissiat niaкorivât, pâpste Rômamioк niaкorinago.“ Taimak oкarivoк tussartingillo malliktingillo unuksivalliavut. Pâpstible Lutêruse avikpâ okpertôкatigênit. Lutêruse кoaкsâlungilaк, pâpstib aglangit oкâlajut Lutêrusib avitauninganik Kristusemiut illagêngningænnit tiguvait êgillugillo ikkomamut ikkipait, taimaglo avipoк nangmineк pâpstemit. Taimak pijoкalauкpoк jâreme 1520me.

Jâreme 1521 me Germânit attanersoangæta Kâlib attanerutsit angajoкaunerojullo ajoкertuijersuillo tamaita kattilerкovait кaggimiovingmut iglugasaksoarne Vormseme. Kattimalerêrtillugit tagvane tikkitoкarpoк pâpstib tillijanganik Rômamit. Tâmnalo oкarpoк kattimajunut: „Tukkisivose, ajoкertuijokullub Vittenbergemiub Kristusemiut unuktut tammartingmagit, ajoкertûseкarlune piungitunik. Aglangit ikkitaksaurкojaulet tagva illipsingnut, Lutêrusele nangmineк pititaule pâpstib agganginut, pidlartaurкovlugo tâpsomunga.“ Attanersoarle attanerutsillo angajoкaunerojullo kiovut: „Taimak idlualungilaк. Angut taimna tukkisitsiarкârlugo kissi-

ane, aglangit ajoĸertûsingillo tukkisitsiarĸârlugit kissiane, ĸaujiniarpogut, pidlaraksaumangât.“ Tamanna pivlugo Lutêruse ĸairĸojauvoĸ Vormsemut attanerublo angervigivâ, sapputijomavlugo ingergatillugo Vormsemut uttertillugolo tagvangat Vittenbergemut. Lutêrusib illangit malliktingillo kappiasugalloarput, Lutêrusib ĸairĸojauninga Vormsemut tussarlugo, inerterpât aglât airĸonnago. Lutêrusible manigorpait oĸarlune: „Kollalungilanga, Gûdemut nangmineĸ ĸairĸojaugama.“ Tamanna pivlugo aularpoĸ ĸuviasuklune. Iglugasangne apĸutigijangine opigijaudlaĸattarpoĸ pitsiarviovlunelo. Illũnatik takkonârasuarput ajoĸertuijomik illerasungitomik pâpste akkerartorlugo. Vormsib erĸânut pigame, tikkitauvoĸ angumut iglugasaksoarnit pijomut. Tâpsomungalo Lutêruse oĸautjauvoĸ: „Itterniarnak iglugasaksoarnut, kattimajut tagvane nãmagingimattit!“ Lutêrusible kiovâ: „Iglugasaksoarne Sâtanaseĸaralloarpat makpilitatitut iglut ĸânginẽtutitut unuktigijunik, sullele ainiarpunga Jêsusib attingane, tâmna kigligiutigijomavlugo, tâpsoma perĸojanga malligomavlugo.“ Aprileme 17 me Lutêruse itterĸojauvoĸ ĸaggimiovingmut. Angutit 1200 it kattimalerput tagvane, illũnatik takkonârpât. Aglait illũnatik Lutêrusib aglalauĸtangit sâmẽput. „Aglait ukkoa aglalauĸigît?“ taimak apperijauvoĸ. Lutêruse ahailârpoĸ. „Kigligiutsijomavêt, aglangne tamakkonane tammarnartunik oĸauseĸalauravit sæglovlutillo? Kaĸĸialeromavêt, taimailiulauravit?“ Taimak apperijauvlune annikitomik Lutêruse issumaksarsiorpoĸ, tagva kiovoĸ: „Tagvainaĸ kiolunga sapperpunga, issumaksarsiorviksaĸarĸârtilaunga!“ Kaggimiojut angerput. Kaungmat, apperijauvoĸ nutâmik, ĸaĸĸialeromamangât. Lutêrusele kiovoĸ: „Kaujitilaunga, Gûdib oĸausingit attorlugit tungavigivlugillo, tammalaurama, ĸaĸĸialeromavunga tagva aglalauĸtakkalo êginiarpakka nangmineĸ ikkomamut.“ Taimak kiongmat ĸaggimiojut nãmaksingilat, naitomik tukkisinatsiartomiglo kiojaujomavlutik, ĸaĸĸialeromamangât ĸaĸĸialeromangimangâllõnêt. Lutêruse oĸarpoĸ: „Naitomik tukkisinatsiartomiglo kiojaujomagapse, kiotsiarniarpapse. Kaĸĸialerungnangilanga,

Gûdib oĸausinginik attutsiartomut sãlagijaungikuma. Tamânẽpunga. Assianik kioneĸarlunga sapperpunga. Gûdib ikajulinga! Amen.“ Taimak kiotillugo ĸaggimiojut illangit kibliktauvut kinamullo agviartaunane Lutêruse aularungnarpoĸ Vormsemit utteromavlune nunagijaminut. Kingornganele attanersoarmut toĸĸotaksaunerartauvoĸ. Kissianelo attanerutsit illangæta, Saksôniamiub toĸĸotaksaunerartaujoĸ sapputivâ. Apĸomẽtillugo sulle Lutêruse tikkitauvoĸ attanerutsib sûtjaĸotinginut âtauvlunelo tâpsoma igloĸsoangita illangænnut. Taimak Lutêruse terlingnartomẽpoĸ, ĸaujijoĸalungilarlo nanẽmangât. Lutêruse kiksadlaralloarpoĸ, mãna oĸâlajungnanginame Gûdib oĸausinginik inugiartoĸsoarnut Vittenbergeme, kissianele inuĸangitomẽgalloarlune sullijaksaĸadlarpoĸ.

Kaujivose, aglait Gûdib oĸausingit inutuinarnut atuartaurĸojaungimatta Katolikit akkorngænne, ajoĸertuijunulle piluartomik. Tussarĸauvosetauĸ, Lutêrusib aglait kissêta tungaviginasuarmagit. Aglaille taipsomane aglaktautuinarmatta Rômiut oĸausingine, tagva Lutêruse kajusilerpoĸ, aglait ablatsângortitsomavlugit Germânit oĸausinginut, atuaraksautillugit malliktiminut tamainut. Taimaglo aglait ablatsângortillugit Germânit oĸausinginut sullijaksaĸadlalauĸpoĸ taipsomane. Taĸĸernik 8 nik Lutêruse attanerutsib igloĸsoanganẽpoĸ; malliktingitale Vittenbergemiut akkorngænne akkerartûtijoĸalermat, aularpnĸ attanerutsib igloĸsoanganit Vittenbergemut ailune. Kuviagijauvlune illaliortauvoĸ, malliktingillo âĸiktaulerput.

Vittenbergeme Lutêruse ajoĸertuijôĸateĸalauĸpoĸ taipsomane ikajutsiartomik Melanchtonemik attelingmik. Tamarmik illagêt illingatsiartinasuarpait ajoĸertûtsillo illusillo tammarnartut sunatuinait pêrlugit. Jêsusib anânanga inuillo sunatuinait hailigeonerartaujut tuksiarviojungnairĸojauvut, kattimavingme Germânit oĸausingit attortauvut, ajoĸertuijut nulliaĸarĸojauvut, illagêttauĸ imgerĸojauvut kattimavingme, Luteruselo nangmineĸ tuksiaruseliorpoĸ unuktunik tamattomunga illingajunik. Taimak okpertôĸatigêt âĸiksortauningat pivalliavoĸ. Lutêrusib malliktingit (Evangeliumiunik tai-

jaujut) õmigijaugalloarput unangmijauvlutiglo Katolikinut, kissianele attanerutsit illangittauĸ mallingmatta Lutêrusib ajoĸertûsinginik, akkerartortingit sullingilat tagvainaĸ. Lutêrusible malliktingit unuksivalliavut nunane sunatuinarne.

Februareme 18 me jâreme 1546 me Lutêruse inôjungnailerpoĸ. Oĸauserilauĸtangita kingorlerpângit tamakkoangovut: „Aggangnut anernera perĸovara, igvit piulilauĸparma, Nâlegaĸ, nertornartôjotit Gûde!“

Lutêrusib toĸĸungata kingorngane attanersoaĸ Kâle ôktulaurivoĸ, Evangeliumiut pidlarlugit sugiarlugillo unatadlarnikkut. Tamattomanelo sullidlarpoĸ. Lutêrusib nunagilauĸtangata attanerusinga ikajortingillo sâlagijauvut attanersûb sorsuktuksaĸsoaĸotinginut. Taipsomane attanersoaĸ tikkipoĸ Vittenbergemuttauĸ takkojartorlunelo Lutêrusib illuvinganik. Nangerlune illuvingane attanersoaĸ oĸautjauvoĸ sorsuktuksat angajoĸângita illangænut: „Ajoĸertuinerluktub ipsoma timinga saĸĸertitautuinarle ikkitauvlunelo!“ Kâlele kiovoĸ: „Aukak! Lutêruse erĸartortiminēpoĸ. Timinga merngoersertuinarle. Toĸĸungajut unatadlaromangilakka inôjulle.“ Kingorngane attanersoaĸ sâlagijaugivoĸ jâremelo 1555 me angeriaĸarpoĸ, Lutêrusib malliktingit ullapitsungnairomavlugit pidlarungnairomavlugillo.

14. Ajoĸertûtsit âĸiksortauningat Englandeme.

Oĸartoĸarpoĸ aglangne: „Oĸautsit piniarnerillo inungnit pituinarunik, nungujomârput, Gudemille pikpatta, asserorlugit ajorpasse.“ Oĸautsit tamakkoa illingavut Kristusemiut ajoĸertûsingita âĸiksortauningænnuttauĸ. Tamannatauĸ Gûdemit pingmat, tagva inuit asserorlugo ajorpât. Taimak saĸĸijârpoĸ pijoĸartune Germâniame Lutêrusib toĸĸungata kingorgane, taimak saĸĸijâluarivoĸ pijoĸartune Englandeme.

Lutêrusib piniarningit ajoĸertûsingillo tussaumajaulerput Englandemetauĸ idluarijauvlutiglo unuktunut. Angut idluartoĸ Tindêlemik attelik ingergavoĸ Englandemit Germâniamut, tagvanelo Gûdib oĸausingit ablatsângortipait Englisit oĸausinginut nenertaurĸovaillo tillilugillo kingorngane Englande-

mut. Tamannale nãmagijaungilaĸ attanermut, tâmna nâlengmat sulle pâpstemik. Aglait attortaurĸojaungilat ablatsângortitingallo toĸĸotauvoĸ. Toĸĸotauniarlune Tindêle tuksiarpoĸ: „Nâlegaĸ, Nâlegaĸ, Englisit attaningat uitilauruktôĸ!“

Ovatsiarôlermat attaneĸ Heinrich akkerartulerpoĸ pâpstemut, pitjuteĸalungigalloarlune ânanâmik. Pitjuteĸarpoĸ imak: Nulliane aviklugo nullianikpoĸ assianik. Piniarninga tamanna nãmagijaungimat pâpstemut, tagva attaneĸ nâlegungnairpoĸ pâpstemik. Nangmineĸ attaniojomavoĸ nunamine inuĸotimelo illagêngningine, nangmineĸ ajoĸertuinerôjomavoĸ Kristusemiunut Englisinut. Taimailingagalloarlune Katolikeovoĸ sulle, ajoĸertûtsit tammarnartut sunatuinait ivlerilugit. Kissianele Kristusemiut aglangnik attorĸojaulermatta mãna, tagva ajoĸertûtsit âĸiktaunartut, Jêsusib ajoĸertûsingit siamartitauvalliavut Englisit akkorngænne. Taimak Gûdib illingatitsungnarpait inub attausib idluitulliningit unuktut idluarĸutiksangænnut.

Jârit ikkitut Heinrichib toĸĸungata kingorngane panninga Maria attaniolerpoĸ Englisinut. Arnaĸ taimna „aulingmik“ attipsâĸarpoĸ. Katolikeovlune pâpstelo nâlengmivlugo Evangeliumiunik unangmiklerpoĸ, pitillugit parngnanairsimavingmut pidlarlugillo toĸĸolugillo. Unipkârtoĸarpoĸ, taimna Maria „aulik“ attaniotillugo, Evangeliumiut 400 it ikkitaulaungmatta. Nakkudlarpoĸ, unurnerpaujut ãniatitaugalloarlutik Nâlegatik Jêsuse missiarutigingimatsuk. Angut attausẽnaĸ, anorâksaliorte Tomki tainiarpara. Ajoĸertuijersuit Katolikit illangata Tomki kiglisiniarpâ. Issumanga sangutillugo ajorame, ajoĸertuijub Tomkib umingit nussukpait aksorornermut. Tamattomungatauĸ Tomki sangutitaujungnangilaĸ. Tagva ajoĸertuijub Tomkib aggangit tigumiarlugit issaktipait paĸĸojamut ikkoalajomut. Nukkingit taĸangillo erĸilerêrput aungatalo ajoĸertuijut tagvanẽtut illangat serĸeralerpâ, Tomkible issumangit sangutillugit ajorpait. Taimaimat toĸĸotauvoĸ ikkomamut. Tâpsotunaĸ Evangeliumiut unuktut ãniatitauvut toĸĸotauvlutiglo taipsomane Katolikinut

Englandeme. Sullele Evangeliumiut ikiglilungilat, unuksivalliavut aglât. Unuktulle aularput taipsomane Englandemit, nūlutik nunanut sunatuinarnut unangmijauviongitunut. Nakkudlalaukpok, Maria „aulik“ jârinik tellimainarnik attaniongmat. Tokkungata kingorngane nukkanga Elisabet attaniolerpok. Attanek tâmna nangminek Evangeliumiovlune inukotine agviarungnairpait, ajokertûtsit âkiksortaumajut malliklugit. Parngnanairsimavingmētut annerkojauvut unangmijaujullo okpernek pivlugo sapputijauvut serngnigijauvlutiglo. Tamanna pivlugo attanek Elisabet Katolikinut piluartomiglo pâpstemut ōmigijaugalloarpok pâpstiblo tokkotaksaunerarpâ aglât. Nunakatigêt sunatuinait attaningit pâpstib kaiblarpait, unatadlarkovlugit Elisabetemut. Hispâniab attanertangata pâpste ikajorasuarpâ. Manugât 150 it âkiksortaurkovait unatadlarnermut tamakkonanelo kippalokarpok 8000 nik sorsuktuksaniglo 31000 nik ajokertuijuniglo Katolikinik unuktovaksoarnik, sâgiartitsijuksanik Englisinik pâpstemut. Manugât tamakkoa ingergarkojauvut Englandemut, Elisabetiblo sorsuktuksaksoakotingit sālagerkârlugit, Hispânit Englisit illūnaita nâlektinasuarpait pâpstemik. Sullingilalle, Gûdib nangminek Evangeliumiut ikajormagit. Elisabet sorsuktuksaksoakarmivlune uttakituinarpok Hispânit tikkiniarningænnik. Kissianele akkonaksoarmut tikkitauvlutik Hispânit manugângit siamartitauvut. Illangit mallit pitsartuningænnut serkomitauvut, illangit Englisit manugânginut sālagijauvut ikkitauvlutiglo asserortauvlutiglo, assingille utteriakarivut Hispâniamut. Uttertillugit Hispâniamut akkunaksoarmut pijaugivut manugâllo ikkitotuinait serlammarik tikkiput Hispâniamut kanoēlugatik. Englisit piulijauvut Evangeliumiullo illūnatik kuviasukatauvut. Taipsomangat Englisit umiaksoangit ingergavut nunanut sunatuinarnut: Amêrikamullo Indiamullo, Elisabetiblo attaniovinga angijororpalliavok, Englisillo pitsartuvalliavut. Attanek Elisabet inôjungnairame jâreme 1603 me, jarekarpok 70 nik, attaniolaukporlo Englisinut jârit 55 it nâvlugit.

15. Unatadlarneĸ kappianaluartoĸ okperijaksat pivlugit.

Jârit unuktôlungitut Elisabetib toĸĸungata kingorngane unatadlarneĸalauĸpoĸ Germâniame Katolikillo Evangeliumiullo akkorngænne okperijaksat pivlugit.

Unatadlarneĸ tamanna pigiarpoĸ Bohêmiame. Mattiase attanersoangotillugo Bohêmit Evangêliumiut (Husikkut ĸattangutigêllo) ullapitauĸattarput unangmijauvlutiglo Katolikinut. Kattimavingita illangat serĸomitaurĸojauvoĸ attanermut. Tamattomunga angijomik kiksartitauvlutik Evangeliumiut aglakput attanermut ĸenuvigivlugo taimailiortoĸarungnairĸovlugo. Attanermulle ânanaungitomik kiojauvut. Taimaimat Evangeliumiut angajoĸângit ningalerput. Oĸautsit ipkoa: „Inungnik aĸunaidlarniarase idluitullinaselõnêt“ aipaingillo: „Saviksoarmik attortoĸ saviksoarmut nungutaksauvoĸ“ erĸaumanagit ikajorasuarput nangminermingnik. Attanersûb ikajortingita illangit, õmisungnerartauluartut Evangeliumiunik, êgipait ĸaggimiovingmit, igalâkut êgillugit attanerutsillo Evangeliumiut illangat attaningortipât Bohêmiamut, attanersoaĸ Mattiase nâlegungnairlugo. Kissianele attanersûb sorsuktuksaĸotinginut Bohêmit sãlagijausaraiput. Angajoĸângit toĸĸotauvut, ajoĸertortingit nûrĸojauvut, kattilerĸojaujungnairput kattimavingne. Illaujomangitut Katolikinut aulariaĸarput Bohêmiamit, nunatik iglutiglo perĸutitiglo ĸemaklugit. Evangeliumiut tausendeoĸattartut aularput taipsomane Bohêmiamit nunanut sunatuinarnut. Attanerit attanerutsillo Germânit illangita serngnigigalloarpait okpertôĸatitik unangmijaujut ikajorlugillo. Illũnatigle sãlagijauvut attanersûb sorsuktuksaĸsoaĸotinginut. Jârit 10 it nâvlugit unatadlarneĸalerêrtillugo Germâniame, Katolikit ajugaurĸôrput, Evangeliumiut sãlagijaummarirĸôrput. Gûdible taimailingarĸolungilait. Tamanna pivlugo tillikliutivâ ikajortuksaĸ nangmineĸ annerijarne.

Europame tachardlerme, Suedeneme attaneĸarpoĸ taipsomane idluartomik Gustav Adolfemik attelingmik. Tâpsomalo inuĸotingitalo okpertôĸatitik Germânit illapsugidlarpait. Tamanna pivlugo sorsuktuksaĸsoaĸotine kattilerĸovait, sût-

jallo 15 tausendit illagivlugit aivoĸ Germâniamut, Evangeliumiut ikajoromavlugit. Germaniamut tikkidlutik nunalitainarmatta, attaneĸ Gustav Adolfe pâmangalerpoĸ sorsuktuksaĸotime takkoænne, Gûde ĸujagivâ, mānamut ikajutsiarmat, tuksiarvigivâ, mānamit ikajorĸovlugotauĸ. Sûtjat angajoĸângita illangit tagvanētut kibliktaulerput ĸugviorlutiglo. Attaneruble oĸautivait: „Kugviorniarase, illakka, tuksiaritsele! Tuksiarpallianivut malliklugo sālaĸarpallianiarivogut.“ Gûdiblo Suêdit illagivait. Katolikit sorsuktuksaĸsoaĸotingit nûtsainarput, Gustav Adolfe suĸĸijâtuarmat, Evangeliumiunullo illaliortautsiarpoĸ. Kiksanadlarpoĸ, Gustav Adolfe Evangeliumiut iglugasaksoangita illanginik Magdeburgemik piuliklerungnalungimat Katolikit agganginit, tagvungarungnarane tuavi. Iglugasaksuit tamakkoa illujauvut Katolikinut, sālagijauvlutiglo asserortauvut ikkomamut. Ikkoalalerêrtillugit Katolikit sûtjangit ittârput iglunut, perĸutit sunatuinait piviianartut aĸsârivlugit. Iglugasaksuit inungit toĸĸotauvut, nutararsuit aglât arnaillo nikkagijaungilat. Sivorngane igloĸalauĸpoĸ 2000 nik tagvane, kingorngane igloĸatuinarpoĸ 300 nik, sivorngane inuit 30 tausendit nunaĸalauĸput tagvane, kingorngane inôjoĸatuinarpoĸ 1500 nik. Kappianadlartunik illuseĸarput taipsomane sûtjat Magdeburgeme. Suêdit attaningat kiksadlarpoĸ, iglugasaksuit piulijungnalaunginamigit asserornartunit. Katolikille sorsuktuksaĸsoangit mallikpait maggoertorlunelo sālagivait unatadlarnikkut. Tagva Katolikit illimasulerput Evangeliumiulle ĸuviasulerput. Attanersoarle sorsuktuksoarnik nutânik kattilertitsivoĸ, tâpkoalo tillivait, sālaĸarĸovlugit Suedinik. Novembereme 16 me jâreme 1632 me unatadlarneĸarpoĸ iglugasait Luezenib erĸâne. Sorsuktuksat unatalerĸârtinnagit, attaneĸ Gustav Adolfe sêrĸortulerpoĸ sûtjaĸotine tuksiaĸatigivlugit. Angutitut attausertut tuksialerput: „Gûde sapputsauviksauvoĸ, sakkuksauvoĸ ânanâmik, kappiagijaptingnillo ikajutsainarpâtigut.“ Tuksiarêrmatta attaneĸ nipliavoĸ: „Attê, māna sorsulerta! Gûdib ikajulitigut! Jêsuse, Jêsuse ikajulaunga, sorsulerĸovlunga uvlome attivit nertornautiksanganut.“ „Gûdib ikajulitigut!“ taimak

kaggudlarlutik Suedit opakput Katolikinik. Akkunit Suedit Katolikillo unatautivut, nellît sâlakarkôngilat. Tagva Suedit illangit aulatauvlutik attanermut sivumualerput sâlakarlutik, akkerartortingillo kemâlerput. Taimak pijokartillugo attanek tussartitauvok, Suedit illangit kaninginersaujut sâlagijauniarkôrmatta Katolikinut. Taimak tussarlune attanek sukkalidlarlune ainasuarpok tagvunga. Arkomētillugo sulle kukkertauvok tokkotauvlunelo. Tokkolerlune kattakpok horsemit tuksiarlunelo: „Gûdiga, Gûdiga!“ anernangerpok. Suedit tussaramik, attanek tokkongmat, ningadlarlutik sivumuarput. Katolikit akkerartutsiaralloarlutik sâlagijaummarikput kemâjariakarlutiglo. Taimak Evangeliumiut sâlakaralloarput, sâlakarnitigle kuviasûtigingilât, attanek Gustav Adolfe tokkongmat.

Attanerub Gustav Adolfib tokkungata kingorngane unatadlarnek soraingilak sulle. Jârit 16 it nâvlugit Katolikit Evangeliumiullo unatautivut sulle, illāne Katolikit, illāne Evangeliumiut sâlakartillugit. Unatadlarnek tamanna kappianadlalaukpok piluartomik Germâninut. Iglugasait unuktovaksuit inuerutjauvut, perorsêvît asserorsimavut, ajoksarnermullo inuit nerrijariakarput sunatuinarnik nerkiksaungitunik. Unipkârtokarpok, jârine taipkonane inuit 10 millionit tokkolaungmatta Germâniame unatadlarnikkullo ikkomakkullo kanimasiâlukkullo ajoksarnikkullo.

Jâreme 1648 me Katolikit Evangeliumiullo ullapirsartigêsinnalerput. Evangeliumiut angerviovut inôrkojauvlutik okperijaksarijatik malliklugit. Taipsomanenillo taimak kappianartigijomik unatadlarnekalaungilak sillaksoarme.

16. Herrnhutekatainarpok.

Erkaivose, unatadlarnek taimna kappianartoksoak pigialaungmat Bohêmiame, Evangeliumiullo sâlagijaurkârlutik aularkojaungmatta tagvangat. Unuktovaksuit nûlaukput taipsomane inûlervigilauktamingnit, unuktulle uttilaurivuttauk Katolikit ajokertûsinginut tammarnartunut. Sullele Evangeliumiokarivok sagvangitome ikkitôlungitunik Bohêmiame (kat-

tangutigêt kinguvânginik. Okperijaksarijatigle malliklugit sagvartome inôjungnangilat. Ullapitaukattarlutik unangmijaukattarlutiglo Katolikinut merngortulerput nũnasuasinnalerpullo nunagijamingnit. Gûdible okpertut taipkoa naiperkonartut issumagilerêrpait, angutemik ikajortiksangænnik annerosuklune.

Jâreme 1690 me iglugasait Moraviamiut illangine nukappiararsuk Kristian Davide inôlilaukpok. Katolikit akkorngænne inugoijauvlune ajokertûsinginiglo tamainik ajokertortauvlune, ômatinga nipporungnangilak, passijautsainarame idluitullinerminut. Inôsuktôvlune igluliorteolerpok. Tagva uvlut illangænne Evangeliumiut iglungænne sullijaksakarpok. Ukkonunga okautjautainarpok, Gûde kissime tuksiarviojuksaungmat inuillo hailigeonerartaugalloat adsingoangillo tuksiarviojuksaungimatta, taimak perkojakaralloartillugo Katolikit akkorngænne. Mãnamut Kristian Davidib Katolikit okperijaksangit mallitsainarpait, mãnamille kollalerpok, tamakkoa Gûdemut idluarijaungmangâta. Gûdib okausinginik aglaksimajunik takkolaungilak sulle, taimaitokarninganigle tussarame, tussudlarpok tamakkoninga. Gûdib okausinginik kingorngane pigame, attutsiarpok aglangnik kemmergolugit kaut tamât, tamakkotigûnalo kaujititaulerpok, Katolikit okperijaksangit ajokertûsingillo illusingillo akkerartukattarmatta Gûdib okausinginut. Tamanna pivlugo nunagijaminit nũlune illaunasualerpok Evangeliumiunut Germâninut, ajornangipat. Iglugasangnut sunatuinarnut aivok, Evangeliumiunik nellâgôrtunik kenneriartorlune. Taimailiorlune tikkipok jâreme 1717 me iglugasangnut Gorlitzemik attelingnut. Tagvane ajokertuijokarpok taipsomane nertornaluartomik taimnalo tussakattarlugo okarkatigikattarlugolo Kristian Davide kuviasulerpok õmatimine. Taimak mãna ullapirsautekarame kajusilerpok, nunakatigilauktarne Moraviame takkojartoromavlugit ajokertoromavlugillo. Taipkoale illangit mallitsiarungnailutik Katolikit illusinginik tâpkonunga ullapitaukattarmatta, Kristian Davidib aularkovait Moraviamit Germaniamut, tagvane Evangeliumiut akkorngænne nunakarkovlugit. Kristian Da-

vidib nangminek iniksarsioriartorpait kujalidlarporlo, angajokaunerôjok Zinzendorfe angermat, Moraviamiut aulalârtut nunagijamingnit okpernek pivlugo illalioromavlugit. Tamanna pivlugo Kristian Davide jâreme 1722 me ingergalerivok Moraviamut, tagvangallo inuit 10 it neksarpait tessiorlugit Zinzendorfib nunanganut.

Angajokaunerôjok Zinzendorfe inûlilaukpok Maime 20 me jâreme 1700 me. Sorrusiotillugo sulle atâtanga inôjungnailerêrmat, Zinzendorfe illaliortauvok inugoijauvlunelo anânatsiaminut. Anânatsianga okpertôgame nellâgôrtok, nukappiak inugoinasuarpâ idluarmattut, nâlektillugo Gûdiblo okausinginik kaujitillugo. Sorrusionerminit Zinzendorfib piulijine nagligivâ õmamut tamânut. Illãne õmatime issumangit aglakpait aglaillo tillikliutivait Jêsusemut. Egipait igalâkut, tiktaurkovlugit kongmuartitaurkovlugillo kilangmut. Illauvlune illiniarvingmut pokidlarpok, anânangalo illangillo tussudlarput, idluarsaijungorkovlugo sukutsiane erkartuivingme. Zinzendorfe nangminek taimak tussulungigalloarpok, ajokertuijungoromangârlune; Gûdible perkojanganik: „Atâtangnik anânangniglo nâlektuksauvotit“ — kaujivlune kunnulungilak, illame pijomajangit malligomavlugit. Inummariolerlune ingergavok nunatigut sunatuinatigut, okpertôkatigêniglo sunatuinarnik illitarsilerlune kajusilerpok, Nâlegak Jêsuse kivgartoromavlugo ikajoromavlunelo, Gûdib nâlegauvinga angijorortitaurkovlugo sillaksoarmiut akkorngænne. Taimak issumakarlune nunatsiak igluksoatalik Bertelsdorfe pissiarivâ, tagvangat ikajoromavlune Gûdib nâlegauviata angijorortitauninganut. Okpertunik Moraviamiunik unangmijaukattartunik Katolikinut tussarame, kunnulungilak tagva illalioromavlugit nunamine.

Kristian Davide illangillo tikkingmatta Bertelsdorfemut, Zinzendorfe tagvanẽlungilak. Pimaklertekotinganulle nunamik kaujititauvut igluliorvigijaksamingnik. Junime 17 me jâreme 1722 me nappârtok sivorlerpâk nakkatauvok igluksamut sivorlerpâmut. Taipsomane Kristian Davidib nappârtok ullimâtainarlugo imgerutib 84 ib okausertangit attorpait: „Tingmiab iglo nagvarpâ tullugarnaublo uvlokarvine ivavigijane piarkaminik, altârekotitit, Nâlegak Zêbaot, attanerijara

Gûdigalo.“ Nuna igluliorvigijaksangat imaksuliovlune ukpigakadlarpok piungitunik. Tamanna pivlugo arnait Moraviamiut illangat niplilerpok Jêsusib illiniartingititut: „Nakit kakkôjaksarsiniarpitâ tamâne inukangitome?“ Kiojokarporle amma aglait okausertanginik attortomik imâk: „Okperuvit Gûdib ajugakangininga tamâne takkojomârpat.“

Mittautigijaukattaralloarlutik sillalinut senniagôrtunullo Moraviamiuvinît ipkoa maksoajungnailungilat igluliorlutik. Novemberiblo pigiarningane iglo pijarêrmat, innigijaulerpok inungnut ipkonunga. Kingorngane attekartitaulerpok „Herrnhutemik“ imaipok: „Nâlekab sapputijanganik.“ Zinzendorfe okkiorme uttermat nunaminut, takkogiorpok Moraviamiovinît iglungænnik, itilunelo inungit sêrkortorkatigivait tuksiarkatigivlugillo, iglo Gûdemut sapputjautsainarkovlugo.

Ovatsiarôlermat tikkitokarivok Moraviamit, illa nunanit sunatuinarnit tikkitokarpok Herrnhutemut jâremelo 1725me inukalerērpok 90nik tagvane. Illūnatik okpertôgalloarput, okpernitik pivlugo aulalaukput nunagilauktamingnit, perkutitik iglutiglo kemaklugit aglât. Sullele Herrnhutemiut issumakatigêtsialungilat, erkartuinermigle terliakattainermiglo attukattarput. Illinganingat tamanna nāmaginnago Zinzendorfib inertikattarpait, taimak illusekarungnairkovlugit, malligaksakartipaittauk ânanâmmaringnik. Herrnhutemiullo nâlegomagalloarput, nutâmmaringmigle illinganekartitauvut Augusteme 13me kissiane jâreme 1727me, kattimatillugit kattimavingme kibliktaungmatta attautsikut tupviovlutiglo Gûdib Anerninganut. Taipsomangat illagêngnekatsialerpok Herrnhuteme. Illagêt Herrnhutemiut unuksivalliavut kingornganelo aulartokarmat okâlajuksanik okautsinik tussarnertunik nunanut sunatuinarnut, Kristusemiunullo nellojunullo, illagêt unuktokasait tunganektârtauvut Germaniamelo Englandemelo Amêrikamelo nellojullo sunatuinait nunangine. „Moraviamiut“ ubvalo: „kattangutigêt“ illagêngnekarput māna Germâniame 28nik, Englandeme 38nik, Amêrikame 72nik, nellojôlauktullo nellojôjullo akkorngænne 130nik. Tamakkonane illūnaine Kristusemiokarpok 130tausendekasangnik.

17. Attaneĸ Friedrich.

Jâremit 1740 mit 1786 tikkidlugo attaneĸalauĸpoĸ Germâniab nunangita illangænne Prussiame Friedrichemik attelingmik. Tâmna inuĸotiminut nertortaudlalauĸpoĸ opigijauvlunelo akkerartortiminulle sivoragijaulaukpoĸ angijomik.

Sorrusiovlune jâreĸatuinarlune 10 nik illiniarĸojaulerêrpoĸ sorsuktuksat sullijaksanginik atâtaminut. Kissianele nukappiab tamakkoa ĸuviasûtigingilait, aglait ĸuviasûtiginersarivlugit. Taimaimat nãmagijaungilaĸ atâtaminut inertertauvlunelo suaktauvlunelo, kivgaĸotingit tussartillugit aglât. Taimailiortaunerminik atâtaminut sibluvlune merngortorlunelo, nukappiaĸ ĸemânasuarpoĸ. Kissianele ĸanningitomut tikkinane sulle, angujaulerêrpoĸ angerartitauvlunelo. Atâtaminut ittermat, tâmna ningarpoĸ angijoĸsoarmik, issumaĸalerpoĸ aglât, ernine toĸĸotaurĸojomavlugo, sûtjaĸ ĸemârĸojaulungimmaringmat angajoĸâminit. Saimarsartaungmalle angajoĸaunerôjut oĸausinginut, Friedrich pititautuinarpoĸ parngnanairsimavingmut. Parngnanairsimavingmêdlune Friedriche illitarsilerpoĸ tammarnerilauĸtaminik, ĸaĸĸialerlunelo aglakpoĸ atâtaminut, issumagijaujungnairomavlune tâpsomunga. Angitsiarpoĸ, mãnamit ernionasuarlune nâletsiartoĸ. Angerningalo tamanna nellautsivoĸ, nâletsiarpoĸ kingorngane atâtaminik, tâpsoma pijomajangit perĸojangillo tappagingimmariklugit. Taimailingangmat atâtanga saimammarikpoĸ, toĸĸoviksangalo nelliutilermat, oĸarpoĸ: „Gûdiga, saimammariklunga toĸĸolerungnarpunga mãna, erneĸarama nâletsiartomik pilloritsiartomiglo.“

Friedriche attaningorame, unatadlariaĸarpoĸ Austriamiunut, akkerartortinelo sãlagivlugit nunamik angijokasangmik tigusilerpoĸ taipkonangat nunaĸotiginiarlugo. Austriamiut attaningat angeriaĸaralloarpoĸ taipsomane. Kingorngane anginerilauĸtane ĸaĸĸialerutigivlugo unatadlarivoĸ Friedrichemut. Kissianele Austriamiut sãlagijauvut amma. Tagva Austriamiut attaningat illaksarsiorpoĸ inûĸatigêt attaningita akkorngænne, Russillo Fransillo attanîgik ikajulerpuk Austriamiunik. Taimak akkerartorteĸarlune unuktovaksoarnik Frie-

drich unatadlariaĸarpoĸ jârit 7 it nâvlugit. Illãne sãlagijaugalloarpoĸ, kingornganele akkerartortine sãlagingmivlugit pitsainarpoĸ. Sûtjaĸotiminut opigijauvôĸ ungagijauvlunelo angijomik, atâtatut illiormat tâpkonunga, nikkaginanelo nangianartunut aingmat tâpkotitunaĸ. Unatarvît illangænne Friedrich sivorliovoĸ sorsuktuksaĸotiminut, akkerartortut ĸukkiutsoangit aĸsârnigarijomavlugit. Kukkertoĸadlarmalle unuktullo ikkilertaugêrmatta, sûtjat uttimut aivut. Friedrich sivumuatuinarlune mallugosulungilaĸ ĸemaktaunerminik. Tagva kivgangata oĸautivâ: „Kanoĸ, attanîk, inotôvlutit ĸukkiutsuit sãlaginasuarĸigît?“ Tagva Friedrich nangianartomẽnerminik missigilerpoĸ, noĸĸangavlunelo akkerartortut ĸukkiutsoangit ĸemmergovait ĸerngutikut uttilunelo. Unatadlarneĸarungnairmat, Friedrichib inuĸotine aulatitsiarpait inuillo kinauningit kammaginagit atâtatut illingavoĸ illũnainut, aklujut ajoĸsartullo ikajutsiarlugit, unangmijaujut serngnigivlugit. Tamanna pivlugo ogguarijauvoĸ angijomik inuĸotiminut, inôjungnairmat jâreme 1786 me.

18. Attanersoaĸ Napôleon.

Napôleon ernerijaulaungigalloarpoĸ attanermut, atâtanga idluarsaijôlauĸpoĸ erĸartuivingme ĸikkertame Korsikame. Sorrusionerminille inugoijauvoĸ Fransiame, inôsuktôvlunelo illauvoĸ sûtjanut. Poĸidlarame pilloridlarlunelo sullijaksamine tamaine angajoĸângortitauvoĸ sûtjanut. Fransillo sorsuktuksaĸsoaĸotingit, Napôleonemik angajoĸâĸarlutik, sãlaĸaĸattarmatta akkerartortimingnik, Napôleon nertortauvoĸ idluarijauvlunelo nunaĸatiminut. Taipsomane Fransit attaneĸalaungilat, tamanna pivlugo Napôleon attanersoangortipoĸ nangmineĸ Fransinut jâreme 1804 me. Fransinut agviartaungilaĸ, ĸuviagijauvoĸ aglât unuktovaksoarnut nâlektauvlunelo tâpkonunga.

Attanersoangogalloarlunele Napôleon nãmaksingilaĸ, pijomatudlarame. Nunaĸatigêt Europamiut sãlaginiarĸârlugit attanersoangoniarasuarpoĸ Europamiunut tamainut. Tamanna pivlugo sivorlermik Austriamiut unatadlarvigivait sãlagiv-

lugillo, Austriablo nunangita illangit tunnijaujariaĸarput Napôleonemut. (1805.) Jârib aipangane Prussittauĸ unatarvigivlugit sãlagivait, tâpkoalo nunangat illangertaudlarivoĸ Napôleonemut. (1806.) Prussit attaningat Friedrich Wilhelm arnangalo Luisa ĸittorngangillo ĸemâjariaĸarput aglât iglugasaksoarnit Berlinemit attanioviub kiglinganut ungadlermut. Jâreme 1809 me Napôleon unatadlarmat Hispaninut, Austriamiut ôktoralloarput, Napôleonib nâlegauninga serĸomitsomavlugo. Sullitsengilalle, sãlagijaugivut kappiasuktitauvlutiglo anginersamik sivornganenit. Kappianadlarpoĸ illa, ĸanoĸ sãlagijaumajut oĸumaititaungmatta sãlaĸartunut. Akkeĸangitomik tunnidjijariaĸarput nerĸiksarnik amigangitunik Fransit sûtjanginut; ikajoriaĸarput Fransinik, sullijaksatik nangminerijatik kammagijungnairlugit. Tamât, tamât kammagijauvut udsertortauvlutiglo Napôleonib kivganginut. Oĸauseĸartoĸalerangat ânanaungitunik Napôleon pivlugo Fransillõnêt pivlugit, tigujauvoĸ tagvainaĸ pititauvlunelo parngnanairsimavingmut. Kippalungortitaummarikput illa. Aksorôtijauvlutik nâlejariaĸaralloarput, õmatimikkulle ĸunutsainarput attanersoaĸ nâpkigosungneĸangitoĸ naleklugo. Prussit attaningæta nullianga Luisa inôjungnairpoĸ jâreme 1810 me kiksarnermut, ogguarijauniarlune angijomik inuĸotiminut tamainut.

Nunaĸatigêt sunatuinait sãlagijaulerêrput Napôleonemut. Nãmaksinanele sulle jâreme 1812 me aularpoĸ sorsuktuksaĸsuit illagivlugit Russiamut, Russit sãlagijomavlugittauĸ. Fransit Russiamut tikkingmatta, sorsuktuksaĸsuit Russit uttimut aitsainarput malliktauniarlutik Fransinut. Russille nerĸiksat illũnaita neksarpait nungutillugillõnêt, amiakoĸartailivlugo Fransinut. Illãne unatadlartoĸaralloarpoĸ, Russille sãlagijautsainarmatta Fransit sivumuarput iglugasaksuit aulatsiviojut Moskau tikkidlugit aglât. Mãnale attanersuit attanersoangæta ĸillangmẽtub Napôleon sãlaĸartônasugijoĸ oĸautivâ: „Maunga tikkituksauvotit ĸanninginersamulloungitoĸ. Mâne malliksoatit piojorijut noĸĸartuksauvut.“

Kuviasuklutik Fransit itterput Moskaumut. Sunaubvale, inuĸarungnaimmarikpoĸ, nerĸiksaĸarungnaimmarikpoĸ iglu-

gasaksoarne. Unnulermat iglut illangit ikkoalalerput. Fransit ôktoralloarput ĸammitsomavlugit aĸĸunarmulle ajornarpoĸ, iglugasaksuit illũnatik pijauvut ikkomamut. Uvlut 6 it unnuallo 6 it nâvlugit iglugasaksuit ikkoalavut, ĸammitaulerĸâratik sillalungmut. Iniksaĸatsiarungnairpoĸ sûtjanut igluvinerne, okkioĸ itjeliksoaĸ tikkilerpoĸ, ajoĸsarmullotauĸ Napôleon sûtjaĸotingillo tagvanêdlutik sapperput. Napôleon aglagalloarpoĸ Russit attaningænnut ullapirsauteĸaromavlune. Tâmnale kiovoĸ: „Aukagle, mãna kissiane unatadlarniarpogut.“ Taimailingangmat, Napôleon utteriaĸarpoĸ. Kappianarmêk! itjemullo aputemullo ajoĸsarnermullo Fransit ajukasakput pissugiamik, unuktut perlerput, unuktut toĸĸotauvut Russinut mallitsainartunut. Fransit ikârmatta kôngmik Beresinamik unatadlarviovut Russinut sãlagijaummariklutiglo. Unurnerpât toĸĸotauvut, inôjut sulle ĸemâvut, Napôleon nangmineĸ ĸemâvoĸ ĸamutikkut Fransiamut.

Mãna nunaĸatigêt illũnatikasait: Russillo Prussillo Austriamiullo angerĸatigêtsiarput ikajortigêgomavlutik, Napôleonib nâlegauvinga asserortaurĸovlugo. Illũnatik sorairtitsinasuarput kippalôtitaunermingnik Napôleonemut. Angutimmarît inôsuktullo inutoĸaujullo aglât illaunasuarput sorsuktuksarnut, arnaittauĸ ĸaitsivut perĸutituarijamingnik ikajoromamut.

Napôleon tikkiname Fransiamut, tuavi kattititsilerivoĸ sorsuktuksaĸsoarnik aularlunelo Germaniamut, inugiartoĸsuit angerĸatigêtsuit unatadlarviginiarlugit tagvane. Sãlaĸaralloarpoĸ sivorlermik kingornganele sãlagijauvoĸ akkerartortiminut. Oktobereme jâreme 1813 me unatadlarneĸarpoĸ angiluartomik uvlut sittamat nâvlugit iglugasaksoarne Leipzigeme erĸânelo. Sûtjat 500 tausendit unatautivut taipsomane; unuktut toĸĸotauvut ikkilertauvlutiglo Fransille sãlagijaummarikput utteriaĸarpullo Fransiamut. Malliktausaraipulle sãlaĸartunut Merzemelo 31 me jâreme 1814 me Russillo Prussillo Austriamullo sorsuktuksaĸsoaĸotingit itterput iglugasaksoarnut Parisemut. Attanersoaĸ piojoridlartoĸ sãlagijaungmat, Europamiut illũnatik ĸujalidlarput ĸellarutjârtaumajutitut illingavlutik sôrlo. Napôleon attaniojungnairtitauvoĸ nuna-

ĸarĸojauvlunelo ĸikkertârsungme Elbame. Sãlaĸartut utterput nunagijamingnut, attaningille ikajortingillo kattimalerput Vîneme issumaksarsiorlutik, ĸanoĸ nunat taipkoa Napôleonib tigulauĸtangita kiglingit âĸigaksaumangâta. Issumaĸaĸatigêtsianginamik, akkunilerput. Tagva Napôleon aularpoĸ ĸikkertârsungmit Elbamit, Fransiamut aingmilune, Europamiut unatarvigijomavlugit nutâmik. Fransinut illaliortaugalloarpoĸ kuviagijauvlunelo, sorsuktuksaĸotigilauĸtangit ikajoromagivut, sullitsengilarle, sãlagijaugivoĸ. pititauvlunelo parngnanairsimavingmut sôrlo, nunaĸarĸojauvlune ĸikkertame Helename Englisit nunaĸotigijangænne. Jârit 6it nâvlugit tagvane nunaĸarpoĸ sulle, miklilertitaunine issumajârutigivlugo. Maime 5me jâreme 1821me inôjungnairpoĸ Helename.

19. Attaniviksoaĸ Wilhelm.

Wilhelm attaniolilauĸpoĸ Prussiame jâreme 1861me. Itôlerêrpoĸ taipsomane jâreĸarlune 64nik. Inôsungnermine, atâtanga Friedrich Wilhelm attaniotillugo, sorsuĸattaulauĸpoĸ Napôleonemullo Fransinullo, jâreĸaralloarlune 16tuinarnik. Ovatsiarôlermat, angajoĸângortitauvoĸ sûtjanut ômaridlarporlo pilloridlarlunelo, sullijaksane piniarlugit attanerub kuviagijanganut. Jâreme 1829me nullianikpoĸ attanerutsit Germânit illangæta panninganik Augustamik attelingmik. Attaniogiamik Wilhelm nerriugungnalaungigalloarpoĸ, attanerub toĸĸungata kingorngane Wilhelmib angajua attaniolermat. Tamanna pivlugo sullijaksarsivoĸ sûtjat akkorngænne, tâpkoa illiniartillugit kammagitsiarlugillo, sãlaĸartitsomavlugit sukutsiane, Prussit unatadlarnermut tikkitaunajarmikpatta. Sunaubvale, attaniorkârlune akkunikasak Wilhelmib angajua pijauvoĸ ĸanimasermut toĸĸonartomut inôjungnairmallo ĸittorngaĸarane, tagva nukkanga Wilhelm attaniolerpoĸ. Attaniotainarame inuĸotine oĸautivait: „Gûdib nâpkigosuktub ikajulinga, nertornartitsijungnartillunga inuĸotimnik inûĸatigêt akkorngænne.“ Nakkudlarpoĸ, kiglinganit taimak tetteĸarnerminik illijingmat Gûdemut. Tamanna pivlugo ĸemaktaulungilaĸ tâpsomunga.

Kaujivlune, inûĸatigêt nellît sullituinarmatta inûĸatigêksuit akkorngænne, sorsuktuksaĸsoaĸarunik sôngodlartunik,

Wilhelmib Prussit sorsuktuksaĸsoangit unuksitinasuarpait. Akkerartortoĸaralloarpoĸ ikkitôlungitunik oĸartunik, Prussit ajorajarmatta sûtjat unurnersat pattangaitillugit pairivlugillo. Wilhelmele sangutitaujungnangilaĸ, ikajortautsiarlunelo angutinut ikkitunut illisimatsiartunut: Bismarkemullo Moltkemullo Rônemullo piniarpoĸ kajusimanerijaminik. Nutte, saĸĸijâsaraipoĸ, Wilhelm nãmammariktomik issumaĸalaungmat. Jâreme 1864me Prussillo Austriamiullo illigêklutik unatarput Dêninut sãlaĸarlutiglo taipkoninga. Prussit sûtjangit nertortauvut illũnainut, sôngodlarmatta pilloridlarlutiglo. Sivorngane Prussit nâlejariaĸaĸattalauĸput Austriamiunik. Wilhelmele attaniotillugo Prussit taimailingajungnairpalliangmatta, Austriamiut nãmaksingilat. Issumajârput tâpkoa, Prussit ovatsiaro sullinersauniangimangâta Europamiut akkorngænne ingmingnit. Taimailingatailitinasuarpaillo. Taimaimat jâreme 1866me Austriamiut Prussillo akkornganne unatadlarneĸarivoĸ. Unatadlarneĸarniarninga tussartaulermat Europamiunut, unuktut sãlagijaunasugilerêrpait sôrlo Prussit Austriamiunut, tâpkoa pitsartunersaungmattagôĸ. Sunaubvale, Prussit itterput Austriamut, uvlunelo 7ne sãlaĸammarikput Austriamiut sorsuktuksaĸsoaĸotinginik. Julime 3me unatadlartoĸalualauĸpoĸ iglugasangne Koeniggrêtzeme. Sûtjat Prussit illangit ungasiktut saĸĸijâlungigalloartillugit sulle, unatadlarneĸ pigiarpoĸ uvlâkut. Austriamiut iniksaĸatsiartillugit sôngojunik ĸaĸĸat ĸollânne, Prussit naĸsakut aijariaĸarput majorarniarlutiglo. Uvlâmit ĸetterarninganut unatautivut angijomik, nellille sullilualungilat. Unuktovaksuit toĸĸotauvut ikkilertauvlutiglo nunalo sajukpiludlarĸôrpoĸ ĸukkiutsoarnut. Ketteralerêrmat sûtjat ipkoa saĸĸijâlaungitut sulle uvlâkut tikkilerput Austriamiut tunnuænnut mãnalo Austriamiut sãlagijausaraiput Prussinut. Attaneĸ Wilhelm nangmineĸ sivorliovoĸ sûtjaĸotiminut, Austriamiut ĸemâjut malliklugit. Illulît illulersuillo kattaĸattaralloarput attanerub sennianut ituble kammagingilait. Tagva Bismarkib attaneĸ aivigivâ ĸenuvigivlugolo, nangianartomut airĸonnago. Wilhelmible kiovâ: „Sorsuktuksaĸotikka nangianartomẽtillugit ĸemangniangilakka.“ Opinarane, attaneĸ nikkagingitoĸ nertortauvoĸ ungagijaudlarlunelo sûtjaĸotiminut. Ullapirsauteĸa-

lermat, Austriamiut angerput Prussit aulatsiniarningænnik Germaniame. Attaneruble Wilhelmib sorsuktuksaĸsoaĸotine angerartut oĸautivait taipsomane imâk: „Tuavi sālaĸarĸauvogut, nerriuktinata taimak. Sêrĸortorluta Gûdivut ĸujagivavut. Piojorilerniarata nikkanasârlutale!“

Unatadlarneĸarungnairmat Wilhelmib inuĸotine pairitsiarasuarpait udsertutsiarporlo, inôseĸarĸovlugit ullapitaunangitomik. Sunaubvale, Fransit sinnaungajuteĸarput Prussillo Germânillo pitsartuvallianingænnik Europamiut akkorngænne. Fransillo attanersoangata (Napôleoneolauĸtub ĸangiangata) attaneĸ Wilhelm sinaungasarasuarpâ, unatadlalerĸovlugo. Napôleonib ikajortime illangat tillivâ Wilhelmemut tillijaujorlo tâmna iktôriktaimmarilerpoĸ attanermut. Tâmnale merngortorlune angutemik taipsominga takkojomairmat, Napôleonib aglagvigivâ, unatadlarviginiarlugo, kammagijautsianginamegôĸ. Tagvale Germânit illûnatik angutitut attausertut makkiput, Fransit piojorijut unatadlarviginiarlugit. Wilhelmele oĸarpoĸ taipsomane: „Takkordlimautiksaĸangilanga Gûdemullõnêt inungnullõnêt, unatadlarnermik tamattominga aulatserĸaungingnama, Gûde ajugaĸangitoĸ tamainiglo ĸaujimajoĸ tettigivara ikajortigivlugolo. Tussudlarpunga inuĸotikka tamaita taimailingarĸovlugittauĸ.“ Taimak pijoĸarpoĸ Jûlime jâreme 1870me. Jâreĸarêralloarlune 73nik attaneĸ Wilhelm nangmineĸ illauvoĸ unatarvingmut Fransiamut. Taĸĸit 10kasait nâvlugit unatadlartoĸarpoĸ. Unatadlarneĸ tamanna kappianadlaralloarpoĸ. Inuit tausendeoĸattartut toĸĸotauvut ikkilertauvlutiglo; nunat iglugasaillo iglullo perĸutillo unuktovaksuit asserortauvut. Akkerartudlaralloarlutik Fransit sorsuktuksaĸsoaĸotingit sālagijautsainarput Germâninut, Napôleonelo nangmineĸ, illumajauvlune Germâninut, akkerartorungnairtuksauvoĸ. Tigujauvlune aularutjauvoĸ Germâniamut, parngnanairsimavingmut pititauvlune sôrlo. Germânille sālaĸatsainarmatta, Wilhelm aulatsijôtillugo, attanit attanerutsillo Germânit illûnatik angeĸatigêkput, Prussit attaningat attaniviksoangortitsomavlugo Germâninut illûnainut. Taimailiorviovoĸ Wilhelm nertornartoĸ Januareme 18me jâreme 1871me, taipsomanemillo attanersoaĸarivoĸ Germâniame. Paris, iglugasaksuit aulatsiviojut

Fransiame, sālagijaurĸârtillugit ullapirsauteĸasinnalerpoĸ. Takkuksaujomik Germânit ikajortauvut Gûdemut taipsomane ânanâmiglo attaneĸ Wilhelm nangmineĸ nikkanasârlune kigligiutsiĸattarpoĸ: „Gûde kissime nertortaule uvaguungitoĸ. Tâpsoma ajungitullininganut kissiane sālaĸartitauvogut.“

Ullapirsauteĸalermingmat, Wilhelmib inuĸotine kammagitsiarivait idluarĸutiksarsiorlugillo. Piluartomik aklujut siorniortullo ikajorasuarpait kammagivlugillo. Inûĸatigêksuille akkorngænne ullapirsaijotut illingatsainarpoĸ. Tamanna pivlugo nunaĸotimine kissianeungitoĸ, sillaĸsoarmele illūnâne opigijaudlarpoĸ ungagijaudlarlunelo. Ungagijaudlarninga saĸkijâlualauĸpoĸ, attaniviksoaĸ Merzeme jâreme 1888me ĸanimalilaungmat inôjungnairlunelo. Kanimagalloarlune sullijaksaĸatsainarpoĸ sulle, illaminulle oĸautjaugame, nikkagivlune nangminerminik perĸovlugo, kiovâ: „Merngortulerviksaĸangilanga sulle.“ Sôrlo inôtsainarasuarame nikkanasârlune Gûdib sângane piojorinanelo, taimaktauĸ toĸkomine Gûde nertorpâ. Inôjungnairniarninga ĸaglivalliarĸôrmat, ajoĸertuijoĸotinga ĸairĸojauvoĸ. Tâpsoma nekoĸsitinasuarpâ, aglait versingita illangit tuksiarutsillo illangit taiĸattarlugit, sôrlo: „Niaĸoĸ ikkilēnaĸ“ ammalo: „Kristum aunga idluartoĸ.“ Taimaitunik tussatuarune, angidlarlune nipliĸattarpoĸ: „Taimaidlarpoĸ, tamanna ânanauvoĸ.“ Amma ajoĸertuijub oĸauserivait Simeonib itub oĸausingit: „Nâlegaĸ, māna kivgat ullapirsauteĸarlune angerarle, ijîmnut piuliklertiksaurĸojat takkogapko“ — attaniviksoarle apperijaungmat, sulle tukkisitsiarmangât, kiovoĸ, oĸautsit tâpkoa oĸauseripsârlugit: „Ijîmnut piuliklertiksaurĸojat takkogapko.“ Kêtalo noĸkarlune ingminik illautitsivoĸ: „Tâpsoma attermigut ikajulauĸpânga.“ Ammalo kingorngane tuksiartoĸalermat imgerutib 27ib oĸausertanginik: „Nâlegaĸ ĸaumanerivara piulijaunerivlugolo, kina erĸsigijaksarivigô? Inôtsima Nâlegaĸ pitsartutigivâ, kina ĸeungomivigijaksarivigô?“ imailivoĸ: „Ananaudlarmêk!“ Taimak attaniviksoaĸ Wilhelm angajoĸaujunit angajoĸaunerpaujoĸ sillaĸsoarmiut illūnatik okpingituttauĸ sângine toĸkomigut kigligiutsitsiarpoĸ Jêsuse Kristusemut okpertut tetteĸarningænnik aulajuitomik.

20. Attanivut Viktoria.

Attanivut Viktoria inôlilaukpok Maime 24me jâreme 1819me. Sorrusiotillugo sulle sapputjaulerêrpok takkuksaujomik Gûdib agganginut, nukappiamut kutsertaksiortomut serlammarik kukkertaulungimat. Atâtanga nangminek attaniolungigalloarpok, illakammariklunele attaniojomik taipsomane. Sullele Viktoria inugoijauvok inutuinaub kittorngangatut sôrlo, anorâkartitaunane pivianaluartunik illiniartitauvlunelo sunatuinarnik. Uigasûlerlune kuviagijauvok ungagijaudlarlunelo nunakatiminut pitsiarnine pivlugo. Jâreme 1837me Englisit attaningat Wilhelm inôjungnairmat kittorngakarane, tagva illagimmariktanga Viktoria attaniolerpok. Angajokaunerôjut tikkingmatta uigasungmut 18tuinarnik jârelingmut okautivlugo attanioniarninganik, Viktoriab ajokertuijersoak, angajokaunerôjut tikkikatigijangat sâvigivâ okautivlugo: „Kenuvigidlarpagit, tuksiutjerkovlutit uvamnik.“ Attanerlo sêrkortorkatigivlugo ajokertuijersoak tuksiarpok, ikajortaurkovlugo ikajortetôjomut kilangmĕtomut. Ananaudlarpok, attanivut kiglinganit taimak kigligiutsingmat tettekarnerminik Gûdemik ajugakangitomik.

Jâreme 1840me Viktoria uinikpok Albertemik attanerusermik Germâniamiomik; tâmnale attaniolungilak, nullianga Viktoria kissime attaniovok. Attanekaralloartillugo Englandeme, attanek nangminek aulatsimmarilungilak Englandib illinganinganik. Tamanna aulatauluarpok angajokaunerôjunut angutinullo inutuinait annerijanginut kaggimioɉunut Londoneme, attanerle piniatuinarpok tâpkoa kajusijutigijanginik. Taimak pitsartunekangigalloarlune inûkatigêt Englisit assingita attaningititut, attanipta inukotine idluarkutiksarsiutsainarpait. Illusermigullo arvertarnermigullo igsagaksaunasuarpok inukotiminut. Viktoriablo Albertiblo aiparêngningak kuvianadlalaukpok igsagaksauvlunelo aiparênut tamainut. Ingergavlune nunamigut Viktoriab kanimajut aklujullo takkujartukattarpait, manigorlugit ikajorlugillo. Tussarnidlarporlo unipkausek imaitok Viktoria pivlugo. Attaniotainartillugo Viktoria itterviovok Sonnabendeme unnungme angajokaunerôjut illangænnut. Tâpsoma aglait

pijariarĸortojut ĸaipait attanermut, takkojaurĸovlugit tâpsomunga. Unnuangolerêrmat attaneĸ atuarserĸovâ aglangnik ĸaupat. „Kaupat Sonntageovoĸ“, kiovoĸ attaneĸ. „Taimaigalloarpoĸ“, oĸarpoĸ angajoĸaunerôjoĸ, „kissianele aglait tamakkoa pijariarĸortoluarput.“ Taimak oĸarmat, Viktoria angerpoĸ, ĸaupat oĸâlaviub kingorngane sullivigijomavlugit. Sonntageolermat angajoĸaunerôjoĸ taimna illauvoĸ kattimavingmut tattaminiarporlo, ajoĸertuijub perĸojat sittamangat: „Uvloĸ Sabbateojoĸ erĸaumaguk, ivlerijaurĸovlugo illingnut“ — ĸemergojaksaringmago oĸâlajutigivlugolo. Oĸâlaviub kingorngane attanerub angajoĸaunerôjoĸ taimna apperivâ, ajoĸertuijub oĸauseriĸaujangit nãmagimangâgit. Kiovoĸ: „Angijomik illa, attaneĸ.“ Viktoriable oĸautivâ: „Terliaromangilagit. Uvanga nangmineĸ ajoĸertuijoĸ aglavigilauĸpara ikpeksaĸ sulle, Gûdib perĸojanga tamanna ĸemergojaksarivlugo perĸovlugo uvlome, nerriudlarlungalo, illũnata ajoĸertortautsiarapta illusiksaptingnik Sonntageme!“ Opinarane, aglait taipkoa sulliviolungilat Sonntageotillugo. Unnulermalle attanerub angajoĸaunerôjoĸ oĸautivâ: „Kaupat uvlâkut aglait tagvainaĸ sulliviginiarpavuk pijariarĸortongmatta.“

Tattamnalungilaĸ, attaneĸ taimak illuselik ĸuviagijaudlarmat ungagijauvlunelo Englisinut. Viktoria attaniotillugo Englandeme, Englisit pitsartuvalliavut inûĸatigêksuit akkorngænne nunaĸuteĸarpullo nunaĸsoarne sunatuinarne, piluartomik Asiame Afrikamelo. Attaneĸ uvlut illangænne apperijaungmat ĸernertamut attanermut Afrikamiomut, suna pitjutaumangât Englisit pitsartuvallianingænnut, ĸernertaĸ oĸautivâ, aglangnik Gûdib oĸausinginik tunitsivigivlugo: „Tamakkoa pitjutauvut Englisit pitsartuvallianingænnut.“ Jâremit 1861mit Viktoria uigarniovoĸ. Viktoriale nangmineĸ Gûdib saimarsainerminut inôseĸartipâ sivitojomik, jâremelo 1897me attaniolerêrpoĸ jârit 60it nâvlugit Englandeme.

Vierte Abteilung.

Unipkautsit oĸautsit tussarnertut oĸâlatautainarningaennik inuit Labradoremiut akkorngaenne.

1. Inuit sivorlingit nakit pivalaimangâta.

Testamentitoĸab aglangine unipkaudjauvogut, inuit sivorlerpât nunaĸalaungmatta Asiame. Tagvangat kissiane siamalilauĸput nunanut assinginut. Nellonalungilaĸ, inuit Labradoremiut sivorlingittauĸ itsaĸsoarme nunaĸalaungmatta Asiame. Kangale ĸanorlo Asiamit nûlaungmangâta Amêrikamut ĸaujijautsialungilaĸ. Unipkârtoĸarporle imâk: Itsaĸsoarme attanersoaĸalauĸpoĸ Ogusemik attelingmik Asiab nunangita illangænne Tartareime. Attanersoaĸ taimna inugiartoĸsoaĸotine illagivlugit aularpoĸ nunagijaminit, Asiamiut seĸinerdlît unatadlaromavlugit sālagijomavlugillo. Majorarput ĸaĸĸaĸsoarnut taikanētunut, tamakkonanele aputeĸadlarpoĸ. Inuit unuktut siorniornermut ĸunulerput, attanersoaĸ malligomavlugo, ĸemakpât utterlutiglo nunagijamingnut. Kingorngane Ogusetauĸ uttermat unatadlarnermit, tagva ipkoa ĸunulauĸtut Ogusemut tâpsomalo malliktinginut nachogijauvut nûrĸojauvlutiglo. Taimaimat nûput Asiab nunanginut tachardlernut. Kissianele tagvanetauĸ ullapitaudlaramik akkerartortimingnut, aularput Asiamit Amêrikamut, Beringib ikkerasanga ikârlugo. Ingergavut immarbiub sikkoliênaub sikjangagut Hudsonsbaimut. Tagvangat aungarlutik tikiput Kânadamut. Kânadame Allat inuillo unatautidlarpalukput, kingorngane1o inuit illangit nûput Labradoremut, assingit avungarivut.

2. Inuit Labradoremiut issumagijaulerput Kristusemiunut.

Jâreme 1732 me ajoĸertuijuksat tikitainarput Karâlit nunangænnut, nellojut ĸaujititsomavlugit Gûdib oĸausinginik. Jâreme 1749 me umiaĸsoarne „Irenemik“ attelingne arversiorpaktune Karâlit immarbiksoangænne angajoĸârsuĸarpoĸ Erhardemik attelingmik. Tikkitainarlune nunamut, illagêt Karâlit Neu-Hernhutemētut ĸuviagidlarpait. Tussaramelo ajoĸertuijunit, inuĸarpalaingmat sulle Amêrikame tachardlerme tussangitunik oĸautsinik tussarnertunik, tussudlalerpoĸ, taipkoa aivigijomavlugit. Utterlune Europamut Erharde aglakpoĸ Maime 20 me jâreme 1750 me ajoĸertuijoĸsuit taunanētut illangænnut imâk: „Takkunârtoĸarpat illagêktunik Karâlit nunangænnētunik, kammajoĸarpat Nâlekab ajungitullininganik nellojunut taipkonunga, tâpsoma õmatinga kibliktauvoĸ, tâpsoma ijîgik ĸugviorpuk ĸuviasumut. Nerriukpunga, nunane tachardlerne inuit unuktut sulle sâleromârmatta piulijiptingnut Jêsuse Kristusemut. Kikkertaujaĸsoaĸarpoĸ Neufundlandib tachâne; inuit tagvanētut aiviginasuarpakka, Jêsuse pivlugo nagligidlarapkit. Kujalidlarajarpunga, Nâlekab annerivlunga tillinajarpanga taipkonunga. Tuksiatsainarpunga: „Nâlegaĸ, pijomajat pituianarle!“ Taimak Erharde aglakpoĸ ajoĸertuijoĸsoarmut. Ajoĸertuijoĸsuillo Herrnhutemētut Erhardib issumangit nāmagivait tillinasûarpâllo nellojunut. Angutit pingasut Londonemētut umiaĸsoarnik âĸiksoilerput Labradoremut aijuksanik, niuverniaromavlutik inungnut Labradoremiunut. Erhardelo annerijauvoĸ niuverteorĸojauvlune. Ajoĸertuijuksat sittamat illaurĸojaugivut Labradoremut, nunaĸarĸovlugit tâvane. Igluksaniglo, umiamiglo, sakkuniglo karngasûtiksarniglo sunatuinarnik neksarput Londonemit.

3. Ajoĸertuijut tikitainartut Labradoremut utteriaĸarivut.

Ajoĸertuijut tikitainartut Labradoremut tâpkoangovut: Golkovski, Kunzelo, Postelo, Krumelo. Erharde illisimangmat Karâlit oĸausingita illanginik, ajoĸertuijut taimna pijitsertigi-

nasuarpât, oкarniarlutik inungnut. Umiaкsuit, „Hôpemik“ attelît, Jûlime 11 me 1752 me tikilerêrput Labradorib кannitanganut Agviartauкattarlutigle taktomut kagvangnullo uvlut 20 it nâvlugit kissarviksarsioriaкarput, kissarungnalerкâratik kangerdlungme Maggôvingmik attelingme. Kangerdluk tâmna ajoкertuijut „Nisbetharbouremik“ taivât, umiaкsuit pigijingita illangat Nisbetemik atteкarmat. Nunaliput inuкangilarle tagvane. Ajoкertuijut umiaкsuillo kippalungit igloliorput, pijarêrtaungmallo Hoffentâlemik taijauvoк (imaipoк: nerriugvingmik). Ajoкertuijut nerriudlaralloarput, Nâlekamut kivgartoromavlutik taikane inuit akkorngænne. Nâlekable pijomajanga taimailingalungilaк.

Septembereme 5 me umiaкsuit aularput Maggôvingmit, Erharde niuverasuarmat inungnut avane nunaкartunut. Ajoкertuijulle кemmaktauvut Hoffentâleme. Uvlut 10 it кângersimatillugit umiaкsuit utterivut Mâggôvingmut. Ajoкertuijut umiaкsoaliarput, Erhardemigle umiaкsuillo angajoкângænik takkolungilat, kippalut illangit tagvanênginivut. „Tâpkoa illũnatik takkungitavut nanĕкât?“ taimak apperivut kuksasudlarlutik. „Atŝuk!“ kiovoк uttertut illangat unipkârlunelo imâk: „Uvlut ikitut mattoma sivorngane angajoкâvut Erhardelo kippalullo tellimat aivut inungnut, taipkoa pitsiatsainarlutik кancêrкôngimatta. Illavut takkovavut sulle, inuit unuktokassait naipingmagit, takkojungnairpavut tâva. Uvluk magguk unnuallo pingasut кikkarpogut sulle kissarviptingne. Umiaкangimut кenneriartorlugit sapperpavut, tamanna pivlugo utterpogut. Toккotauvalukput inungnut.“ Opinaratik ajoкertuijut kiksartitaudlarput, tussaramik tamattominga. Anginersamigle kiksartitauvut sulle, kippalut oкarmatta, ikiluarlutik ingergarniarlutik Englandemut sapperajaramik, ikajortauvlutik ajoкertuijunut kissiane ikârungnarajarput. Taimaimat ajoкertuijut aulariaкarivut Hoffentâlemit tikilutiglo Londonemut Novemberib nâningane.

Jâreme 1753 me umiaкsuit Hôpikkut tikilerivut Labradoremut, ajoкertuijuksanigle illaujoкalungilaк tamattomane. Kippalut nagvarput illagilauкtamik aкâne toккotaumajut

timivininginik tamakkoalo illuveriartorpait. Ajoĸertuijulle iglungat Maggôvingmētoĸ serĸomisimavoĸ inungnut.

Taimaimat ajoĸertuijoĸsuit Herrnhutemētut tilliklerungnairput māna ajoĸertuijunik Labradoremut. Nerriudlarpulle taimailiorungnarlutik ovatsiaro. Kissianele jârit 12it ĸangeriaĸarput, ôktulerĸârtinnagit nutâmik inuit Labradoremiut aivigivlugit.

4. Jens Haven ainasuarpoĸ Labradoremiunut.

Illagêt Herrnhutemiut ĸaujititaungmatta pijoĸalauĸtunik Labradoreme Erhardiblo illangitalo toĸĸotauningænnik, tagva igluliortib Jens Havenib ômatinga kibliktauluarpoĸ. Kiksartitaugalloarlune tussartaminut kajungersartaugivoĸ, inuit Labradoremiut aivigijomavlugit. Sivorlermigle tillijauvoĸ karâlit nunangænnut. Tagvangat uttermat jâreme 1762 me, issumanga kajusimavoĸ sulle Labradoremut. Tagva 1764 ingergarĸojauvoĸ Labradoremut. Herrnhutemit ingergavoĸ Londonemut tagvangallo Neu-Fundlandemut.

Iglugasangne Saint-Johnseme Jens Haven ikajorpoĸ igluliortib sennaviane, aularungnalerĸârane sikûnakut Labradoremut. Taipsomane Neufundlandemiut illangit ingergalerêrput Labradoremut oganiaromavlutik. Taipkonunga Jens Haven illauvoĸ. Inuille erĸsigidlarlugit Neufundlandemiut nunaliĸattalungilat taipsomane. Uvlulle illangænne kippalut Jens Haven pitipât nunamut, tussudlaralloarmat, inuit takkojomavlugit. Kissianele takkungilaĸ inungmik attautsemiglōnêt. Kiksadlarlune utterpoĸ umiaĸsoarnut, uttermivlunelo Neufundlandemut. Tagvanêdlunele sulle takkogiorpoĸ inungnik. Jens Haven nangmineĸ unipkârpoĸ imâk: „Septembere 4 (1764) uvlôvoĸ ĸuvianadlartoĸ tussugidlalauĸtara. Uvlorme tamattomane inuk attauseĸ tikipoĸ umiakovingmut kissarvigijaptingnut. Illangita uttaĸĸivât ĸannitomêdlutik. Utterasuarmat illaminut kissiane takkovara. Karâlit oĸausingit attorlugit nipliavigivara: „Kailaurit, ĸailaurit, oĸausiksaĸarama illingnut! Illatittauĸ ĸairĸolaukit uvamnut!“ Inub tussarpânga tagvainarlo illane nipliavigivait: „Illannârijivut tikkipoĸ!“ illagiv-

lugillo taipkoa ĸaivoĸ uvamnut. Pagreartorlugit oĸautivakka: „Akkunit, illa akkunit tussulerêrpunga takkojomavluse ĸuviasudlarpungalo, ĸanoëtoĸanginapse.“ „Ahammarik illa illanârivaptigit,“ — taimak illũnatik oĸarput — „ĸaituinarit illaptingnut nulliaptingnullo ĸittorngaptingnullo.“ Jêsuse pivlugo sunamik pinniaromagama, kippalunut aititauvunga ĸikkertamut inuit nunagijangænnut. Piulijigale tuksiarvigivara, sapputjaujomavlunga tâpsomunga. Tikkituarama ĸikkertamut, illumajauvunga tagvainaĸ inungnut illũnainut. Oĸauseĸarvigivakka, piulijivut oĸâlajutigivlugo. Illũnatik nâletsiarput oĸauserijamnik. Oĸaramale, ajorningita idluitulliningitalo piuliklerte Jêsuse ãniatilaungmatsuk toĸĸolugolo, ĸoaĸsârput, passijaunasugivlutik uvamnut inuartutitut. Taimaimat ĸaujipakka, Jêsuse pijarællune toĸĸolaungmat naglingnermut, inuit piulijaujungnalaungimatta sunamut assianut ajornermingnit. Apperijauvlunga, aĸâgo ĸainajarmangârma amma inungnut, kiovunga: „Ahaila, ĸailârivunga, toĸĸotsomangikupsinga, sôrlo illamnik sivorngane tikkilauĸtunik toĸĸotsilaurapse.“ Kangusudlarlutik tagva kattalungavut oĸarlutiglo pinniarneĸaromairlutik taimak. Inuit salutigapkit sorairutiksamut, angakkub Seguliab tessiorpânga tuppiminut, erĸisimiarlungalo kunniklungalo oĸautivânga: „Nuname tamattomane (Neufundlandeme) erĸsidlarpogut. Nunaptingnulle tikkilâruvit erĸsinata illagêtsialârpogut.“ Angutit illangat ĸillausijarlune nipliatsainarpoĸ: „Illannarijivut tikkisimavoĸ. Kuviasudlarpogut.“ Akkiniartaujomangmallo uvamnut, imgerpunga tuksiarutsinik, karâlit oĸausingit attorlugit: „Kilangmullo nunamullo Nâlegaujoĸ! Gûdeojoĸ! Pingortitsigavit, Gûd, sillaĸsoarmik, kissivit pairĸsijôvotit. Ajortunut kattalauĸtut aungnut pissiarigangne idluarsarlugit, opigivaptigit.“ Tagva nipliajoĸarpoĸ: „Igvit pillorinersauvotit illa.“ Kingorngane aularput.“ — Okkiarme taipsomane Jens Haven utterivoĸ Europamut.

5. Jâreme 1765 me ingergajoκarivoκ Labradoremut.

Aκâgo Jens Haven airκojaugivoκ Labradoremut. Tamattomanele illaκarpoκ sulle Drachartemik, Hillemiglo, Sloetzeremiglo. Dracharte sivorngane ajoκertuijôlaurivoκ karâlit nunangænne, tamanna pivlugo tâpkoa oκausinginik illisimagivoκ Havenetut. Londonemit aularlutik ingergavut Neufundlandemut. Tagvangat Jens Haven Sloetzerelo sikûnakut aivuk Labradoremut, Dracharte illangalo κemaklugik umiakovingme Neufundlandeme. Havenikkut aularmatta, inuit unuktut tikkilerput umiakovingmut taipsomunga. Inuit illangæta aggangit tigumiarlugit Drachartib oκautivâ: „Illannârivapse!“ „Uvagullo illannârivaptigittauκ“ — kiovut inuit. Kuviasudlarlutik ajoκertuijoκ tessiorpât inuit tuppinginut illûnainut. Sillamêdlutigle Drachartib oκausinginik tussaromavut. „Oκausiksaκarpunga illipsingnut“ — taimak Dracharte oκalerpoκ — „karâlit nunangænnit tikipunga. Karâlit tussudlarput, illipsetauκ illitarsilerκovluse sillaκsoarmiut illûnatik pingortitingænnik piulijipsingniglo.“ Mânamut tussarput kioneκaratik. Ajoκertuijorle taisingmat inuit illûnatik ajortoliksôningænnik, kiovut: „Ahaila, κablunât piungitôvut, uvagulle inôjogut idluartôvogut.“ Dracharte apperivoκ: „Issumaκangilase illânne piungitunik?“ Kiovut: „Ahaila, issumaκalungilagut piungitunik.“ „Toκκotsinasuarupsele κablunânik, tigusinasuarupselo κablunât perκutinginik, κanoκ, issumase taimaitut idluartôgalloarκât?“ Aukârput. „Piulijaujomavise issumapsingnit piungitunit, oκausipsingnillo piungitunit piniarnipsingnillo piungitunit?“ taimak Dracharte apperigivoκ. Atsôrput tagva. Drachartible κaujitingmagit sâleromajut Jêsusemut piniartuksauningænnik Gûdiblo κittorngangita pilloringningænnik, kiovut: „Tâvale! κaujimatsiarpavut mâna tamaita“ ubvalo: „okperivaptigit“ ubvalo: „tukkisijungnangilaptigit, siutivut nâmalungilat tamattomunga“ — taimaglo oκarlutik aularput Drachartemit. Merngortorluganele Drachartib κairκoκattarivait, tussartitsomavlugit Gûdib oκausinginik. Dracharte Neufundlandemētillugo Havenikkuk ingergavuk Labradoremut, sullilungilagle. Uttermanik umiakovingmut, inuit tagvanētut sulle

ĸuviasudlarput. Havenib unipkauserilauĸtanginik aĸâne puigolungilat sulle. Ajoĸertuijut naglingningat ikpigivlugo, inuit nagligosuktitaugivut ajoĸertuijunik. Ajoĸertuijullo oĸarmatta, aĸâgo utteromavlutik, inuit illũnatik nipliavut: „Attê! ĸaituinaritse igluliorluselo nunaptingne. Ikajorniarpapse. Kukkiutivut attulângilavut illipsingnut, tuktunulle puijinullo kissênut.“

Uvlut illangænne Havenelo Drachartelo umiaĸsoaliarlutik sapperpuk sillaludlartillugo aĸĸunartillugolo. Taimaimat spaputjauviksarsiorpuk umiarĸortôb tipjalliutijaumajub attâne. Angakkuble Seguliab tamanna takkogamiuk, nãmagingilâ, ajoĸertuijuglo ittertipak tuppiminut. Anorângit kamagijautsiarput Seguliab arnanganut, ajoĸertuijuglo sinniktarpuk Seguliab tuppingane. Kâungmat, annilerpuk, Seguliablo oĸautivak: „mãnamut ĸablunâmik sinniktartoĸalaungilaĸ sulle tuppimne, taimailioriorpotik. Illiptigle inôvotik sôrlo, illannârivaptik.“

Septembereme 21me 1765me ajoĸertuijut aularivut, Europamut utteromavlutik oĸarlutiglo imâk: „Jâreme mattomane takkojungnairniarpapse. Puigorniarase pingortitipsingnik piulijipsingniglo. Tâpsoma saimartilise pitsartutiluselo!“

6. Inuit illangit tikkiput Englandemut.

Okkiarme 1765me ajoĸertuijut taipkoa utterput Europamut. Unipkauserijangit inungnik Labradoremiunik ajoĸertuijoĸsuit Herrnhutemētut ĸuviasûtigivait. Aglakput tagva Englisit attaningænnut, tâpsomunga nunaĸarĸojaunajarmangârmik Labradoreme. Kissianele jârit illangit nâvlugit kiojaulungilat attanermut. Tamattomunga Haven Drachartelo oĸumaititaugalloarpuk. Nâlekable ajoĸertuijuk sullijaksaĸartipak. Nangmineĸ nûtsungnangigalloarpuk Labradoremut, naipitsivugle inungnik ikitunik Labradoremiunik Englandeme.

Jâreme 1767me unatadlartoĸarpoĸ Labradoreme inungniglo Englisiniglo. Taipsomane inuit illangit tigujauvut Englisinut neksartauvlutiglo manugâkut Neufundlandemut Englandemullo. Arnaĸ Mikkâĸ erniarsungalo aititauvuk Englandemut, nukappiarle Karpingmik attelik Neufundlandemiut

angajoĸângænnut aititauvoĸ. Mikkâĸ Englandemêdlune ĸanoēlungilaĸ, attanerublo najortingita illangænnut arnamut pitsiarviodlarpoĸ. Piluartomigle Mikkâĸ ĸuviasuktitauvoĸ, takkogame uvlut illangænne Jens Havenemik. Tâpsomunga oĸauseĸarungnarpoĸ tukkisijauvlunelo. Tussudlarame, jâreme 1768 me Labradoremut uttertitauvoĸ.

Nukappiarle Karpik pivlugo Jens Haven unipkârpoĸ imak: „Neufundlandemiut angajoĸângat Pallisere tikingmat Londonemut, takkojartorpara. Unipkautidlarpânga illiarsungmik Karpingmik. Kenuvigivângatauĸ, illiarsuk illaliortaurĸovlugo inugoĭjaurĸovlugolo uvamnut. Kuviasuklunga angerpunga nukappiarlo aivara umiaĸsoarnit. Timinga sallumaidlarmat, epĸêjarpara anorâĸartilugolo nutânik. Tamattomunga ĸuviasuktitaudlarlune ungadlalerpoĸ uvamnut. Taipsomanenille Karpib kivgartorasugivânga nangminerminut. Uivētôvoĸ ĸuksalaitôvlunelo. Oĸarvigiĸattaralloarpara, ōmatingale sittidlarpoĸ. Oĸarama: „Nâlekab, sillaĸsoarmiunik tamainik pingortitsijub piulijomavâtit“ — tagva kiotuinarpoĸ: „opinarane, ajungitôdlarama.“ Piojorivlune nâletsiaromangilaĸ uvamnik. Nessarmik goldelingmik anorâniglo goldelingnik attanerub attorĸattartanginik pijomangmat, oĸautivara: „Tamakkotigûna piulijaujungnangilatit. Illitarsingâlerit Nâlegarnik ĸilangmētomik!“ Karpigle kiovoĸ: „Anorâkullukka piuliklernianginivut uvamnik. Illakka Labradoremiut anorâĸarput piungitunik, taipkoalo toĸĸolerput, Nâlegaĸ ĸilangmētoĸ illitarinago. Attanisele anorâĸarpoĸ ânanânik. Sôĸ uvangakulluk peĸarungnangilanga taimaitunik? Anorâĸarniaralloarlunga ânanânik ĸaijungnarajarpunga Nâlekamut.“ Taimak oĸarmat oĸautivara: „Pivianartut taimaitut pissiariniarlugit sapperpunga, akluilunginama.“ Tagva Karpib attanermut airĸovânga, tâpsomunga tunitjiviojomavlune anorânik ânanânik. „Attê!“ — taimak oĸautivara — „attê! attanermut ainiarpoguk. Attanerle apperikpat: Sumik Karpik illinnialauĸâ? atuarsijungnarĸâ? aglagungnarĸâ? illitarsivâ Nâlegaptingnik ĸilangmētomik? — tagva kioniarpunga: Karpik sillaitôvoĸ, illinialungilaĸ sulle sumiglōnêt. Tagva attaneĸ

oĸarajarpoĸ: Nukappiaĸ una manugânut pititaule. Tagvane kivgartortuksauvoĸ sûtjat angajoĸângænnut jârit 7 it nâvlugit, illinialerĸârtinnago sunamik. — Aijomavêt," — taimak Karpik apperivara — „aijomavêt manugânut kivgartoriartorlutit? Kaujivotit, nukappiat taipkoa pitsiarvioĸattalungimatta. Aijomavêt?" Tagva Karpik nipliavoĸ erĸisimiarlunga: „Aukak, aukak! Illingnêtsainaromavunga, nâletsiarniarpagit."

Wochit ikitut mattoma kingorngane Karpib issumangit ablatsângortitaulerĸôrput. Oĸauserijakka piulijivut pivlugo õmamiutarilerpait issumajârutigivlugillo. Kissianele māna Sâtanasetauĸ sullidlalerpoĸ, Karpib tarninga sagiartailititsomavlugo Jêsusemut. Omisuktipâ Gûdemik tâpsomalo oĸausinginik. Illãne Karpib Gûde oĸarnerlûtigivâ kappianartomik, aglait tiguvait aglât aggamnit, alliktoromavlugit ikkitsomavlugillo. Gûdib perĸojangit ĸuviagivait illumiutamigut. Assianigle perĸojamik avatiminētomik tukkisivoĸ issumame perĸojanganut akkerartortomik. Tamattomunga ĸevititaulerpoĸ uvlullo illangænne toĸĸotsinasuarpoĸ nangminerminik. Taimailingavlune Karpik nipliaĸattarpoĸ: „Ajorpunga, ajortokullôvunga. Illũnata inôjogut ajortoĸsôvogut." Inûĸatiminut utteromaimmarikpoĸ. Utterĸojaugalloarlune Labradoremut Mikkâĸ taimna illagivlugo, oĸarpoĸ: „Aukagle, utteromairpunga; Jensingoarmêtsainaromavunga, pingortitiga illitarileromavlugo." Taimailingangmat uvangatauĸ kajungertitaudlarpunga sullidlaromavlunga, Karpib tarninga sâgiarĸovlugo Jêsusemut. Karpib nagligidlarpânga nagligijaudlarivorlo inûĸatimnut tamainut. Kiksarangama, Karpib takkorĸovânga tachartutemut appersorlungalo: „Sôĸ kiksarĸêt?" Kiovunga: „Kiksarpunga, igvit illitarsilunginavit sulle nãmaktomik piulijingnik." Tagva ĸenuvigivânga, ĸennuersârĸovlunga.

Julime jâreme 1769me Germaniamut ainasuarpunga. Karpik tussarame tamattominga apperivânga, nellâgut taimailiorajarmangârma. Ahailârama, Karpik ĸugviudlarpoĸ nipliatsainarlunelo: „Kemmagungnangilagit, ĸemmagungnangilagit!" Manigoromavlugo angervigivara uttisaraitsomavlunga, ajornangipat. Aularniarlunga Karpingmik âtsivunga Drachar-

temut Englandemētomut, pairijaurкovlugo tâpsomunga. Drachartemut Karpik illaurкojauvoк illiniarvingmut. Sivorlermik Karpib tamanna кuviasûtigingilâ, ikpigileramele nagligijaunerminik illiniaкattiminut кuviasulerpoк, illiniaкatine ungagidlarlugit.“

Taimak Jens Haven unipkârpoк Karpingmik illusinginiglo. Jens Haven Germaniamētillugo Karpib aglagvigivâ imâk:

Nagliktara Jensingoaк! Kuviasudlarpunga кujalidlarlungalo aglalauкtatit uvamnut pivlugit. Kapsit taккit nâvlugit Germaniamēniarкêt sulle, uttilerкârtinnak uvamnut? Tussudlaralloarpunga takkojomavlutit. Angajoкâra Dracharte кemmagomanginivara, tussadlaromagama oкautsinik Jêsusib ãnianerilauкtanginik. Ungagidlarpagit. Karpik.

Ammalo: Nagliktara Jensingoaк! Kippinermut illingnut toккolerkasakpunga. Mãna tukkisitainalerpunga oкautsinik Jêsusib ãnianerilauкtanginik. Karpik sillaitôvoк illiniarlune ajungitunik. Nâlegara кilangmētoк piulijigalo illitarilerlugo kissiane pivunga mãna. Tikkipoк кilangmit inungoromavlune timekut tarnikullo ãniajomavlunelo timekut tarnikullo, uvangakulluktauк piulijaurкovlunga kappianartovingmit. Toккotaksauvunga. Tamanna ikpigidlarpara, piulijiga ãnilakteradlalaungmat pivlunga. Kissianele êginiangilânga, piulijaugama Jêsusib aunganut. Kaut tamât attorpunga aglangnik, aglalerpungatauк mãna. Idluarnersaulerpunga mãna sivornganenit, kêtârsungmik unêt. Karpik.

Illiniarvingme Karpik pilloridlalerpoк, nâletsiarlunelo ullapirsauteкatsainarlunelo illiniaкatiminut. Kuviasuklune illaugivoк kattimavingmut, piluartomiglo imgiкattarpoк tuksiarutsinik imaitunik: „Jêsuse, nakudlarpotit, nuname inôlauravit, illũnaitalo inuit pissiarigangne aungnut.“ Tuksiarutsit oкâlajut Jêsusib âniangini kuviasûtigiluarpait.

Augusteme 12me 1769me Karpik кanimalerpoк. Taipsomanenit oкaкattarpoк: „Piulijimnik tussaromadlarpunga, piulilaungmanga aungminut.“ Illãne nipliavoк: „Nâlegaк Jêsuse, nâpkigilaunga!“ illãne: „Jêsuse, кainiarpunga illingnut, кaujimangilanga aivigijaksamnik assingnik. Ajortokullôvunga

õmatekarlungalo piungitomik, igville tokkovotit pivlunga. Nâpkigilaunga ikkitit auggit pivlugit! Tettituarivagit." Oktobereme 3me piviksanga kaglerkôrmat, Drachartib apperivâ: „Piulijingnut aijomavêt? ailerkârtinaglo ubvartaujomavêt ajornernit illũnainit Jêsusib aunganut baptijutikut?" „Ahaila, taimaititaujomadlarpunga" kiovok kanimajok. Tagva Drachartib tuksiarkârlune baptipâ Jêsusib tokkunganut, Johannesemik attekartillugo. Unnuarme annersaumikattarpok sulle piulijinelo tuksiarvigivlugo. Oktobereme 4me unnungme Karpik ubvalo Johannese angerarpok Nâlekaminut, jâringit 15 eokasaktillugit.

7. Ajokertuijut nautsertoriartorput nunagijaksamingnik.

Aglaviogalloarlune ajokertuijoksoarnut, Englisit attaningat akkunit kiolungimat, Havenelo Drachartelo kiksartitaukattarpuk. Taipsomane Jens Haven tuksiakattarpok: „Nâlegak, kajusimanera, inuit Labradoremiut aivigijomavlugit idluarijaungipat illingnut, asserulauruk tagva!" Idluarijauvorle Nâlekamut. Maime 1769me ajokertuijoksuit pivut aglangnik Englisit attaningænnit aglaktigullo tamakkotigûna Moraviamiut ajokertuijut nunakarkojauvut Labradoreme. Taimaimat ajokertuijoksuit kajusilerput, jâreme kaijome (1770) ajokertuijuksanik tilliklerómavlutik Labradoremut, nunagijaksangat annerijaurkovlugo tâpkonunga.

Jens Haven Drachartelo angutillo assingit sulle aularput Maime (1770) Londonemit. Jûnib nâningane nunamut kannilerpalliajôgalloat, Jûlime 15mele kissiane inuksitainarput uivâlungme angijomigle kuviasukatigêlerput, sakkijârmat, illitarsijigêlerêrmatta. Tâpkoa illangata Segluinab Johannes Haven okautivâ: „Allakkatainartilluse angijomik sivoradlalaukpogut. Tussaramale, Jensingoak tikkikataumingmat, tagva erksinera nungummaridlarporle. Angijomik manigulerpunga, māna takolermigapkit, tamapta nagligidlaraptigit."

Inuit tussaramik ajokertuijut nunakarasuarningænnik Labradoreme, kuviasulerput illũnatiglo tujutiksârsukullungnik kaitsilerput. Mikkâktauk uingalo Tuglavina kailerpuk kab-

lunânut. Apperijaungmatta, ajoĸertuijut tillijauniartut illaliortaunajarmangâta inungnut, Mikkâĸ kiovoĸ: „Takkolârpose, pitsiarvigidlaromagapse angijomik. Kaituinaritse nunaĸalerluselo akkonaptingne, illipsele uvagullo inûĸatigêgapta.“

Julime 18me ajoĸertuijut illangit nunamut pilerivut, inuit tamânētut aksunaidlaromavlugit. Segluinab tagvainaĸ Drachartemut ĸaivoĸ oĸarlunelo: „nagligidlarpapse“, tâmnalo kiovoĸ: „Naglingnillo naglingneralo sorairtuksaungilak.“ Kingorngane Drachart illũnainut oĸâlavoĸ Jêsusib ãnianganik toĸĸunganiglo, illũnaita nâlektillugit. Apperivait tagva, karâlititut uvlut tamaita Jêsusib piniarninginik tussarveĸaromamangâta ajoĸertuijullo nagligênarlugit soĸĸosingitomik? Tagvainaĸ nipliadlarput: „Illa, illa! illannârêtsainaromavogut tussarveĸaromavlutalo Nâlekamik ĸilangmētomik.“ Drachart oĸarpoĸ: „Taimak nellâgut ĸillanârupse, tagva aujarme tamattomane sulle Nunaingorme nunaksaptingnik ĸeneriartoromavogut pissiniaromajaptingnik illipsingnit, nunaĸotiksaulerĸovlugo uvaptingnut, tagvanelo aĸâgo iglulioromavogut igluksaptingnik tussarviksapsingniglo.“ Tagva angutit arnallo sorrutsillo aggatik issakpait nipliavlutik: „Taimailerle! taimailerle! Akkilêvigitigut, tagva nunaksapsingnik tigusiniarpose issumagijapsingnik.“ Ajoĸertuijoĸ amma appersuilerivoĸ: „Aĸâgo tikitsomâruptale, umiavut perĸutivullo neksaĸassiutivlugit, sulle taipsomane issumapsigut issumasiniarĸisê imâk: Toĸĸoniarlavut ukkoa perĸutingillo piginiarlugit?“ Tagvainaĸ kiovut: „Aukak! aukak! Tigligomairpogut, toĸĸotsijomairpogut, uvagulle illipselo ĸattangutigêkpogut.“ Tagva ajoĸertuijut inuit tuppingit nellekârlugit ittervigivait, angutit arnallo sorrutsillo tunnitsivigijartorlugit sakkunik sunatuinarnik pijarialingnik.

Mikkâkkut illagivlugit avungarput tagva. Agviartauĸattarlutigle sillamut, Jûlime 31me kissiane Nunaingormut tikkilerput. Tagvane naipitsivut inungnik hunderteoĸattartunik oĸâlavigivlugillo Jêsusemik. Inuille ajoĸertuijut oĸausingit tussarnerivait. Drachartele oĸarmat ajoĸertuijut igluliulârningænnik Nunaingorme, apperingmallo, ĸanoĸ issuma-

ĸarmangâta, angajoĸajat kiovut: „Nãmakpoĸ, issumapsingnik ĸeneriartoritse nunagijomajapsingnik illuilermelõnêt ĸikkertamelõnêt; nunavut pijaksatuinauvoĸ illipsingnut, annerosuleritse pijomajapsingnik, uvagullo angituinarpogut.“ Tagva illũnamassiatik angijullo mikkijullo aitortortaugivut sunatuinarnik pijarialingnik, aglaillo kigligiudsijut ajoĸertuijut nunaĸarĸojauningænnik inungnut nellunaikusertauvut angajoĸânut 67nut, taimaglo inuit angerningit soĸĸosijuititauvut. Nunale annerijaulermat, tagva Augusteme 6me ujarĸat sittamat (torautit) illijaulerput, ajoĸertuijut nunaginiartangæta kiglingit. Augusteme 8me ajoĸertuijut aularivut Novemberemelo Londonemut tikkiput.

8. Naineĸalerpoĸ.

Jâremit 1771mit oĸautsit tussarnertut oĸâlatautsainarningat inuit Labradoremiut akkorngænne pigiatainarpoĸ, taipsomane ajoĸertuijut (angutit 11it arnallo pingasut) tillijaummaritainarmatta Labradoremut, nunaĸarnialerlutik tagvane. Londonemit aularlutik Maime 8me ingergavut umiaĸsoakut „Amitimik“ attelikut sivorlermik Neufundlandemut, tagvangallo avungarput Labradoremut. Ajoĸertuijut nangminek unipkârput imâk:

Augusteme 3me ĸajait sivorlît pingasut takkovavut, uvaptingnut ĸaijut apperijartorluta: Jensingoaĸ tikkiĸataumangât. Erĸaumajaksat uvlorme tamattomane erĸaumanadlarput manigornadlarlutiglo, imailijut: „Kênara allarungnairpara tâpkonangat.“

Avungarasuarluta sennertarapta, ikkatut takkuksaungitut ĸaujijaungitullo kagvâluillo akkulaitut akkorngætigut pigapta, angijomik nangialerpogut umiaĸsoavut pivlugo. Gũdible nâpkigosungnerminut sapputidlarpâtigut nangianartunit tamainit.

Augusteme 8me ĸikkertat akkorngætigut ingergavluta nunab torârvigijapta ĸannitanganut pigapta, angutillo illanginut, ĸajakut umiaĸsoaliartunut nellipsartaugaptta unnungme, kissartilluta, angijomik ĸuviasulerpogut.

Augusteme 9me sivumualermivluta angutit taipkoa apĸu-

tiksaptingnik takkotipâtigut, assingit kailertillugit sulle ikkajoromamut umiaksoarme. Ingergarnek annorelo aggornarmanik, taimaimat uvlok nâvlugo sennerkeakattarluta kissiane unuksak 5 olertillugo kissarvigijomajaptingnut tikisinnalerpogut. Uvagulle õmamut tamânut tuksiakatigêkpogut: „Hallelûja, nakudlartub Gûb erningat tokkotaujub annerilaungmattigut“ malliktinginiglo. Erkaumajaksapta okausertangit uvlome kappiasungnerilauktaptingnut kângitainartunut nellautsitsiarput; angijomik issumagidlarpavut imailijut: „Gûdible annerijane piulinajangilagît, uvlut unnuallo nâvlugit nipliavigingmatsuk, unêt akkunêralloarune? Okaupapse: Piulisâromârpait.“ (Luk. 18, 7. 8.) Kaungmat, ajokertuijut illũnakassatik nunalilerput, nuna nautsertoriartorlugo, nane igluliorviksauniarmangât, tagvainarlo omaridlalerpogut igluksab neksalauktapta inniksanga akiksoromavlugo.

Augusteme 28me iglub tungaviksanga sennajarêraptigo, tamapta kattilerpogut sêrkortorlutalo tagvunga Jesuse Piulijivut tuksiarvigivavut iglo iglolioraksavut pivlugo mãna, illagitsainaromavluta ikkajoromavlutalo sennaniptingne pilerkovlugo. Uvlub aipangane iglo nappartitaulerpok ikkajortauvluta kippalunut angajokângænnullo.

Gûdemut ikkajortautsiarluta iglo wochine pingasune pijarêrkasakpavut, taimak Septembereme 22me inersimammaringigalloartillugo unêt attijungnalerpavut. Uvlut ikkitut kingorngane umiaksuit utterniarlutik Englandemut kemakpâtigut.

Mãnamit inotôgalloarluta inugasaksuit ovanẽmiut akkorngænne sivoralungilagut, Jêsuse najortigigaptigo; angijomiglo sullijaksakadlarpogut, iglub illua illũnât âkitsiarlugo pijarêmmariklugolo. Katjârpogut inuit ajokertoromavlugit okautijomavlugillo Jêsusemik. Illãne tâpkoa illangit tikkitôgalloat uvaptingnut, ajokertuijullo okartailingilat tâpkonunga piuliklertemik, kajusilertokatsengilarle kanitaptingne iglolioromajomik, illũnatigle, niuverniarêramik, tagvainak uttilerivut nunamingnut.

Novemberemele kittorngarêt sivorlît: Manumina, maggungnik nullialik, najangalo sorrutsillo pingasut ovungalerput, ajokertuijunêtsomavlutik. Angijomik tagva kuviasulerpogut ajokertorlugillo kaut tamât. Takkille kapsit kingorngane nũlerivut unungarlutik omajoksioromamut, mâne Naineme inôgutiksarsijungnanginamigôk, kaikattarmivlutigle uvaptingnut. Tamattomangat mallugosulerpogut, Gûdib okausingit sullinginiangimatta inuit õmatingine. —

Taimak ajokertuijut unipkârput pijokartunik tamânẽtainarnermingne. Ajokertuijut merngortoratik okâlavigikattaralloarpait inuit tikkikattartut piulijaunermik, Jêsusib Kristusib piniarutigilauktanganik inungnut ovanẽtunuttauk, sagiarkovlugit tâpsomunga. Katsungaidlarput aujame umiakut, okkiormelo kemuksikut nunangine nellipsariartorlugit. Kiksarlutigle mallugosulerput, okperlungnek, angakkoniarnek, ajortullinek, inuarnek, arnakotigêngnek assingillo makojungnartut, mangaititsijut omatinginik, angidlarmatta pitsartuneliksôngmattalo tâpkonane. Kiksanaluarpok, illangit Gûdib okausingita pitsartuningænnut kibliktaugalloarlutik sujuktautsainarmingmatta inûkatimik akkorngænnêdlutik. Taimaimat ajokertuijut kajusikatigêlerput, kematulliviliôromavlutik inungnut illingajuksanik, inuit ajokertortaujomajut okkiome najortiginersarijomavlugit. Taimaglo ajokertuijoksuit taunane kajusikassiutjivuttauk, avane ânelo illagêktunik kattersirkojijomavlutik inuit tarningita piulijauniksangænnut.

Taimaimat ajokertuijut illangit jâreme 1774me sikûnakut avungarput, nunallo inuillo nautsertoriartorlugit. Illũnâne illaliortautsiarput kairkojauvlutiglo igluliorkojauvlutiglo. Tagva uttimuarlutik Septembereme 14me kiksarnartommaringmik tukkisijuksaulerput. Unnuame tâktome akkunalidlartillugo umiaksoangat Kernertakulluit illangænnut ikkaridlarpok serkomitaulerlunelo. Umiartortulle piulijomavlutik umiarâkut nunalinasuartillugit, umiarâktauk apudlarpok, sivua serkomitautillugo, illũnatiglo imânut kattakput. Angajokârlo Brasene angutainarlo Lêmanne ippivuk, assingille illũnatik kairtomut sunakatsengitomut piulivut.

Uvlunik pingasunik ovanêdlutik, siorniudlarlutik umiarâk âkinasuarlugo, tagva sivumuarasualerput, Nainemut tikkitsomavlutik. Apkomēlertillugit Manuminakkunut umiartortunut naipitaulerput angeraudjauvlutiglo. Unnungmat tikkilerput Nainemut, õmamut kujalidlaralloarlutik piulijaunitik pivlugo. Tokkungajuk timîgiktauk aijaugivuk illuvertaulerlutiglo Gûdib perorsêviane. Taimaigalloartillugo kiksarnartomut mattomunga ajokertuijut anusingortitaungilat nokkartitaungilallo. Jâreme 1775 me aularivut avunga aungalo, nunat inungillo nautsertoriartorlugit. Tamattomanetauk angijomik innaksartauvut inungnut, tuavi kaijuksaulermirkovlugit tâpkonunga.

Jâre 1776 erkaumanadlarpok angijomik, jâreme tamattomane ajokertuijut kajungilârningat nāmaksititaulermat, tussunerijangallo angertaulermat. Februareme 19 me inuk sivorlerpâk angakkok Kingminguse baptitaulerpok Jêsusib tokkunganut, Pêtrusemik atserartauvlune. Uvlorme tamattomanetauk kattimavik sivorlerpâk Labradoreme attijaulerpok Gûdib pingasôlijub attingane perkutautitauvlunelo tâpsomunga. Illa uvlok tamanna saimanartoliksôlaukpok illūnainut taimangalo jârit tamaita uvloksiorviksauvok illagêktunut Nainemiunut.

9. Nâlegak sālakartotôvok.

Jâreme 1776 me Okkame ajokertuijokatainarpok, jârillo tellimat kingorngane kattimavik attijaulermat, inummarît pingasut baptitaulerput Jêsusib tokkunganut. Taimak ânetauk Hoffentâleme igloliortokalerpok jâreme 1782 me, ovatsiarôlermallo tagvanetauk illangit baptitaulerput. Taimak illagêktokalerpok pingasunik Labradoreme. Ikkitôgalloat, illitarsilerpulle kaumajomik nunamut tamattomunga tikkisimajomik.

Sâtanasible tamanna sinnaungajutigivâ, inuillo, illa baptisimajut illangit aglât kajungersarpait, ajokertuijut kemaklugit aungarkovlugit kablunânut tagvungakattartunut. Aunga-

romajut inertertaugalloarput ajoĸertuijunut, taimailiorĸonnagit sullitsengilalle tâpkoa, illagêllo siamartitaulerêrivut. Inuille aungartut ogguanartomik illinganeĸarput. Ajortunut sunatuinarnut kattagivut, ĸablunânullo ipkonunga serlak toĸĸotaulungilat. Kangusuklutik utterivut ajoĸertuijunut. Tamattoma senniane assianik nangianadlartoĸarivoĸ illagêktoarsungnut. Angakkut ningaumajâdlarlutik mallugosulerput, nâlektaujungnaipalliatuinaramik inungnut, inuit sânersauĸôlermatta Jêsusemut ajoĸertuijunullo, taipkoa uiveriklertut okperijungnairlugit. Taimaimât angakkut kassētoĸsôvlutik pinasuatsainarput, ajoĸertuijut nachonartitsomavlugit inungnut, angutausernitik angakkoniarnitiglo asserortailivlugo. Tamanna piluartomik ajoĸertuijut kiksadlarlutik anersaumijutigiĸattarpât piulijib sângane.

Tâpsomalo anersauminingit tussâtailingilait, nangminerle māna parngnailerpoĸ anginerilauĸtane nellautsititsomavlugo. Taimaimat okkiome 1797 me inuit ĸanimasermut toĸĸonartomut tikkitaurĸovait, pidlarlugit ĸoaĸsârtitsomavlugillo. Taimaigalloartillugole, angijomik tamanna soĸutaurĸôngilaĸ. Unurnerpât angakkunut sâlerlutik angakkoniarninginik tetteĸatuinarput, ikkitulle kissiane okpernerme Jesusemut angeralerput, inôtsemut soraingitomut itterlutik.

Tagva jâreme 1804 me 1805 melo Jêsusib illagêktut tarnikkut ĸanimadlartut, ĸâtuinâjut nippungajullo anernermigut tikkipait, õmatingit toĸĸungajut tupaktitsomavlugit kiksarneĸartitsomavlugillo ajorningit unuktovaksuit pivlugit. Tupaktitauneĸ tamanna saimanartoliksoaĸ pigiatainarpoĸ Hoffentâleme jâreme 1804 me pivalliatsainarlunelo illũnâne jârine ĸailertune. Jâreme 1805 me illagêt Nainemiut Oĸĸamiulle tikkitaugivut saimanartoĸsoarmut mattomunga, okkiome ĸângertainartome aglaktigut okpertôĸatimik Hoffentâlemiut pilloringningænnik tussaumalilauramik. Illa saimaneĸarpoĸ taipsomane angijomik illũnaine, sorrutsillotauĸ tikkitaugivut tupaktitaulilarmiglo. Unuktut tagva inuĸangitomut ĸugvioriartorput nipliadlarlutiglo nâpkigijaujomavlutik ĸaĸĸialerlutiglo

ullapirsautesiorlarmigle Jêsusib ikkingine. Taimak ajoĸertuijut angijomik sullijaksaĸalerput tamât, kappiasuktut kiglisiniarlugit manigorlugillo ajoĸertutsialugillo tessiorlugillo Jêsusemut. Kuviasuklutik ajoĸertuijut taimailiorput, Jêsuse ĸujagidlarlugo õmamut tamânut.

Tupaksimaneĸ pilloringnartoĸsoaĸ tamanna sullingilaungimat, tamanna takkuksaudlalerpoĸ illagêktut arvertarningænnit nutângortitaumajomit, kibliktauĸattarninginillo kattimavingme, piluartomik kommunioneme. Takkuksaudlalerpoĸtauk illagêktut illũnatik unuksivallianinginit, jâreme 1810 me unurningit kattimmariklugit 457 olermatta, tapkonangallo baptisimajullo baptitaksallo 265 ovut. Taimaimat ajoĸertuijut taipsomane opigosuklutik aglakput: „Takkovogut piuliklertib inukulluit ukkoa illapsugidlarlugit pilloriktitsomangmagit. Akkunit utaĸĸijuksaulauralloarpogut, mãnale karngasûtit ĸugviorluta illilauĸtavut õmatinginut nuilermatta, tussudlarpogut tagva perorpalliarĸovlugittauĸ, inôtsemut nâksaungitomut inerniarlutik.“

10. Kingorliojut.

Tussarĸauvose, ĸanoĸ illagêt Labradoremiut Nâlekamut nangmineĸ tunganilijautsiarmatta. Taimangat jârit unuktokassait kângilerêrivut unipkârtoĸarungnarajarporlo pijoĸartunik sunatuinarnik ĸuvianartuniglo kiksarnartuniglo illagêt Labradoremiut akkorngænne. Noĸĸarasuarpogulle mâne, erĸaumanaluartut illainangit taivlugit sulle.

Ajoĸertuijut tussudlarmatta nellojut illũnaita Labradoremiut tussarveĸartitsomavlugit oĸaĸtsinik tussarnertunik, ajornangipat, tagva jâreme 1830 me avane Kangerdluksoarme igloliortoĸalerivoĸ Hebronemik, amma 1871 me Ramamik. Nainible Hoffentâliblo akkorngangne jâreme 1865 me Zoare sennajauvoĸ, kissianele jâremit 1894 mit ajoĸertuijoĸarungnairivoĸ taikane. Anelo Maggôvingme jâreme 1896 me igluliortoĸalaurivoĸ kattimavilliortoĸarlunelo.

Agviartoĸartinnago Gûdib oĸausingit oĸautautsainarungnarput kattimavingme, Saĸramenteĸotîgik attortautsiarungnarpuk, aglait (Gûdib oĸausingit illũnatik) ablatsângortitaumavut inuit oĸausinginut attuinauvlutiglo, sorrutsit illiniartitausôngovut okkiome illiniarvingne. Tamakkoa tamaita erĸaumaguptigik erĸaiĸassiutjikuptalo inuit Labradoremiut illingalaungningænnik ĸanoĸ, oĸautsit ɩussarnertut oĸautaulerĸârtinnagit tamâne, nellopĸotigalloarluta oĸariaĸarpogut: „Nâlekab angijomik piniarvigilauĸpait, tamanna ĸuviasutigivavut. Nâlekab attinga nertortaule!“

ESK 71

35730874